శ్రీ

విప్రనారాయణ చరిత్రము.

[ఆఱంకముల నాటకము.]

ఇది

ప్రచండ చాణక్యము; నర్మదాపురుకుత్సీయము
మొదలగు నాటకములు రచించిన,

పానుగంటి-లక్ష్మీనరసింహారావుగారిచే

రచియింపఁబడి,

తణుకు

శ్రీ సౌదామినీ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడి

ప్రకటింపఁబడియె.

1909

వెల 0—12—0

పీఠిక.

ఈనాటకము విష్ణుభక్తులలో నొకఁడగు విప్రనారాయణునిచరిత్రమైయున్నది. ఈచరిత్రము ప్రబంధరూపమున వైజయంతీ విలాస మను పేర నాంధ్రభాషలో నున్నది. ఈకథలోనికడపటిభాగమును గొంతనేను గాలానుగుణముగ మార్చితిని. ఈనాటకము ఆన సం 1908 డిసెంబరు **6** వ తేదీని ప్రారంభించి సం 1909 జనవరి **12** వ తేదీకి ముగించితిని. దీనినిగూడ మ॥ రా॥ రా॥ శ్రీ. శ్రీ. పీఠికాపురసంస్థాన ప్రభువారే యచ్చు వేయించిరి. విద్యాభిమానులును, లోకోపకార ప్రియులు నగు శ్రీ. శ్రీ రాజారావు వేంకటకుమారమహీపతిసూర్యరాయప్రభువు వారికి సర్వేశ్వరుఁడుసకల శ్రేయోభివృద్ధుల నొసఁగిరక్షించుఁగాక:—

దీనికి నాందీప్రస్తావనలను నామిత్రులగు బ్రి॥ శ్రీ. కూచినరసింహముగారువ్రాసి దయచేసిరి. కాన వారి కనేకనమస్కారములు చేయుచున్నాను.

కాపురము.
-12-09.

పా॥ లక్ష్మీనరసింహారావు.

ఈనాటకమున వచ్చువాౘగలు.

పు రు షు లు.

విప్రనారాయణుఁడు—కథానాయకుఁడు.

శ్రీనివాసుఁడు—విప్రనారాయణుని శిష్యుఁడు.

మాధవుఁడు—ఒకవిటుఁడు.

రాజు—చోళభూపాలుఁడు

స్త్రీ లు.

దేవదేవి—కథానాయికయగు వేశ్య.

మధురవాణి—దేవదేవియక్క

వేశ్యమాత—దేవదేవితల్లి

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

నాంది

రా రాజన్మణికుండలస్ఫురితదీ ♦ ర్ఘశ్రోత్రసంభావ్యుఁడున్
నీరేజాయతపత్త్రమిత్రవిలస ♦ న్నేత్రోజ్జ్వలాస్యుండుభ
క్త్యారూఢాత్మకదృష్టిపర్వసుభగ ♦ శ్యామాంగుఁడై పొల్చునా
శ్రీరంగేశుఁడు మీకొసంగుతయశ ♦ శ్శ్రీలాయురారోగ్యముల్.

(నాంద్యంతమందుఁ దెరలో)

ఉ. కోకిలపల్కులన్గులుకు ♦ గుబ్బలతళ్కులఁజూపుబెళ్కులన్
సోఁకిసువర్ణవర్ణమును ♦ జూపెడుసన్నికషంబుపోలికన్
దేఁకువగల్గుభక్తులను ♦ స్త్రీజనసక్తులవేఱుపుచ్చుబి
బ్బోకవతుల్ చెలంగుదురు ♦ హో! సువయోవిభవాభిరాములై.

సూ—(చెవియొగ్గి విని) ఏమిది? ప్రతిధ్వనియా? కాదు కాదు! నాయ వ్యాజస్తుతికి ప్రత్యధిక్షేపాశీర్వాదము పద్యరూపముగఁ జదువఁబడినది. చదివినవా రెవ్వరని యాలోచింప నేల? ఈస్వరము నెఱజాణ యగునటి శ్రావ్యకంఠస్వరము. అదియెప్పుడును బరిహాసప్రియ గదా.

(నటి ప్రవేశించును.)

నటి—పరిహాసమున కిం దేమున్నది? మీరుపురుషులు. మీయిష్టదైవము పరమపురుషుఁడు! సభ్యు లందఱో, పెక్కురో పురుషులు.

వారి కందఱ కాయురారోగ్యసంపత్సమృద్ధి మీరు వేడఁగాఁ బాపము! స్త్రీజాతికి మాత్రము శుభ మక్కఱలేదా యని చింతించి మీవలె గంభీరశార్దూలధ్వనులతో బహిరంగముగఁ గాకపోయినను దెరమాటునుండి సన్ననిగొంతుతో మాకేలుపకంటుల పై నొకచిన్న యాశీర్వాదోత్పలమాల వైచితిని. ఇందున కింత యీర్ష్య యేలఁ? శ్రీరంగనాథుఁడు మీపురుషులకు శుభమిచ్చుచుండ మాయబలలను వారిసహజనితాంతనయనములనే శుభపరికరములుగఁ జేసికొనుఁ డంటిని. ఇందుఁ దప్పేమున్నదో యీ ముగ్ధ యగు కించకురాలికిఁ దెలియఁజేయఁ గోరెదను.

సూ—ఏమీ యభినవప్రౌఢతిక్కనాగ్న్యాహిని! ఉలికులుకుబెళుకులు శుభపరికరములా? కావు. తమకు పితరులకుం గూడ నపారఘోరపాపకరములు. హాంతభక్త్యుజ్జీవితపుణ్యాపేశవిదారణ మారణక్రూరములు. ఐహికాముష్మికసాధనంబులైన నగుంగాక. నటీ! కవితల్లజుఁడైన పానుగంటిలక్ష్మీనరసింహరావు ముద్దులుమూటగట్టునట్లు చేసిన "వైజయంతీవిలాస" మనుతొలిమెనవనాటకమిది బహుజాగరూకతతోఁ బ్రకటింపవలయు నని యెంతో బ్రతిమాలి చెప్పినను మొట్టమొదటనే రసాభాసము సేసితివి!

గీ. విప్రనారాయణుని తీవ్ర ♦ విష్ణుభక్తిఁ
జూపె నాదేవదేవి యొ ♦ మ్మస్కి వచ్చి
యాపరంజి వచ్చి గంగలోఁ ♦ ద్రోసినావు,
నాహృదయమందుఁ గల్గును ♦ త్రాసమంత.

నటి—అట్లనెనఁ గేమి? దేవదేవిప్రయత్నము తుదకు భక్తిభ్రంశకారణము నను మాటు భక్త్యుచ్ఛ్రయహేతువై యతని నాళ్వారుగను,

నామము విరాగినిగను మార్చినది కదా! నాయకాదిమశృంగార ప్రశంసయు నట్లే రసశోషణకరమునకుమూలు రసపోషణకరము గునేమో యెవ రెఱుఁగుదురు? నారాయణతీర్థ, జయదేవ, లీలాశుకభక్తత్రితయమునకు వారిశృంగారవర్ణనము లేమైన కొఱంతదీసికొనివచ్చినవా? అదియుంగాక స్త్రీవ్యామోహపాశబద్ధు లెవరోయథార్థ శ్రీహరిపాదకీలితబుద్ధు లెవ్వరో తెలిసికొనుటకు విలాసినులు సాధనములు గాన వారి దీవించితిని.

సూ—అలాగుననా?

గీ. వీరు యోగ్యు లయోగ్యులు ♦ వీరటంచుఁ
తెలియఁబఱుపఁగ నీచెప్ప ♦ కులుకులాఁడు
లవని జనులకు సరిగాదె! యే ♦ మందు వింకఁ
బతితుఁడైనట్టి పురుషునిఁ ♦ బడఁతిఁ గూర్చి?

గీ. లలితభక్త్యగ్రగణ్యులౌ ♦ లాశుకాది
వరమునులు, పారలౌకిక ♦ భక్తిపార
వశ్యమున బాలకృష్ణుని ♦ బొందుకోసరి
కాని చేసిరె పలుగాకి ♦ కావ్యములను.

కం. శృంగారపు సంగీతా
భంగీకృత మానెయుట్టి ♦ యువతీమణులకున్
బంగారపుభక్త్యచ్చెల
కంగజమంత్రముల కట్టు ♦ లమకునుముదితా!

నటి—నిర్యుక్తికముగ నేమేమో సెల విచ్చితిరి. వాదమునకుఁ బ్రతివాదము వచ్చునని కాఁబోలుఁ బుణ్యాంగన నగుదన్నుఁ బణ్యాంగనఁ గుఁ బోల్చి గీతసాహిత్యమును [illegible]

లగుపురుషు లేమన్నను సమీచీనవాక్యము లగును. గోలలగు స్త్రీలమనోజ్ఞవచనములు దుష్టపరిహాసవచనములుగ మాఱును మాఱు మాటాడక దేవరబోధంబులు శ్రుతిశాసనవాక్యములవలె శిరసావహించెదను గాని యొకసంశయము నన్నింకను బాధించుచున్నది?

సూ—అది యేది?

నటి—వెనుక నొకసారి యీకవినాటకము నే యొక్కదానిఁ బ్రదర్శించుతఱిఁ బ్రసంగవశమున మీయీపూర్వపక్షము నే నేచేయ నప్పుడు భక్తిశృంగారములకైక్యానుసంధానము చేసివాకట్టు కట్టితిరి. అది మనసునఁ బెట్టుకొని యిటుసేయ నన్ను దూఱనారంభించితిరి. అత్తలయొత్తుడికంటె స్వవచనవ్యాఘాతప్రసంగుల ప్రబోధబాధ యెక్కుడుగ నున్నది.

సూ—ఓసి వెఱ్ఱిదానా! విను.

గీ. కాముకుఁడు భక్తుఁ డనురాగ ♦ కలన నేక
మంటినేకాని యన్నింట ♦ నట్లె యనఁగ
రాదు సుమి! ప్రేమతావులు ♦ భేద మాట
మాస్తిమశకాంతరము వారి ♦ కలనగమన!

సీ. కడుపార నన్నంబు ♦ గుడుచుసౌఖ్యముకంటె
నధికంబు ధనభూమ ♦ గాదు లుంట
దానికంటెను సుఖ ♦ తరము విస్తృతరాజ్య
భాగ్యముల్ గొని పెద్ద ♦ పదవినుంట
దానికి నధికంబు ♦ తరుణవయోరూప
గుణయుక్త యగుకాంతఁ ♦ గూడి యుంట

దానికి నెక్కుడు ♦ తతశాస్త్రవైదుష్య
మధికంబు దానికి ♦ నమలకవిత
గీ. దానికింగూడ నధికంబు ♦ దైవభక్తి
భక్తిసుఖమున కెనలేదు ♦ వసుధ నెదియు
నిట్టిసుఖతారతమ్యంబు ♦ లెలసియుండ
నతివ! యన్నియు నెక్కు డే ♦ యనుటతగునె?

నటి—ఆర్యా! ఇప్పుడు నిస్సంశయముగ సుఖముల కుండుభేదంబులును సద్భక్తిస్వభావంబును దెలియఁబఱిచితిరి కాని మనమాడఁబోవు నాటకమందుత్తమభక్తిమంతుఁడైనవిప్రనారాయణుఁ డంతభక్తియు వదలి యధమవిషయసౌఖ్యలోలుఁడై దేవదేవివెంట నేల పఱువెత్తెను? ఇదిచాల నాశ్చర్యముగ నున్న దే!

సూ—అది స్థిరభక్తి లేమిని, నింద్రియములబలిమిని, మాస్త్రీజాతిరూపయౌవనలావణ్యకౌశలప్రభావంబును, బ్రకటించుచున్నది.

నటి—అట్లయిన భక్తిప్రభావ మంతయల్పమా?

సూ—కాదు.

గీ. పూర్వసుకృతంబుచేతను ♦ బుట్టు భక్తి
పూర్వదుష్కృతముల నద్ది ♦ పొలియుఁ గొంత
యిహపురాకృతకర్మంబు ♦ లేచి నరునిఁ
ద్రిప్పుఁజుమిజలావర్త ♦ తృణముగతిని.

క. పడుచు న్లేచుచు మఱలన్
బడుచు నడక నేర్చునట్టి ♦ బాలునిపగిదిన్
బుడమిని మనుజుఁడు భక్తినిఁ
గడియింపఁగఁ బడునుదొల్తఁ ♦ గడగండ్లుసఖి!

నటి—ఆర్యా! నాసంశయవిచ్ఛేదంబు చేసి భక్తితత్త్వము నుపదేశించినం
దులకు మీ కిదిగో యొక చేమోడ్పుఁ గావించి పరిదర్శనకార్యము
నకుం బోయెదను.

సూ—శుభమస్తు.

గీ. పూర్వుఁడొకఁడు నలదేవ ♦ దేవి మధుర
వాణియును, బోయినప్పుడు ♦ వారిఁ గనక
పోయినటువంటి విప్రనా ♦ రాయణునివి
నిర్మలపుభక్తి సీకెఘ్ఘు ♦ నిలుచుఁగాత.

(ఇది ప్రస్తావన.)

(ఇద్దఱునునిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

ప్రథమాంకము.

ప్రదేశము—శ్రీరంగమున విప్రనారాయణుని పుష్పారామము.

[ప్రవేశము—దేవదేవి, మధురవాణి, అనునిద్దఱు వేశ్యలు.]

దేవ—అక్కా! మధురవాణీ! ఈవనమెవనిదో కాని యెంత శృంగారముగ నున్నది!

మధు—దేవదేవీ! ఇది విప్రనారాయణుఁడను భాగవతోత్తముని పుష్పవనము.

దేవ—భాగవతోత్తముఁడని బ్రహ్మాండమంత పేరు చెప్పితివి! మనము మాత్రము భాగవతోత్తములము కామా?

మధు—ఆ! పణ్యస్త్రీలమగు మనము భాగవతోత్తముల మెట్లగుదుము?

దేవ—ఆతనికవలగ్నబంధము; మనకవలగ్నబంధము. ఆతనికి వెనుకబిగి కచ్చ; మనకు వెనుకబిగి కచ్చ; ఆతనికాళ్లకు గజ్జెలు; మనకాళ్లకు గజ్జెలు. ఆతని చేతిలోఁ దాళపుఁజిప్పలు; మనచేతిలోఁ దాళపుఁజిప్పలు. ఆతనినోటఁ గావేరిరంగని పదములు; మననోటఁ గావేరిరంగని పదములు. ఆతనికిఁ దెయితక్కలు; మనకుఁ దెయితక్కలు. మనకంటెనాతనివిశేషమేమి? భాగవతోత్తముఁడని బారెడు బిరుదావళిని బఠించితివి! భాగవతోత్తముఁడనఁగఁ

బణ్యస్త్రీప్రాయుఁడన్నమాట! తెలిసినదా? ఆతఁడు దేవదాసుఁడు; మనము దేవదాసులము. ఆతని యేమఱుపు పరపురుషానుసంధానము కొఱకు; మన యేమఱుపు పరపురుషానుసంధానము కొఱకు.

మధు—కాని యాతనికిఁ బుణ్యము; మనకుఁ బాపము. ఆతనికి స్వర్గము. మనకు నరకము.

దేవ—అదే తెలివితక్కువమాట! స్వవృత్త్యనుసరణ మెన్నఁటికి దోషముకాదు. అన్నివృత్తులు జీవనాధారము కొఱకేర్పడినవి. చక్రవర్తి మొదలుకొని చండాలునివఱకు ధనముకై దేవులాడనివాఁడొకఁడును లేఁడు. వేదఘోషము సేయుచు యజ్ఞోపవీతము నెఱుకుకొని జీవించు బ్రాహ్మణునకుఁ బరమపదమును, కల్లుగీచుకొని జీవించు గవలవానికిఁ గుంభీపాకమునా? ఖడ్గపాణియై శత్రువధమొనర్చి జీవించు శూరాగ్రేసరునకు వీరస్వర్గమును, గేశఖండన మొనర్చి జీవించుమంగలికి మహానరకమునా? ఒక్కమగని కొడలమ్ముకొనిన సుందరికి సుగతియు, ననేకులకొడలద్దెలకిచ్చుమనక ధోగతియునా? ఏమిమాట? మనవృత్తి ననుసరించి—

మధు—మనవృత్తి మనవృత్తి యనెదవేమి? అదివ్యభిచారమను కొంటివా?

దేవ—అనుకొనుటయే కాదు. నేనే కాదు.

మధు—మనజాతి మొదట దేవాలయము లందలి యర్చావిగ్రహముల సన్నిధిని నృత్త్యగానములొనర్చుట కేర్పఱుపఁబడినది. స్వామికి సహస్రనామోచ్చారణముతోఁ బూజఁజేయు నర్చకుఁడెట్టివాఁడో భగవద్గుణవర్ణనపవిత్ర ప్రబంధగాన శీలురమగు మనము నట్టివారము. మనవృత్తి మొదట పవిత్రమైనదే. మనముగూడ

సర్వసంసారిణులవలెఁ బతివ్రతలమై కాలక్షేపముఁ జేసి యుండిన బాగుగనుండి యుండును. కన్నుగానక, యొడలు తెలియక, పొగరెక్కి, సహవృత్త్యధికతను మనము మన్నుఁ జేసికొనుటయే కాక లోకమున నెట్టి నీచజాతులైనఁ జేయని యీయధర్మాధమపాపమును గూడ శాశ్వతముగ మెడకుఁ జుట్టుకొనినారము.

దేవ — పాపమని చెప్పకుము. నాకుఁ జలనొప్పి వేయుచున్నది. మనజాతి యీరీతిగానుండుటయే లోకోపయోగకరమని నమ్ముము. జగదుపకారక కృత్యములు సుకృతము కాక దుష్కృతమగునా?

మధు — మన లోకోపకారము మండినట్లె యున్నది.

దేవ — నీవు తత్త్వమును గనిపెట్టక మాటలాడుచున్నావు. అవనిపతులు ధర్మసత్రము లేల కట్టించు చున్నారు? చలి పందిరు లేల వేయించుచున్నారు? మంద బయళ్ళేల నిర్మించుచున్నారు?

మధు — లోకోపకారము కొఱకై —

దేవ — అవునుఁగ —

మధు — గృహాది సాధనములు లేని పాంథుల యుపయోగమునకు —

దేవ — అట్లే బ్రహ్మచారులకై — భార్యాదూరులకై — భాగవతోత్తములకై — మనము నిర్మింపఁబడినాము. మనమే లేకుండు నెడల ప్రబలబలాతిశయులగు వీరి మదపుఁ బిచ్చివిసరులు, వీరిబారిపోటులు, సంసారిణులకొంపలు తీసివేయవా! ఎందఱుత్తమకాంతలు భ్రష్టలై పోవుదురు! పురుషులలో నెట్టిమహాకలహములు సంభవించును! లోకవిపత్తును మన మిట్టులాపుటచే మనము లోకోపకారిణులము.

మధు — మనము గుడిసెవేటులమై పరస్త్రీలను బతివ్రతలుగఁ జేయుచుంటిమా! మనము మహాపాపాత్ములమై యితరులను బుణ్యాత్ములుగఁ జేయుచుంటిమా! ఏమి వెఱ్ఱి! పతివ్రతను బాడుచేయు

వాఁడెవ్వఁడును లేఁడు. తపస్సు, దైవము, నామెన్నఁడ్పుడుఁ గా పాడు చుండును; కాని వీధిలోని మగగాడిదెలు, కుక్కలైన మనలఁగాంచి కన్ను గీటునంతటి పరమ లాఘవస్థితిని బడి యింక నధోగతికిఁ గ్రుంకుచున్న మనమా! స్వతేజోదుర్నిరీక్ష్యలగు పతివ్రతలను రక్షించుట!

దేవ—సరి సరి! ఇఁక నీవు వారకాంతావ్యాపారమును మాని భాగవతోత్తమత నవలంబింతువా యేమి?

మధు—ఇదివదలవచ్చునుగాని యది సంభవించు టెట్లు?

దేవ—ఇది వదలినవెంటనే తనంత తానే యదిసిద్ధించును. అన్నివన్నెలు చిన్నెలుధనముతో నున్నవి. వ్యాపారము వదలిన ధనము క్షీణించును. ధనలోపమునఁ దత్త్వజ్ఞానవృద్ధియే కదా? కడుపునిండినచిలుకకునికిపాటులు పడునుగాని కడుపుమండిన చిలుక రంగ రంగా యని కూయదా!

(నేపథ్యమున) రంగ! రంగరంగా!

మధు—అదుగో! భక్తాగ్రేసరుఁడగు విప్రనారాయణుఁడిటు వచ్చుచున్నట్లున్నాఁడు. ఆతని పుణ్యదర్శనమునఁ బవిత్రుల మగుదుము.

దేవ—నీవు కమ్ము. నేను గానక్కఱలేదు. నేనాతని నాదర్శనమున నపవిత్రునిగాఁ జేయకుండు నెడల చాలును.

(నేపథ్యమున) చాలును. అంతేచాలును. ఈకాంచన పుష్పములతో దివ్యమగుదండ యగును.

మధు—మఱియొక కంఠరవము వినఁబడుచున్నది. ఆతనికొక శిష్యుఁడు కూడ నున్నవాఁడేమో!

దేవ—పణ్యస్త్రీకొక్క బానిస, పుణ్యస్త్రీకొక్క పూర్వసువాసిని, శ్రీరంగదాసున కొక్క శిష్యుఁడు లేకున్న గ్రంథమే నడువదు గాదా?

(నేపథ్యమున) రంగఁడే రంగఁడు, అని నేను చేసిన గ్రంథమును నీవు విందువా?

(నేపథ్యమున మఱియొక ధ్వనితో) చిత్తము.

దేవ—నేను జేసిన గ్రంథమను చున్నాఁడు. ఈతనికింక నహంకారము వదలలేదు. నీవు విందువాయనుచున్నాఁడు. ఒకని మెప్పు నింకన పేక్షించుచున్నాఁడు. ఈతఁడు స్తుతిప్రియుఁడు. ఈతనికింక భక్తి పూర్ణముగఁ గుదురలేదు.

విప్ర—(నేపథ్యమున) బాలకా! పాడెదను వినుము.

దేవ—బాలకుఁడే కాఁడు. బాలికలు గూడ విననై యున్నారు.

(విప్రనారాయణుఁడు శ్రీనివాసుఁడను శిష్యునితో రంగఁడే రంగఁడు, అని పాడుచుఁ బ్రవేశించును.)

విప్ర— బలహంసరాగము—ఏకతాళము.

రంగఁడే రంగఁడు ♦ రమ్యగుణాభంగుఁడే (రంగ)
భంగహీనభక్తకోటి ♦ పాలనాత్తసంగుఁడే (రంగ)
(తాండవించును.)

దేవ—అక్కా! భంగహీనభక్తుఁడనుచున్నాఁడు. భక్తికిభంగములు ప్రాయికములని యెఱిఁగి యనుచున్నాఁడు సుమా!

విప్ర—మంగళలలితాంగుఁడే ♦ మహితదయాపాంగుఁడే
అంగసంగతోద్గదార ♦ థాంగశంఖశార్ఙ్గుఁడే (రంగ)
(తాండవించును.)

హా! రంగ! రంగ! రంగా! కస్తూరిరంగా! కావేరిరంగా!

దేవ—అక్కా! నానవిడిచినఁ గాని నారియే నాట్య మాడలేదు. అట్టి చోనట్లు చేయు పురుషుఁడెంత లజ్జారహితుఁడై యుండవలయును! అందులో కాళ్లుగాలిన క్రోఁతి చిందులవంటి యీదిక్కుమాలిన మిట్టగంతులను వేయుటకు మఱెంత సిగ్గుమాలినవాఁడై యుండ

వలయును. సిగ్గులేక యూరందఱి యెదుట మనమొగములాడ నంతకంటె సిగ్గులేక మనయెదుట నీతఁడెగురులాడుచున్నాఁడు. ఈతఁడు వేశ్యల పాలివేశ్యయై వెలుగుచున్నాఁడు. వేశ్యలీతని యొద్ద శిష్యులుగా నుండదగినంత మహాప్రభావము గలవాఁడు.

మధు—నీవు హేళనమునకై యనుచున్నను బరమార్థమే నీనోటి నుండి వెడలినది.

శ్రీ—గురూత్తమా! దేవరవారు రచించిన యీపదము దివ్యముగ నున్నది. బ్రహ్మముఖోద్గీతమగు గాయత్రీమంత్రములో మూడవ వంతు ఫలమీయఁ దగియున్నది.

విప్ర—ఎట్లయ్యా! శ్రీనివాసా! (పుష్పములు మాలగ గ్రుచ్చుచుండును)

శ్రీ—గాయత్రికి మూఁడు చరణములు. దేవరపదమున కొకచరణమే!

దేవ—(తనలో) శ్రీనివాసా! తెలివిగలవాఁడవే. కాని గాయత్రికంటె నీతని రంగకీర్తనమే యధికఫలప్రదమని చెప్పినయెడల బాగుగ నుండును. ఏలనఁ, జతుర్ముఖ బ్రహ్మోద్గీతమగు గాయత్రికిఁ జరణత్రయముండు సరికి దుర్లభమైపోయెను. ఏకముఖ బ్రహ్మోద్గతమగు కీర్తనమునకుఁ బూర్ణముగ నొక్కచరణమున్నది. గొప్పకాదా?

విప్ర—నీవు నన్నెదో యొకకారణమున స్తుతిచేయుచునే యుందువు. నీకెన్ని మాఱులు చెప్పినను—

శ్రీ—ఆత్మస్తుతి కూడదని చెప్పినారు. కాని గురుస్తుతి కూడదని చెప్పియుండ లేదు.

దేవ—(అపహసించి) అక్కా! వింటివా? గురుశిష్యసంభాషణ మెంత శ్రావ్యముగ నున్నదో! చెప్పితిననిగురుఁడనును! చెప్పియుండలేదని శిష్యుఁడనును! గురుఁడసత్యవాదియైనఁ గావలయును. శిష్యుఁడు గురుద్రోహియైనఁ గావలయును.

మధు—(అపవారించి) చెల్లెలా! పూజ్యుల నధిక్షేపింపకుము.

విప్ర—శ్రీనివాసా! పరమపవిత్రమై, సర్వోత్కృష్టమైన గాయత్రీమంత్ర మెక్కడ! మనసుపట్టలేక యేదో వెట్టివెఱ్ఱిగ నఱచిన నా కీర్తన మెక్కడ! శ్రీరంగదేవునకు, శ్రీరంగకింకరుఁడనగు నాకెంత యంతరమున్నదో గాయత్రికి నాకీర్తనమునకంతయంతర మున్నది. నాదియొక భక్తియేనా! నాప్రార్థనయొక ప్రార్థనమేనా! నేను జడుడను—దురభిమానిని—పాపాత్ముఁడను—కుటిలుఁడను—అధముఁడను—నాస్తికుఁడను—చపలుఁడను—పశువను—రంగ—రంగ—రంగా!

శ్రీ—తమ శిష్యుఁడనగుటచే నేను గాడిదను—కాకిని—కంబళిపురుగను—పలుదోము పుల్లను—దారమును—పీచును—పసను—ఈఁకెను. నారాయణ! నారాయణ! నారాయణ!

దేవ—(తనలో) ఈఁకెలో నొక్క నెత్రుకవు. నెత్రుకకాలిన కమరవు. శుంఠ! శుంఠ! శుంఠా! (అపవారించి) అక్కా! వింటివా? గురుశిష్య వైచిత్ర్యానుసంధానబంధుర గ్రంథసందోహరచనా ధౌరంధర్యము! ఆహా! ఆచారమునను సరించి యధమత్వములో నన్యోన్యాధిక్యము నపేక్షించి యొకరి తవకలలో నొకని తలపై నొకఁడు దాఁటుదలఁచి, యజ్ఞాన కృతదంభాచారధోరణిని వీరాడిన యవాచ్య సందర్భాలాపములు బహుపాపప్రదములై వీరినంతటివానిఁగఁ జేయునుసుమా?

మధు—ఎందుచేత?

దేవ—దైవదివ్య మంగళ విగ్రహప్రతిబింబముగ నీ నరదేహము నిర్మింపఁ బడినది. తన్మహాతేజఃపవిత్రస్ఫులింగమైన యాత్మ యీదేహమున నుంచఁ బడినది. అందుచే స్వనిందాపరుఁడగు వాఁడు దైవనిందాకరుఁడు. ఆత్మఘాతుకుఁడు దైవఘాతుకుఁడు. తానే బ్ర

హ్మమనుకొని యనుసంధించు నడ్డబొట్టు టద్వైతినైన నాయప్ర మేయుఁడా మోదించునుగాని తానుఁబొందిననిపలుమాఁటు పడఁది ట్టుకొను పంగనామాల భాగవతోత్తముని సాఁగదీయుట పూనఁ డు. ఈవనిపాటు లింప నుంచున్నవి. ఆత్మగౌరవము లేనివానికి పాపమునందుఁ బరమునందుఁ గూడ దుర్గతియే.

మధు——చాలును; చాలు! న్యాయముక్కలు చదివితినని విఱ్ఱవీఁగి వైష్ణవభ క్తులను విపరీతముగఁ దూలనాడుచున్న నీపాటులు ముందెట్లుం డునో యూహించుకొనుము.

విప్ర——

గీ. ఎన్నికోటులజీవు లీ ♦ యిలను గలవొ!
ఇట్టిదేహమువంటిది ♦ యెన్నిపద్వ
దంబులున్నవొ! యందు నీ ♦ హంబు లెట్టి
వెన్ని శంఖానుశంఖంబు ♦ లున్నవొక్కొ!

గీ. ఏతదతిసంఖ్య జీవసం ♦ ఘాతములను
వివిధమై జరాయుజాది ♦ భేదగతుల
లీలసృజియించి రక్షించి ♦ గోళకోటు
లిద్ధగతిఁద్రిప్పు సర్వజ్ఞుఁ ♦ డెంతవాఁడొ!

(గుండెలు కొట్టుకొనుచు)

గీ. ఇంత జేయు నాతనిబుద్ధి ♦ యెంతొ! తేజ
మెంతొ! కల్పనావైచిత్ర్య ♦ మెంతొ! దృష్టి
యెంతొ! రక్షణ సామర్థ్య ♦ మెంతొ! యాజ్ఞ
యెంతొ! ఇన్నియుఁగలయతఁ ♦ డెంతొ! యెంతొ!

(గుండెలు కొట్టుకొనుచు)

గీ. మనకు ముందునకుంజూడ ♦ వెనుకనున్న;
కనిన విన లేము! వినుచుఁ బ ♦ ల్కఁగ లేము;

పల్కుచుండిఁ వ్రాయఁగ లేము ♦ వ్రాయుచుండి
తలఁప లేము; తలంపులో ♦ నిలువ లేము.

గీ. మనకుఁ దెలిసిన దేదైన ♦ మహినిఁ గలదె?
ఇదిగో! పుష్పము. పూవన ♦ నేమి? ఊఁహూ!
యెట్లు పుట్టిన? దూఁహూఁహూ ♦ ఇట్టి రంగు
లెటుకలిగె? నూఁహూ! యేవస్తు ♦ విద్ది? ఊఁహూ!

గీ. తృణమనఁగ నేమొ! యెట్టిదో ♦ తెలియ లేక
ప్రకృతిశాస్త్రి? కొందఱు ♦ వ్రాయుచుంద్రు
తలపయిని వెండ్రుకెట్టిదో ♦ తెలియ లేక
యాత్మవిజ్ఞానమునుకొంద ♦ రాచరింత్రు.

గీ. మెఱుపు మింటఁ దళుక్కనఁ ♦ దెఱుపుదప్పు
జనుఁడు వైజ్ఞానికమునకు ♦ సరణిఁ జూపు
గోడపై నెక్కఁ దలఁచిరు ♦ గునతఁడు పర
మాత్మ కెగఁ బ్రాఁక మోక్షసూ ♦ త్రాశిఁ బన్ను.

గీ. కనులుమూసికొని సతిరూ ♦ పుసు దృఢముగఁ
గనఁగ లేని నరుఁడు దేవుఁ ♦ గాంచితిననుఁ
నెందులకుఁ బుట్టె నెఱుఁగక ♦ యెటులొ పుట్టి
తానె బ్రహ్మమటంచును ♦ దలఁచు నొకఁడు.

గీ. బ్రహ్మము నెఱుంగ నరుఁడెన్ని ♦ పాట్లుపడిన
నన్ని వెఱ్ఱిపోఁకలసంఘు ♦ లతిశయించు;
తెలియ లేని దెఱుఁగుటెట్లు? ♦ తెలియకుంట
మతియె లేని తెలివికంటె ♦ మంచిగాదె?

గీ. వస్తుతత్త్వమెఱుంగుట ♦ పట్టికల్ల
మనకుఁ దెలివితోనింతయుఁ ♦ బనియె లేదు

భక్తిఁగింకరో౽హమ్మని ♦ భగవదర్ప
ణంబు తన్జేసికొనుటెమో ♦ ఘంబు తెలుపు.

గీ. అట్టిబ్రహ్మామర్చారూప ♦ మందియిచట
రంగఁడై వెలసెనుగాన ♦ రంగ, రంగ,
రంగ రంగ, రంగా రంగ, ♦ రంగ, యనుట
కంటె నిహపరోత్తారక ♦ గతియె లేదు.

(నేపథ్యమున) రంగ రంగ రంగ రంగా! రంగ! (ధ్వనులగుచున్నవి.)

ఓహో! దాసాధముఁడౌనర్చు పుష్పమాలాకైంకర్యమునకు వేళయైనది. రంగా! రంగా!

మధు—దేవదేవీ! ఈమహానుభావుఁడింక శ్రీరంగదేవాలయమునకుబోవును. మనము మనయింటికిఁబోవుదము. రమ్ము.

దేవ—ఈతనిని సమీపించి మాటలాడి మఱిపోవుదము.

మధు—విష్ణుసామీప్య మొందవలసిన భక్తాగ్రేసరుఁడు విట సామీప్యముచేనపవిత్రయగు వేశ్యచే సమీపింపఁబడుట యనర్థమగును గాదా? అదిగాక, ఆతనికి మన కేమిమాటలున్నవి? అతనినిఁబరిహసింతుమా! బంగారునగలకై బాధింతుమా! పరపణ్యాభామినులఁగాంచి కన్నుగీటెనని చెప్పుదుమా! దేవదేవీ! మనమాతనినిసమీపింపవలదు! నీవుహేళనస్వభావము గలదానవు. ఆత్మశక్తివిశ్వాసాధికతగలదానవు. తొందరచే నేమాట నీనోటనుండి జాఱునో! భగవద్భక్తులతోడి పరిహాసపుమాటలు పాములతోఁజెరలాటలు! కావున దూరముననుండియే యొక్కనమస్కారమర్పించిపోవుదమురమ్ము.

దేవ—ఇక్కడనుండిచేయు నమస్కారమెదుటికిఁబోయియే చేయుదము నీకేమియుభయమక్కఱలేదు. నే నాతనిఁబరిహాసింపను. లెమ్ము.

మధు—పరిహాసింపక పోవుటయేకాదు. భాషించుటకూడవలదు.
దేవ—సరే. పోవుదము.

(ఇద్దఱును విప్రనారాయణుని కెదురుగఁ బోవుదురు)

మధు—మహాత్మా! దాసురాలి ప్రణామమంగీకరించవలయును. (నమస్కరించును.)
దేవ—దేవా! దేవదేవి మ్రొక్కుచున్నది. (నమస్కరించును)
(విప్రనారాయణుఁడు వారివంకఁజూడక యాశీర్వదింప కూరకుండును.)
విప్ర—

శ్లో. కుడతిశ్శై, ముడియొన్ఱు, కొణ్డిశ్శై పాదనిట్టి
వడతిశ్శై పిన్ బుకాట్టి త్తెన్ తిశ్శై యిలంగై నోక్కి
కడల్ నిఱక్కడవుళెన్దై యరవణై త్తు యిలుమాకణ్
డుడలెనక్కురుకు మాలో వేన్ శేయ్గేనులగత్తీరే.

నంబెరుమాళ్ తిరువడిగళే శరణం (నిష్క్రమించును.)

శ్రీ—అడియేనికంత పట్టదనుక నక్కఱలేదు. దేవర తిరువడిగళే శరణం

(నిష్క్రమించును.)

మధు—మహాత్ముని దర్శనమైనది. కృతార్థులమైతిమి. పోవుదము. రా!
దేవ—కృతార్థుల మెట్లయితిమి?
మధు—దర్శనమువలన—
దేవ—ఆతనిదర్శనము మనమాచెట్టుక్రిందనుండి చేయలేదా! అంతమాత్రమునకే కృతార్థుల మగునెడల నిదివఱకే యైతిమే! ఇతనిసమీపమునకు వచ్చినమముగాంచిన యాధిక్యమేమున్నది? ఆతని మనముచూచుటతోడనే సఫలత స్వర్గప్రాప్తి కలుగునా? మననమస్కారము నాతఁడు గ్రహించెనా? ఆశీర్వదించెనా? ఎక్కడివారని కుశలప్రశ్న మొనర్చెనా? ఏమియునక్కఱలేదు. కన్నెత్తి చూడనైనఁ జూచెనా? ఈమాత్రపాదరణమునకే ధన్యులమైతి

ముగు మోక్షమునకై దనయాత్మను విష్ణ్వధీనముగఁ జేసిన విరాగిశిఖామణియే కాని, ఆ, యని నోరు తెఱచి యంత యాశీర్వదింపఁగూడదా? అంతటితోడనే హరిభక్తి యంతయు నంతరించునా? నోరు తెఱచునంతకి రంగఁడూఁచి పుచ్చుకొని యొకటి నోటిపై వాయించునా? నాకేమియు బోధపడలేదు! ఏలమనలఁ జూడలేదు? ఏలమనతో మాటాడలేదు?

మధు—ఆతఁడేల చూడలేదో, ఏలమాటాడలేదో యనునాలోచనము లేశముగాని మనకావశ్యకత లేదు. ఆతఁడు పుణ్యమూర్తి. ఆతని దర్శించితిమి. ఆతనికి నమస్కరించితిమి. చక్కవచ్చితిమి. మన పని యంతవఱకే. ఆతని యాలోకనములతో మనకేమి? ఆతని యాశీర్వాదములతో మనకేమి? ఆతఁడాశీర్వదించినఁగాని మనకుఁ బుణ్యము లేదనుకొంటివా? ఆతఁడు చూచినఁ గాని మనకు సుగతి లేదనుకొంటివా? పుణ్యకార్యమని నమ్మి పుణ్యకార్యమును జేసితిమి. కృతార్థతను బొందితిమి. ఇతర చింతలతో మనకుఁ బనిలేదు.

దేవ—ఇదిగో పొందిన కృతార్థత! అరకాలుమంట శిఖకెక్కుచున్నది. ఆ! చూడనే చూడలేదు! ఆతఁడేమి మహాధికుఁడా? నిశ్చలసమాధినిష్ఠాగరిష్ఠుఁడగు యోగియా? శ్రీరంగదేవుని శిరముపై నెగిరిపోయినాఁడా? ఆతనికున్నంతభక్తి యాతనికున్నది. నాకుఁ దగినంతభక్తి నాకున్నది. ఆతనిహృదయమున నొకరంగఁడు నా హృదయమున నొక రంగఁడున్నాఁడా? నన్నుఁ జూచుటకైనఁదగనంత నీచతనాయందే మున్నది? శ్రీరంగదేవుని సేవించిన నేత్రములతో వీథిలోని కుక్కలను, గాడిదెలను, పందులను జూచుట లేదా? మనమంతకంటెఁ జెడిపోయితిమా? ఇదియే నాభక్తుని లక్షణము! తనయాత్మవంటిదే యితరులలోనున్నదని తెలియఁ

జాలనివాఁడు భక్తుఁడగునా? పాపాత్ములనాదరించి, పాపశాంతి కై మంగళాను శాసనమే పలుక లేని పరమతుచ్ఛగర్వభావుఁడు భక్తుఁడగునా? మాటలాడవేమి? ఏలయాతఁడు మనల నాశీర్వదింప లేదు?

మధు—ఆతని నేమియు ననకుము. ఆతఁడు మహాభక్తుఁడు. ప్రపన్నాగ్రేసరుఁడు. ఏపుణ్యకార్యమైనను ఫలమునుగోరి చేయఁగూడదని పెద్దలు చెప్పుదురు. మనమాతని కొనర్చిన నమస్కారము తన్మంగళాను శాసన ప్రతిఫలాపేక్షచేఁ జేయఁబడినది కాదనియాతఁ డెఱిఁగి యాశీర్వదింప లేదు. సరేనా?

దేవ—ఎంతచతురవు! ఫలాపేక్షచే మనము నమస్కరింపఁగూడదు. కాని యాతఁడాశీర్వదింపఁగూడదా? ఆతని కేమి ప్రత్యవాయము?

మధు—అదిగాక శ్రీరంగపాదభక్తపరవశుఁడై మాలాకైంకర్యోత్సాహమున ద్రావిడ ప్రబంధమును బఠించుచుఁ బోవుచున్న యాతఁడు మనల నెట్లాశీర్వదించును?

దేవ—నోరు పనిచేయుచున్నది కాన నాశీర్వదింప లేదందువా? నమస్కారాంగీకారసూచకముగఁ దలనింతవంచరాదా? చేయినింతయెత్తరాదా? పోనీ! కన్నులచూపైన నేగంగలోఁ బడెను?

మధు—భక్తిపారవశ్యమున నున్నాఁడని చెప్ప లేదా? ప్రపంచమునకే పరాఙ్ముఖుఁడైన భక్తుఁడు మనలఁ జూడ లేదందువేల?

దేవ—ప్రసవమాలను గూర్చుటకుఁ బారవశ్యము లేదేమి? పాశురమును బఠించుటకుఁ బారవశ్యము లేదేమి? పాదచారమునకుఁ బారవశ్యము లేదేమి? భక్తుఁడు కాఁబోలు నను వెట్టిచే బానిసనై మ్రొక్కిన నాప్రణామమును బ్రతిగ్రహించుటకు మాత్రమే యీ పారవశ్యము బయలుదేరినదా?

మధు—భగవత్కైంకర్యసాధకకార్యములందాఁ దదేకలగ్నతయే పారవశ్యము. అట్టి తదేకలగ్నతచేతనే యితరకార్యవైముఖ్యము సిద్ధించును. ఇట్టిస్థితి పారవశ్యమే కాదందువేమి!

దేవ—పారవశ్యము కాదు. పాషండత్వము—ప్రబలగర్వభూయిష్ఠత—పరనిందాప్రవీణత—కన్నులున్న గ్రుడ్డితనము—చెవులున్న బధిరత్వము—నోరున్న మూకత్వము—ఒడలెఱిఁగిన పరవశత్వము—డంబాచారము లోఁడికరాగత—మతియున్న పిచ్చి.

మధు—ఇట్లు తెగడ మాత్రము తగఁగాదు. తలఁపఁగాదు. ఆతఁడు మహాభాగవతభక్తుఁడు. నమస్కరించిన పుణ్యము బుగ్గియగుట యేకాక మీరిఁక మిక్కిలి భాగవతాపచార మహాదుష్కృతముగూడ మోతకుఁ జుట్టుకొనినదై యున్నదా? ఆతనినట్టులు తూలనాడఁ దగునా?

దేవ—ఇట్లు తూలనాడుట తప్పని చూటితివా? హాసే! ఆతఁడు మృతుఁడు! మూఢుఁడు! మొద్దు! కొయ్య! పాషాణము! ఈసారి సరియేనా?

మధు—ఔను. ఆతఁడు మృతుఁడే! ప్రపంచమునకు—ఆతఁడు మూఢుఁడే! సుఖదుఃఖములకు—ఆతఁడు మొద్దే! ఇంద్రియములయూఁపులాటకు—ఆతఁడు కొయ్యయే! శ్రీరంగనామసంకీర్తనేతరగాథాశ్రవణమునకు—ఆతఁడు పాషాణమే! పరవనితాపాంగ మహిమకు—

దేవ—ఆహా! మిక్కిలి నెగ్గిపోవుమాటలను జెప్పుచున్నావు. పరవనితాకటాక్షమునుగూర్చి తరువాతఁ జూడవచ్చును. మొదట స్వవనితాకటాక్షప్రాప్తికైన నర్హుఁడగువాఁడేనా? లెక్కకుఁ గూడ కాలుతాయియేనా? ఏమో! భార్యను జక్కబెట్టలేక భాగవతోత్తముఁడైనాఁడేమో? రక్తిలోని కెక్కుటకు శక్తిచాలక భక్తిలోఁబడెనేమో? ప్రపంచమునఁ గనఁబడు బోడిబుఱ్ఱల బాపనయ్యలు తాళపుచెవుల వారందఱు, కాళ్లగజ్జెలభక్తులు తరచుగఁ గొలుత

రానిక్రొయ్యలగు భార్యలతోఁ బలిమెలుపలిధాటి కాఁగలేకలోకాతీ
తులైనవారే బే!

మధు—ఎందులకూరక పుణ్యశ్లోకమునంతను దూషింతువు?

దేవ—భూషించి మహాపుణ్యము నీవు కట్టుకొందువు కానిముం దదిచె
ప్పుము. ఈతఁ డీవనమున వనితతోడనే యుండెనా?

మధు—ప్రస్తుత మిద్దఱువనితలతో నున్నాఁడు.

దేవ—పరిహాస మేల? ఈతనిభార్య యెవతె? ఎచ్చట నున్నది?

మధు—ఈతఁడు బ్రహ్మచారి. ఎఱుఁగవా?

దేవ—ఆలాగా? బ్రహ్మచారియా? ఆఁ! అందుపైఁ బహుచువాఁడా? దా
నిపై బలాఢ్యుఁడా? అటుపై శ్రీరంగ దేవ్యాలచితచిత్రాన్నదధ్యో
దనమాషఖండాపూపాదిమృష్టాన్నభోజనప్రియుఁడా? ఆపైఁ బ్ర
సవవనవిహారలోలుఁడా? అందుపై భక్తుఁడా? మఱి యందుపై
భాగవతోత్తముఁడా? మఱి యింకి సందుపైఁ బ్రమదాపరాఙ్ము
ఖుఁడా? ఆహా! బాగుగ నున్నది!

మధు—అంత హేళనముగ నందు వేమి?

దేవ—ఇఁకఁ బహుచుబ్రహ్మచారిభక్తుని బ్రమకు కడ తేరినట్లే!

మధు—దుఃఖపూర్ణప్రపంచసంబంధ మగుబ్రదుకు కడ తేరుటచేతనే భ
క్తుఁడయ్యెను.

దేవ—భక్తుఁ డయ్యెనా? ఆఁ! నీకు మతి పోయెనా యేమి? నీవు ప్రపం
చాతీత వైతివా యేమి? నీవుయుక్తాయుక్తవిమర్శనాదూర వైతి
వా యేమి? భక్తుఁడు భక్తుఁ డనెద వేమి? ఎవఁ డాభక్తుఁడు
ఎవనికాభక్తి! ఎక్కడ నాభక్తి! చందనాదిచర్చల ధరించి,
పూలచండలు మెడమునుఁగఁ బూని, దివ్యము లగుపీతాంబరము
లఁ గట్టి, కస్తూరీఘనసారకుంకుమ పుష్పవాసనలచే గమగమలా
డుచుఁ జెన్నుగఁగొబ్బరికాయయంతశిఖ గన్నెరు పూలమాలతో

వెన్నన నసియాడుచుండ నిగనిగ లాడుచుఁ జేవలు దేలుచు, గుమ్మడిగింజవలె, పనసపిక్కవలె, తాండ్రజెట్టువలె, పందికొక్కువలె పోతువలెగాఁబుకొనినయొడలిపొంగరుపొంగలుగ్రక్కుచు సందు లేక పెటపెట లాడుచుఁ గన్నెఱికపుఁబెండ్లికొడుకులగురుపుగఁ బ్రకాశించునీతని భక్తుఁ డనెద వేమి? జితేంద్రియుఁ డనెద వేమి? సర్వసంగపరిత్యాగి యనెద వేమి?

మధు—రంగరంగా! ఎట్టిసుతాలాపము లాడుచున్నావు. శ్రీరంగదేవుని నిర్మాల్యము లగుపూలహారాలు మహాభక్తిచే ధరించినయితఁడు శృంగారలోలుఁ డగునా? శ్రీరంగప్రసాద మగుచందనశ్రీపాదరేణువులను మహానందమునఁ దనివి తీఱక యొడలంత బూసికొనినయీతఁడు విటాధముఁ డగునా? 'నిగనిగ లాడుచుఁ జేవలు దేలుచు' నని యేమేమో చెప్పితివే. సాంసారికదుఃఖదూరతచే, శ్రీరంగదేవదర్శనైకానందమహిమచే, సత్వసంపన్నతచే, భక్తియోగప్రసిద్ధిచే, సూక్ష్మచేతస్కతచే, బ్రహ్మతేజస్సంపన్నతచే ధగధగ లాడుచు దుర్నిరీక్ష్యుఁడై నిండుగ వెల్గుచున్నవాఁడు! పందివలె నుండెనా? దున్నపోతువలె నుండెనా? రంగరంగరంగా! కన్నెఱికముల పెండ్లికొడుకువలె నుండెనా?

దేవ—వలెనుండుటయే కాదు. వానినెత్తిపై దాఁటిపోయిన ట్లున్నాఁడు. ఈతని జెఱిపిన నట్టిచప్పటిపెద్దమ్మ లాగ్గు ఆగుపడును.

మధు—వాచాదోషము లేల? చాలును! భక్తుఁ డేమిటి? చెడుట యేమిటి! విటుఁ డగుట యేమిటి?

దేవ—చెపక—యీతనిభక్తి నిలుచునా? పశుచుడన మెక్కడ? భక్తి యెక్కడ? ప్రపంచసుఖవిరాగికిఁగదా భక్తి యుదయింపవలసినది. అనుభవించి యనుభవించి యోవపడినవానికిఁగదా వైరాగ్యము లభింపవలసినది. రాగమునఁ గొంతకాలము వన్నెలువిసలూక్ష్మవ

లై తపతపసు లాడుచు నూగులాడి, యొంటిలోని సీతాకోక చిలుకవలెం గనంబడిన పుష్పవతి యగు కొమ్మపైకి మకరందపానాపేక్ష నెగిరి యెగిరి, యెదఫాయిసగి నీవ స్త్రీల వెంబడి జంకెలు వేయుచుం గెవ్వనమును ముగాంచియుం డిగి తిరిగి విరహాశృంగారమునం బామువలెబుసకొట్టుచు యోగివలె, దిక్కులేనివానివలె నగ్నము, దైన్యముసే, చేడ్పు చేష్టి, చోనినివలె గోడలు దాటి, కాళ్లు విఱుగం బడి, రోగములం బడి తగ్గు లుడిగి, శాంతిం బడిన హృదయుగదా విరాగ మూడు యుగనలసినగ! కొంతకాలము స్త్రీల కొప్పులలోం బూలు ముడిచినపిమ్మటంగదా శ్రీరంగదేవునిశిరముపైం బూలుంచుట! కొంతకాలము స్త్రీకపోలములపైం బూచి కప్పుల్లోని మకరికాపత్త్రములు వ్రాసి వ్రాసి తుడిచి తుడిచి, యూది యూది, మఱల వ్రాసి వ్రాసి చేతులు నొప్పులు పెట్టిన తరువాతంగదా. గంటములోం ద్రాటిపైం బాపురములో, భగవన్నామములో వ్రాయుట! కొంతకాలము కాంతల పసుపు లస్సుక కస్తూరిలో నుదుల తెప్పపుటి వేయమునకువలె వింతవింత రంగులై వ్రేలుకట్టు లోంకినవలె జీరాడ నెట్టిపెట్టియూట లాడిన తరువాతంగదా! యూరంగులు తుడుచుకొని విభూతిరేఖలో ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రములో ధరించి నెత్తిమీఁదిరుద్రాక్షలను గోముఖములుగం జేసికొని జపించుట! కొంతకాల మధరపానము చేసిన తరువాతంగదా! శ్రీపాదతీర్థపానము! కొంతకాలము జుట్టుపైనుండి దిగి సభోపన్యాసము చేసినతరువాతగదా! శిరోముండనమో! లేక జటాధారణమో! స్త్రీపాదదాసుండై కొంతకాలము పరిచర్య చేసిన పిమ్మటంగదా! శ్రీరంగదాసుం డగుట! అట్లుకాక—

మధు—ఏమి! నీసంభాషణమునం జెప్పులు గుయ్యి మనుచున్నవి. నీయభిప్రాయ మేమో కూడ బోధింపకున్నది.

దేవ—అట్లైన స్పష్టముగఁ జెప్పెదను, వినుము. భక్తికిఁ బహుచుంద నముచుక్కయెరువు. రక్తపువేఁడియున్న దేహములో భక్తి మొలకెత్తదు. కాదాచిత్కముగ మొలచినను వెంటనే పిత్తతలలు నైచి మెలికలుబడి మాఁడును. భక్తి బంగాళాదుంపవలె శీతప్రదేశమునఁ గాని వృద్ధి పొందదు. ఇంక స్పష్టముగఁ జెప్పలేదా? సంష్లాడినఁ గాని భక్తిబయలుదేరదు. తలవెండ్రుకలు పండినఁ గాని భక్తి చిగుర్పదు నడుము వంగినఁ గానిభక్తి లేవదు. దేహము క్షీణించినఁ గాని భక్తి వృద్ధి పొందదు. చూచితివా? మనఅమ్మ ధరించినతులసిపూసలమాలను మనము ధరింతుమా? ఆమె శ్రీరంగనామస్మరణము మన కున్నదా?

మధు—నీయూహము కేవల మసత్యము. నీవు వెక్కిపడుచున్నావు. భక్తిమొదట యదృచ్ఛచే నైనఁగా, దైవేచ్ఛచేఁ బూర్వపుణ్యము ననుసరించి కలుగును. సత్సహవాసాదులవలన వృద్ధి పొందును. బాల్యయూవనాదు లందులకుఁ గారణములు గావు. వార్ధకమే భక్త్యంకురవృద్ధులకుఁ బ్రధానకాల మని నీవు చెప్పితివి. ఇది కేవల మసందర్భ మగుమాట! సుఖానుభవసాధనములు తగ్గిన కొలఁది సుఖవాంఛ హెచ్చగును. శక్తు లుడిగినకొలఁది వృత్తి యగునది యాత్మవంచన కాదు;—ఆశ. నపుంసకుఁడు భక్తాగ్రగణ్యుఁ డగు నని నీయభిప్రాయము. వాఁ డతిదుర్వ్యసనకంఠుఁ డుచ్ఛతర వాంఛాలంపటతాతిపంకిలాత్ముఁడు. పండ్లున్నవాఁడు తననోటిలో నేదైన నున్నప్పుడు చప్పరించును, గాని పండ్లు లేనివాఁడు రేయింబగళ్లు సర్వావస్థలయందు నొక్కటే చప్పరించు. మన యమ్మగారేమో భక్తురా లనుచున్నావు. ఆమె కున్నంతధనాశ మనకు లేదు. ఆమె కున్నంతచావుభయము మనకు లేదు. స్వోత్కృష్టులయందలియనురాగమే భక్తి. అనురాగ మనునది

సర్వమన్మథులకే వార్ధకమున నశింపక మానదు. పసుచుందనమే యందుచేత భక్తికిఁ గొంత ప్రధానకాల మని చెప్పవచ్చును. అందుకుఁ బ్రహ్లాదాదులు సాక్షులు.

దేవ—ఆఁ! వార్ధకమున భక్తులైనవా రెవ్వరు లేరా?

మధు—ఉండిన నుండవచ్చును. వార్ధకముచేమాత్ర మైనవారు కారు, దైవేచ్ఛచేత. పసుచుందనమున భక్తుఁ డగువాఁడు మాత్రము వడుచుందనముచే నయ్యెనా? పసుచుందనముచేఁ జెడునా?

దేవ—అబ్బబ్బ! దైవేచ్ఛ యని నీకు నాకుఁ గూడ నర్థము దెలియని మాటనొకదానిని జెప్పినావు. కాలభేదము లేకుండ భక్తి దైవేచ్ఛచేతనే యుదయించు నంటివి. సరే—భక్తి చెడుటకూడ దైవేచ్ఛచేతనే చెడునా?

మధు—పూర్వజన్మప్రారబ్ధముచేత—

దేవ—అంతకంటెను నర్థము దెలియని మఱియొకమాట చెప్పుచున్నావు. నీవు చెప్పినరెండును గూడఁ గారణములు కావు. భక్తియుదయించుటకుఁ గాని, చెడుటకుఁ గాని, మనబుద్ధియే కారణము. మనబుద్ధి చిన్నతనమునఁ బొల్లుపిందెవలె మిగుల వంకలు గలిగి యుండును. భవభారము దిగలాగినకొలఁది తిన్నఁబడును. అప్పుడు పరిపక్వస్థితి నొందును. ఇన్నిమాట లేల? నే నిప్పుడు నీకు నామతమును నిదర్శనముగ శిలాశాసనముగఁ జేయఁ దలఁచి నాను.

మధు—ఆదేమిటి?

దేవ—ఈబాలవిచ్ఛగానిమనాలమునఁ గదా నీకు నాకు గ్రుద్దులాటవ లగు వచ్చినది. దైవేచ్ఛచేఁ గదా యీతఁడు పసుచుందనమున భక్తుఁ డయ్యె నని చెప్పితివి. నాయిచ్ఛచేత నీతనిని నేత్రభ్రష్టుని జేసెదనో చూడుము. దేవదేవభక్తుఁ డని నచేఁ గొనిమూడుబడిన

వానిని దేవదేవీపాదదాసునిగఁ జేయుదునో లేదో చూడుఁ. నా చమత్కారము.

మధు—చాలుచాలు! ఇంతవఱకే యాలస్య మైనది. ఇంటికిఁ బోవ్వద ము. రమ్ము.

దేవ—అదిగో! తిరిగి పోవుచున్నావు. నీమాటపై నీవునిలువక తప్పదు.

మధు—చీచీ! అయోగ్యపుఁదలంపులు కూడ మహాప్రదములు. చా లులే. ఇంటికి రా!

దేవ—నీ వొక్కపనిఁ జేసిన నే నింటికి వచ్చెదను.

మధు—ఏదది?

దేవ—"ఈతని భక్తి దొంగభక్తి. ఇతఁడు దేవదేవీవిలాసాములనువశ్యుఁ డై భక్తి భ్రష్టుఁడు కాగలఁడు,, అనుము.

మధు—నాజిహ్వఁ గోసిన నే నామాట నను దానను గాను.

దేవ—జిహ్వఁ గోసినఁగాని నీ వన లేనిమాటను, నేను నాజిహ్వాచమ త్కారమున నిదర్శనముగఁ జేసెదను. చూచుకో—

మధు—జిహ్వాచమత్కారములే నిదర్శనములు గావలయును గాని క్రి యలు గావు.

దేవ—అలాగేమి? నే నీతని భ్రష్టునిఁ జేసి క్రోతినివలె వేశ్యావీథి నాడింపక పోయినయెడల నా వేశ్యావృత్తి వదలుకొని నీకు మర ణపర్యంతము దాస్యము చేయుదును. అట్లు చేసినయెడల నీవు నాకట్లాచరింతువా?

మధు—చెల్లెలా! నీకేమి మతిపోయినదా యేమి? వసిష్ఠ విశ్వామిత్రు లు పోరాడి హరిశ్చంద్రుని బాధించినట్లు మన మీతనికిఁ జిక్కు లు గలుగఁజేయ నుంటిమాం? పాప మింక వేఱే మాటఁ గట్టు కొన నక్కఱలేదు.

దేవ—అక్కా! నాతో నింక నేమియుఁ జెప్పకుము. ఈతఁడు యథార్థ భర్తయని నీకు నమ్మకము పూర్ణముగ నున్నయెడల నాపన్నిదమున కంగీకరింపుము.

మధు—నా కావిషయమున నీనమ్మకముకంటె సంపూర్ణమైన నమ్మకమున్నది.

దేవ—అట్లయినఁ బన్నిదమున కొప్పుకొంటివి.

మధు—ఊఁ

దేవ—ఊఁ, కాదు. ఒప్పుకొంటి ననుము.

మధు—ఒప్పుకొంటిని. మనదాస్యమునకు మరణపర్యంతము మితియున్నట్లే, ఈతని భ్రష్టునిగఁ జేయుటకుఁ గూడ మరణపర్యంతమే మితియా యేమి?

దేవ—ఎంతసహవాసము. ఒక్కమాసము మితి.

మధు—ఒక్కమాసము కాదు. ఆఱుమాసము లిచ్చితిని.

దేవ—అక్కఱ లేదు.

మధు—అక్కఱ లేకపోవుట కాదు. పందె మాత నీవు వచించితివి కద. అందులకు నేనంగీకరించితిని గద—ఈమితిమాత్రము నేను వచించినది కావున నీ వంగీకరింపుము.

దేవ—సరే! ఇఁక నీవు నీదారినిఁ బొమ్ము.

మధు—నీ విచ్చట నేయుండి యిప్పు డేమి చేయుదువు?

దేవ—నాపాటు లేవ్వో నే నింకఁ జూచుకొందును. నీవుపొమ్ము. దయ యుంచుము.

మధు—ఈబ్రాహ్మణునకు దూరమునను౦డి నమస్కరించియింటికిఁ బోవుద మనిన వినకపోయితివి. అదియింతముప్పునకుఁ గారణమయ్యెను.

దేవ—నేనే గెలిచితి నేని యింతనిశ్చలుఁడైనవానిని దేవదేవి యిట్లే యాక్రమించెనని లోకమందు నాప్రఖ్యాతి వెల్లడి యగును.

లేదా, అక్కగారిపాదము లొత్తుచుఁ గాలక్షేపము చేసెదను. ఇందున నము ప్పేమున్నది?

మధు—నీవు గెలిచినప్పుడు గలుగు ప్రఖ్యాతికై యిప్పుడు సంతోషించుచుంటివి కాని; అక్కగారిచేతఁ గాళులు పట్టించుకొన వలసివచ్చుటకు విచారించుచున్నట్లు కనఁబడుట లేదు.

దేవ—అట్టియవస్థ యెన్నటికి సిద్ధింప దనియేకదా నీసమ్మకము! నీకు భక్తుని నిశ్చలత్వ మొక్కసాహాయ్యమున్నది. నైవేద్య మొక సాహాయ్యమున్నది. పూర్వజన్మపుణ్య మను మఱియొక్కసాహాయ్య మున్నది. నాకన్న, ముక్కుతీరు, వాణి, తప్ప నా కేమున్నది? ఆలస్య మగుచున్న దని యిదివఱకే యెన్నిమాఱులో యంటివి. పొమ్ము. దయ యుంచుము.

మధు—సరే. పోక తప్పునా? ని న్నెప్పుడు తిరిగి చూతును?

దేవ—నన్ను నీమఱుఁడని గూడ వేశ్యావీధిలో నాలుమాసములలోపు నఁ జూతువు.

మధు—ఏమో! నీకొక్కటే పట్టుదల! లేనిపోనియీగొడవ యంతయు నేందులకు?

దేవ—నాయందింక దయ యుంచి పొమ్ము.

మధు—సరే. అప్పుడప్పుడు క్షేమవార్తను దెలుపుచుందువు గాదా?

దేవ—సరే—

మధు—నేఁ బోయెదను (నిష్క్రమించును.)

దేవ—ఏమి చేయుటకు నాకేమియుఁ దోఁచకున్నది. అయిన నుచిత వేషమున రేపటి యుదయమున విప్రనారాయణుని సేవింపఁ బోయెదను. (నిష్క్రమించును.)

ఇది ప్రథమాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

ద్వితీయాంకము.

ప్రదేశము — విప్రనారాయణుని పుష్పారామము.

ప్రవేశము — విప్రనారాయణుఁడు, శ్రీనివాసుఁడు.

విప్ర — రంగా! రంగా! రంగ రంగ రంగా! రంగా!

శ్రీ — దేవరవా రిఁక నట్టిచింత మానుదురుగాక! తత్సంబంధము లగు నన్నిచింత లవశ్యము మానుదురుగాక!

విప్ర — రంగరంగా! ఎంతమాట యాడితివి! శ్రీరంగనామస్మరణమే యింక మాననా? శ్రీరంగనివాసమే యింక మాననా? పుష్పమాలాకైంకర్యమే యింకమాననా? శ్రీరంగదేవదివ్యపదారవిందదర్శనమే యింక మాననా? శ్రీరంగేశ్వర నిర్మాల్యాఘ్రాణమే యింక మాననా? తిరుకావేరీతీర్థపానమే యింక మాననా? ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రములే తుడిచివైచుకొందునా? రంగభక్తి నింక గంగాప్రవేశము సేయనా? బ్రహ్మచర్యవ్రతమును దిగులఁబెట్టనా? గజ్జెలు వదలి స్త్రీకటాక్షమాలికాశృంఖలలు కాళ్లకుఁ దగిలించుకొందునా? వింజామరను వదలి పైఁటచెఱఁగు చేతఁ బుచ్చుకొని వేశ్యాకపోలఫలకస్థలవిలసితఘర్మవారి నపనయింపనా? రంగ

రంగరంగా! రంగా! (ఏడ్చును) (యోగినివేషముతో దేవదేవి ప్రవేశించును.)

దేవ—తథాస్తు! నాచే ముందు గాంచినకార్యమిప్పుడు గజ్జెలు కట్టుకొని యీతనినోటఁ దాండవించుచున్నది. వీ రింక నిక్కడ నేమిమాట లాడుకొందురో విందును.

శ్రీ—అదియే నావిన్నపమును దేవర నాయనుమనఃపూర్వకముగఁ జిత్తగింపలేదు.

విప్ర—నీమాట నాకు బాగుగ బోధము కాలేదందువా? గురునివాక్యములు శిష్యునికి బోధింపక పోవుట యనేకస్థలముల సహజము గాని యిది యేమి? ఇట్టి విపరీతము! ఇట్టి వైచిత్ర్యము! నాబ్రతుకు కిట్టి తలక్రిందగునా?

శ్రీ—స్వామీ! దాసు నొకమారు కటాక్షింపుము.

విప్ర—నే నొకనిఁ గటాక్షించుశక్తి గలవాఁడను గాను. నాకు శ్రీరంగదేవకటాక్షము కావలయును. అందుకొఱకుఁ బుట్టితిని. అందుకొఱకుఁ బ్రదుకుచుంటిని. దానితోడనే చావవలయును. రంగరంగరంగా! (దుఃఖించును.)

శ్రీ—నిత్యభక్తియోగప్రపూర్ణు లగు దేవరకుఁ గూడ భగవత్కటాక్షలోపము గలుగునా?

విప్ర—కలుగనే కలిగినది. సంతతమందహాససుందరవదనారవిందదివ్యసందర్శనప్రదాత యగునాముద్దులరంగఁడు, నాకస్తూరిరంగఁడు, నేఁడేమో నా కప్రసన్నముఖుఁడై యుండుటయే కాక కించిత్కోపావేశవికటీకృతనిటలతటుఁడై యుండె నని నేను నీతో నిదివఱ కెన్నిసారులు చెప్పుకొని యేడ్చితిని. ఇంకను—

శ్రీ—అదిగో! ఆచింతనే మానుకొనుఁడని నే నిదివఱకు విజ్ఞాపనముఁ జేసికొనఁగ మీ రన్యథా భావించి యిట్టిదుఃఖాధికతను బొందినారు.

విప్ర—ఈ చింతను మానుకొననా? నాతర మగునా? మానుకొని నేను చేయవలసిన దేమి? రంగా! రంగరంగా!

ఆ. వె. తల్లి లేదు; లేఁడు తండ్రి; భ్రాతలు లేరు;
లేమ లేదు; గృహము లేదు; నీవు
దక్క నెవరియు లేదు; దాసునిఁ గోపింప
నేదిదిక్కు? రంగ! యెట్టు లుందు?

దేవ—(జనాంతికముగ) నీకు లేమ లేదనుకొన నక్కఱలేదు. ఇదిగో! ఇచ్చట నీకొఱకే వచ్చియున్నది. నీ కమ్మ లేకపోయిన నత్త యున్నది. భ్రాతలు లేకపోయిన బావ లున్నారు. ఇల్లున్నది. ఇచ్చి పుచ్చుకొనుట లున్నవి. మడి యున్నది. మాన్య మున్నది. సొంతివ్యవసాయ మున్నది. అన్నియు నున్నవి. నీకు బుద్ధిమాత్ర ముండవలయును. అనఁగ—లేకుండవలయును.

విప్ర—నాకు బుద్ధి లేదు. మనసుకుదురు లేదు. భక్తి లేదు. రంగా! రంగా! నీ వెట్లు ప్రసన్నుఁడ వగుదువు? ఏమి చేయుదును?

దేవ—(జనాంతికముగ) ఏమి చేయుదువా? తెగి పడి భోగమువీధి కష్టపడుము.

శ్రీ—దేవా! భక్తి నిలువఁబడుట కొకమార్గ మున్నదని నేను వింటిని.

విప్ర—ఆలాగా! చెప్పవేమి?

శ్రీ—గంజాయి చిలుములో నుంచి కాల్చినయెడల.

దేవ—(జనాంతికముగ) శ్రీనివాసా! గంజాయి జ్ఞానపత్త్రిము కాని భక్తిపత్త్రిము కాదు. భక్తినిగుమర్చుపత్త్రి మేదనఁగ—తీర్చలేని ఋణపత్త్రిము.

విప్ర—(పరధ్యానముగ) రంగరంగరంగా! ఏమంటివి?

శ్రీ—ఇంతతులసీవనముతోఁ బ్రయోజన మేమి? ఇది కొంత పెఁకిల్చి గంజాయిమొక్కలు నాఁటి పెంచినయెడల—

విప్ర—హా! రంగ రంగా? ఎంతవిపరీతముగఁ జెప్పుచుంటివి!

గీ. పల్లవితకుసుమితఫలిత ♦ వనమునందుఁ
దులసి నున్నాలవ మొనర్చి ♦ ఘూర్ణముష్టి
వృద్ధిఁ జేయింపు మంటివౌ ♦ హృదిని విష్ణు
భక్తి విడిచి వేశ్యారక్తిఁ బడయునట్లు.

దేవ—(జనాంతికముగ) సెబాస్ ఓటిపలుకు లారంభ మైనవి. విఱుగఁ దలఁచినకఱ్ఱముంగాను పెటపెటలాడుట సహజమే కాదా?

విప్ర—గీ. చల్లనికటాక్షములఁ జల్లు ♦ జలజభవను
జల్లసగువనమాలను ♦ సరసహృదయ
మందుఁ గలుగురంగేశ! నా ♦ యందునీకుఁ
దీక్ష్ణభావంబు తగునయ్య ♦ దేవదేవ!

శ్రీ—తీక్ష్ణభావ మాయామహాయము వహించినట్లు మీరు భ్రమ పడుచున్నారు! ఆయనతిరుమొగమును మీరు బాగుగఁ జూచినారో లేదో! అప్పుడు దీపపుఁగ్రీనీడ గాని, మఱి యేదైనఁగాని తన్ముఖమండలప్రసన్నతను దగ్గింప నట్టివికాసశూన్యత మీభక్తిలోపమునఁ గలిగినదని భావించి పరితపింపవచ్చునా? అదిగాక మీభక్తి కిప్పుడు లోపమేమి కలిగెను? వ్రాసెడుపాశురములు వ్రాయుచునే యున్నారు. గుచ్చెడుపూలు గుచ్చుచునే యున్నారు. వాయించెడుతాళములు వాయించుచునే యున్నారు. త్రొక్కెడునాట్యములు త్రొక్కుచునే యున్నారు. చేసెడుస్మరణములు చేయుచునే యున్నారు.

దేవ—(జనాంతికముగ) తిట్టఁగొన్నతిట్టులు తిట్టుకొనుచునే యున్నారు. పెట్టినపట్టెనామములు పెట్టుకొనుచునే యున్నారు. పూసిన గందము పూయుచునే యున్నారు. పుచ్చుకొనుతీర్థము పుచ్చుకొనుచునే యున్నారు. త్రాగఁకూడనిది త్రాగుచునే యున్నారు

మ్రింగెడు చిత్రాన్నము మ్రింగుచునే యున్నారు. నమలెడు వడలు నములుచునే యున్నారు. త్రేంచిన త్రేన్పులు త్రేంచుచునే యున్నారు. పడిచిన యొడుపు లేచ్చుచునే యున్నారు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగా!

దేవ—(బిగ్గరగ) రంగరంగరంగా! రంగా!

శ్రీ—అది యేమి! మఱియొక శ్రీరంగభక్తశిఖామణి యీసమీపమునఁ జేరినట్లున్నది!

విప్ర—రంగరంగా! భక్తిశూన్యముగ నావలెనే కేవలము ధ్వని గలుగుటకుమాత్రమే "రంగరంగా!" యని యఱచునే చిలుకయో గోరువంకయో కాక, ఈపాపాత్ముని దరిఁ జేరుటకు భక్తశిఖామణికూడ వచ్చునా? రంగరంగరంగా!

దేవ—రంగరంగరంగా! (పెంచి జీరంబోవుచు)

శ్రీ—దేవరవారట్లు కటాక్షింపఁ దగును.

సీ. పావనతులసికా ◆ పద్మబీజస్రక్తను
రచితహారాళులు మెడఁ ◆ గ్రాలుచుండఁ
ఉనుగా దిద్దిన ◆ తిరుమణి తిరుచూర్ణ
తిలకంబు దివ్యాద్రి ◆ ఘటుల సీన
సిరెండలే రుచిం ◆ సిర్యావికాసాయ
తళతళల్ తనువాఁత ◆ నలమికొనఁగ
రమ్యనాదముతోడ ◆ రంగనామముఁ బల్క-
ముచితగానమురీతి ◆ మురువుకొలుప

గీ. గుటకలోనవినిం మధిత్రాన్న ◆ ఘుటికవంటిఁ
వర్ణమును గల్గి వెన్నయ ◆ ; ప్రమును బోలె
మెత్తనై బొడిదారాగి ◆ మిల్లిచెంబు
చేతఁ గ్రాలంగ నడిగో! వేం ◆. చేయు నేకతే.

విప్ర—(లేచుచున్నాఁడు.)

దేవ—దాసురాలిప్రణామ మంగీకరింపవలయును. (సాష్టాంగపడును.)

విప్ర—(సాష్టాంగమును జేయుచు) సర్వాంగారాధని! దాసోహం దాసానుదాసోహం!

శ్రీ—(తనలో) ఈమెకు నమస్కరించుటకు నాకు బుద్ధిపుట్టకున్నది. అయిన నేమి? గురువుగారు సాష్టాంగపడినతరువాతనే నూరకుండఁ దగదు. (ప్రకాశముగ) దాసోహం!

విప్ర—దయచేయుఁడు.

దేవ—అట్లు కాదు. మీరే ముందు చేయుఁడు.

విప్ర—అదేమిమాట? దేవివారు దయచేయుదురుగాక!

దేవ—ఆఁ! ఆఁ! నేను మీపాదసేవకై వచ్చినదానను. నన్ను మీ రట్లు గౌరవింపఁ దగదు.

శ్రీ—దేవా! స్త్రీకిఁ దాము సాష్టాంగపడవచ్చునా? అందులోను శిష్యత్వకమునకై వచ్చినదానికి—

విప్ర—(దేవదేవిచేతులు పట్టుకొని) కూరుచుండుఁడు. కూరుచుండుఁడు. (ఇద్దఱును గూరుచుందురు.) దేవివారితిరువడిగళ్లవలన నేదేశము పవిత్రమైనది?

శ్రీ—(తనలో) ప్రస్తుతము మీవనదేశము.

దేవ—దానినిగూర్చి తరువాత ముచ్చటింపవచ్చును గాని—మీశిష్యుఁడడిగినప్రశ్నమునకు—శిష్యత్వకమునకు వచ్చినస్త్రీకి సాష్టాంగమొనర్పవచ్చునా?, యనుదానికిఁ బ్రత్యుత్తరము సాయింపవలయును.

విప్ర—

గీ. శిష్యు నెపుడు గురుఁడు నిరసింపఁగూడ;
దాత్మసమునిగ భావింప నగు నతండు

తనదాసహపాఠకునిగాఁగ ♦ దలఁపవలయు
నిద్దఱు స్వగురుశిష్యులం ♦ చెన్న నగును.

గీ. గురుని సేవించి తా నేర్చు ♦ కొనినవాల్గు
ముక్కలు పలుఁచిపోకుఁడఁ ♦ బుణ్యమూర్తి
శిష్యుఁడు లభించె నని ప్రీతిఁ ♦ జెందియుతని
నిత్యగౌరవమునను మ ♦ న్నింపవలయు.

శ్రీ—(తనలో) ఇట్టిగౌరవము మాత్రము నాయందు చెన్నుఁడను జూపి యుండ లేదు.

విప్ర—గీ. శిష్యునాత్మను భక్తిని ♦ శేష మిచ్చి
పరమదయ దానిఁ బోషింప ♦ గురునిభార
మస్తకభక్తిని గురుదేహ ♦ మాదరించి
రక్షణము సేయు శిష్యభా ♦ రమ్ము నమ్ము.

ఇంకను,

గీ. ఇతఁడు బ్రాహ్మణాగ్రేసరుఁ ♦ డితఁడు మాల
ఇది పిపీలిక, యిది సింహ. ♦ మితఁడు పురుషుఁ
డిది స్త్రీ యనునట్టి భేద ♦ మొగియుభక్తి
నగ్నియందు ద్రవ్యభేదము ♦ లైనయట్లు.

గీ. వేదవేదాంగ సత్సార ♦ వేత్త యైన
శాస్త్రషట్కప్రవీణతా ♦ జటిలుఁ డైన
ద్విజవరుండైన విష్ణుభ ♦ క్తిరహితుండు
పరమచండాలుకంటెను ♦ బాంసనుండు.

గీ. శ్వపచుఁ డైనను బరు నైనఁ ♦ బక్షికీట
కము లయిన విష్ణుభక్తియు ♦ క్తము లగునెడ
బ్రాహ్మణోత్తముకంటెను ♦ బరమపూత
జన్మ లగును మోక్షప్రా ♦ శస్తిఁ గాంచు.

గీ. మోక్షనిక్షేప మిడునది ♦ భూతిరేఖ
కాదు, యజ్ఞోపవీతంబు ♦ కాదు; మఱియు
గొడుగుబోడిమీసము గాదు; ♦ గోష్పదంబు
వంటిబొట్టు గా; దుత్తమ ♦ భక్తి గాని.

దేవ—(తనలో) ఇప్పుడు వైష్ణవులను గొంచె మెత్తిపొడుచుచున్నాఁడు కాఁబోలును. ఇతని కింక సన్న్యాసమతద్వేషము వదలినదికాదు. భక్తిమార్గము లితనికిఁ దెలియునుగాని, యనుభవమున కింక బాగుగ రాలేదు. ఇతఁడు సంసారమును వదలినాఁడు. పైమెట్టెందుక యూఁగులాడుచున్నాఁడు. ఇతనిని బహుప్రోయుట కిది యే సమయము. గిచ్చినప్పుఁడు దిష్టకాకివలె నాచార్యచర్యమున నీతఁడు నిగనిగ దాఁగి పడవలసినదే. భూతిరేఖ మోక్ష మీయ నప్పుడు పంగనామము లిచ్చును గాఁబోలు! గోష్పదమంతేసి బొట్టీయ లేనప్పుడు గొబ్బితలకాయయంత బొట్టిచ్చును గాఁబోలు!

విప్ర—

గీ. భక్తునకు జాతిలింగవి ♦ భాగ మిల్ల
స్నానసంధ్యాదికృతు లవ ♦ సరము లేదు;
వేదశాస్త్రాజ్ఞత నైన ♦ వేడఁబాపు
పరమభక్తి యొక్కటె ముక్త్యు ♦ పాయ మగును.

శ్రీ—దేవరవా రుపన్యసించిన దంతసమీచీనముగ నున్నను గొంతపాషండత్వమును వెల్లడించుచున్నది. భక్తికత్యధికత నాపాదించుచున్నారు! అదియుఁగూడ సందేహాంశము! భక్తితప్ప నితరమోక్షోపాయము లేదనుకొనినను దత్సాధనము లైనకర్మజ్ఞానములను నిరసించుచున్నారు. బ్రహ్మసృష్టిలో స్థాపింపఁబడినవర్ణలింగవిభేదమునుఁ దుడిచివైచినారు బ్రహ్మముఖోద్గత వేదవేదాంతసారము నుఫ్ఫున నూదివైచినారు. దేవరవారుమహాభక్తులు.

తమ కేమియు బాధ లేదు. కాని దీనం డగునడియేని కొక్క భయముమాత్ర మున్నది.

విప్ర—ఏదది?

శ్రీ—భక్తి యప్రత్యక్ష మగుచున్నది. కొలదియో గొప్పయో యది లేనివాఁడే లేఁడు కాని, యెంతభక్తి యున్నప్పు డిట్టిమాట లాడవలయునో యిట్టు లాచరింపవలయునో తెలియదు. భక్తిమాకున్నదని వెల్లడించుచు వేదముల నిరసించి, వేదవిహితకర్మములను ద్యజించి, వర్ణవిభాగమును భ్రష్టపఱిచి, నిరంకుశ మైనట్టియు సుఖతరమార్గ మైనట్టియు నొకయప్రమాణమతమును భవిష్యజ్జనులలోఁ గొంద ఱేర్పఱుచుకొందు రేమో, అట్టినిషిద్ధమతమునకుఁ దమయుపన్యాసము ప్రాతిపదికముగ నుండునేమో యని నేను భీతిల్లుచున్నాను.

విప్ర—భక్తి కుదురనివాఁ డెన్ని వేదవిహితకర్మము లాచరించినను వినియోగము లేదు. కుదిరినవాని కంతకంటె వినియోగము లేదు. కాని ప్రస్తుతవృత్తాంతమును వదలి భవిష్యద్బాధ లేల? ఇప్పటికైన నిద్ది స్త్రీ కాదని నీకుఁ దోఁచినట్లేకద!

శ్రీ—తాను స్త్రీనిగానని యామె యొప్పుకొనినను నేనొప్పుకొనను. నాకన్నుల నెక్కడ మాపుకొందును? ప్రకృతి నెట్టు భ్రష్టము సేయఁగలను?

విప్ర—అబ్బ! నీకు నాయభిప్రాయము బోధింప కున్నది. ఈమె, యనఁగ నేమి?

శ్రీ—ఇదిగో! దొంగకోళ్ళను బట్టుకొన వేచియుండు నక్కవలె నున్న యీవ్యక్తి.

దేవ—రంగరంగరంగా!

విప్ర—కాదు. ఈమె యనఁగఁ గరచరణాదివిశిష్ట మగుశరీరము కాదు. సర్వవ్యాపకరూప మగునాత్మ. దానికి స్త్రీత్వ మున్నదా?

శ్రీ—చూచుచుండ నే నెట్లు చెప్పఁగలుగుదును?

విప్ర—నేను జెప్పెడు మాటను వినుము. ఈమె స్త్రీ కాదు. నేను బురుషుఁడను గాను.

దేవ—(తనలో) ఈతనికి భక్తితోపాటు ప్రారబ్ధముకూడఁ బట్టిన దేమో!

విప్ర—ఇప్పుడు తెలిసినదా?

శ్రీ—(సందేహముగ) ఊఁ ఊఁ.

దేవ—తెలిసె నంటివి కదా? నిన్ను స్త్రీ నా? పురుషుఁడవా?

శ్రీ—రెండును

విప్ర—అదెట్లు?

శ్రీ—పురుషులయొద్ద స్త్రీని, స్త్రీలయొద్ద పురుషుఁడను.

విప్ర—సరే. సరే. ఎట్లైన స్త్రీపురుషభిన్నమైన తత్త్వమున్నది. (దేవదేవివంకఁ జూచి) ఇదివఱకే దేవివారి ప్రశ్నమునకు నాలస్యమైనది క్షమింపవలయును.

దేవ—ఈ శ్రీరంగపట్టణమునకు సమీపమున నున్న యొక చిన్నపల్లె మానివాసము. నేను జన్మమున వేశ్యను. దేవదేవి నాపేరు.

శ్రీ—వేశ్యవే! ఆఁ! ఆఁ! ఏమి స్వామీ? భాగవతులును భోగముమేళములో నిఁకఁ గలసి పోవలసినదేనా?

విప్ర—ఏమనెనో వింటివా? జన్మమున వేశ్య ననినది. వృత్తమునఁ బరమభాగవతోత్తమురాలు.

శ్రీ—పరీక్షించినతరువాతఁ గాని, వారకాంత భాగవతోత్తమ యగునా? దేవరవారు పరిశీలింపఁ దగుదు.

దేవ—ఏట్లు కనఁబడుచునే యుండఁ బరీక్షలన మొదలును? దేవా! అట్టి పరమతుచ్ఛవేశ్యాకులమునఁ బుట్టి—

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఏపూర్వజన్మపాపముననో యిట్లు సంభవించెను.

శ్రీ—(తనలో) అందుచేతనే మన కిట్టి దుఃఖము సంభవించెను.

దేవ—పాపమున బాల్యవిధవలకు నిగ్రహము లవ్వుటవిని వారికి బ్రదికి—

విప్ర—పాపము! రంగరంగా!

శ్రీ—(తనలో) మరది.

దేవ—మహాపాపముఁ బెట్టడానికై—

శ్రీ—(తనలో) విటులమహాపుణ్యమున—వైశ్యులమహాపుణ్యమున—

దేవ—అంతకంటె నతిఘోరమగుపాపమున నొక్క మార్గమును కంటఁగ ట్టుబడితిని.

విప్ర—రంగరంగరంగా! వేశ్యలకు స్వప్నాంతరవృత్తి యనునట్టి వాక్యా నికెవని చెప్పితివి. నాకుఁ దెలియలేదు.

శ్రీ—స్వామీ! ఇది యేమి తుంపరమాటలలోఁ బ్రాహ్మణుల గనిపెట్టరా! శ్రీరంగదేవాళ్ళమునకు గుహ్యములైన పురాణములోని పుస్తకములు గనిపెట్టరా! గాయత్రీమంత్రమహిమ్మ్యాగరణమయా! ఊరిలోని వేశ్య కోడలుపిల్లలో లెక్కించుటు మన కెందాలకమ్మా! స్వామీ! నిన్మతి మార్గమున మనుమనులలో భాగవతోత్తముండై శ్లా శ్రేయముఁజో ప్రవృత్తిమార్గమునఁ దిరుగువారలలోఁ గన్నెలకు పుంజెల్లికోను కట్ట శ్రేయమునను. దేవర కిష్టము నడ్తియము పిలిచరా?

విప్ర—ఈమొగుణ మొంతి స్వప్నమైనదో నిప్పు పడేలింపకుండ మరాఠా మమన్నావు.

శ్రీ—ఆమొగుణమునుగూర్చి నేను జెప్పనే లేదు.

దేవ—అట్లయైన—

శ్రీ—అట్లయైన నసఁగా! బ్రహ్మమునకు మన్మథోత్సవమైనతరువాత—సద్బ్రాహ్మణుల బ్రహ్మజ్ఞానాశాస్త్రప్రకారమున శ్రోత్రియులైన తరువాత—అంతే కాదా?

దేవ—(తనలో) వీఁడు గంద్రడముండకొడుకు యథేష్టప్రవృత్తికి వేశ్యా మాతవలె నడ్డుపడుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగ) నాపాప మేమో కాని నామనస్సు ప్రపంచసుఖానురక్తి కెక్కక పోవుటచే—

విప్ర—అదిపాపము కాదు. పూర్వజన్మమహాపుణ్యము.

దేవ—ఏమిపుణ్యమో నే నెఱుఁగను. స్వామీ! నేను బడినపాటు లేమి చెప్పుదును! మాఅమ్మ నాకు సింగారింప— నే నగ లూడఁదీసి కొన—ఆమె నాకుఁ జుక్కబొట్టు పెట్ట—నేను దుడిచికొని తిరుచూర్ణ రేఖతీర్చుకొన—

విప్ర—చూచితివా? పుణ్యురాలియలంకారవైరాగ్యము! ఊర్ధ్వపుండ్ర ధారణోత్కంఠత! ఆహా! రంగరంగరంగా! భక్తి! భక్తి! భక్తి వంటిది మఱియొకటి యున్నదా? వేదవిహితకర్మాచరణ మావశ్యక మంటివే! జ్ఞానమావశ్యక మంటివే! ఇక్కడ నవి యేవియు నక్కఱలేకుండ నిశ్చలభక్తి చిన్నతనమునను మొలకలెత్తినదో చూడు! శ్రీరంగమూర్తి నిర్హేతుక జాయమానకటాక్షవైభవమునను యది కలుగవలయును.

శ్రీ—ప్రవృత్తిలోఁ దిగి పడకుండ దానిని దుస్సంగశూన్యత్వముచేతనే మనము కాపాడుకొనవలయునని దేవరయిదివఱకుసాయించినారు.

దేవ—సాయంకాల మగుసరికి, విటాధముల నాకర్షించుటకై, గుమ్మములోనిలువఁబడి తలు పోరఁజేసికొని, రంగుబట్టల పెటపెటలవారు, తాళపుగోలుసులగలగలలవారు, కూనుదీర్ఘములగుయిగుయిలవా రగునిర్భాగ్యనిరక్షరకుక్షులు వీథినుండి గొంతుకలు సవరించుకొనుచుఁ బోవుచుండ, నిట్టెముందునకు నట్టెవెనుకకు దాఁగుడుమూఁత లాడు మని నన్ను మాయమ్మ గుమ్మములోనికి గెంట—మొట్టోయని నేను వెనుకవెనుకకు నాలో నేను దిట్టుకొనుచుఁబోవ—

విప్ర—ఆహా! రంగరంగరంగా! భక్తమూశికిఁ బ్రాపంచికసుఖనిర్బంధ మెంతమహాకష్టము! భక్తియుదయించినపిమ్మట నది నిశ్చలముగ వృద్ధికావలయునుగాని, తుచ్ఛసుఖనిత్యప్రోత్సాహముదాని కెంతయవరోధముగావించునో చెప్పవలయునా? నీవు నిశ్చలచిత్తవృత్తి గలిగినదాన వగుటచేత నే, సభక్తియవ్యాజమైనభక్తి యగుటచేత నే, నీవుసర్వవిఘ్నచరమశాంతిఁ జేసి, యింతవఱకుఁ గడతేఱితివి! నీయవస్థ విన నాకు జాలి యగుచున్నది.

శ్రీ—(తనలో) మీయవస్థఁ జూడ నా కేడ్పు వచ్చుచున్నది.

దేవ—దీపాలుపెట్టిననాలుగుగడియలకుఁ బసువులసంతకుఁ బైపల్లెనుంచి వచ్చి పసువుసందర్భము కాకపోవుటచేఁ దిరిగియింటికిఁ బోవుటకు వీలు లేక మాడుచున్నకడుపుమంటను శనగపప్పు బెల్లముచే శాంతిపఱచుకొని, నిద్రించుటకుఁ దావు దొరుకక, వీధిలో నడయాడుచున్న యేతలమాసినముండకొడుకో యారాత్రి పెండ్లికొడుకుగ దాపరింప—

శ్రీ—సంతలోఁ బసువు దొరుకుట దుర్లభము గాని సానివీధిలో సాని దొరుక కేమి?

విప్ర—ఎంతకర్మము! రంగరంగరంగా!

దేవ—అట్టితుచ్ఛస్వభావుఁడు—

శ్రీ—వేశ్యకు వెట్టిమొగమునిర్భాగ్యులు తప్ప విష్ణుభక్తులు లభింతురనుకొంటివా యేమి?

దేవ—(తనలో) అమ్మ! నోటిమొట్టుపుముండకొడుక! (ప్రకాశముగ) నాచేయి పట్టుకొని గదిలోని కఁతడు లాగ—నేను బంచపాళీలోని కాతని నీడ్వ, నన్నాతఁడు బ్రతిమాలుకొనఁగ, నేను మొగము విడిపించుకొని ధుమధుమ లాడ, నన్నాతఁడు బెదరింప, నేను దిట్ట, నాతఁడు నన్ను దురుక్తులాడ, నే నేడ్వ, నిట్టిముష్టి

యుద్ధసంరంభమును మాయమ్మ మూరి నన్నుఁ బడఁగొట్టి వాఁ
డు సంతసించెఁ జనినంతఁ జెప్పనేమో యనురోషముతో న
న్ను నుప్పు బిడతాంతో నన్నిప్పెంచఁ గొట్ట—

విప్ర—ఆఁ! ఆఁ! రంగరంగా! నున్న ప్రొడఁబెడత రోలు?

శ్రీ—చెప్పకి వేతే నున్నము తాయకిపేరి లేకుండుటకు—

దేవ—గిలగిల కొట్టుకొని నే నేడ్వ—(ఏడ్చును)

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఏమనకుము భక్తునినేత్రములవెంట నానంద బాష్పములు వెడలవలయును.

గీ. ఇతరసుఖములఁ గోరక ♦ హీనకష్ట
పాలఁ బడి భక్తి వీను వృద్ధి ♦ పఱచినావు;
కడుపు మండ లోకులకెల్లఁ ♦ బఱచు నాన
యేని ధనవృద్ధిఁ జేసెదు ♦ కృపణుఁడల్ల.

దేవ—ఇంటివారందఱు తలకొకటి కొట్టి, నిమ్మకాయలు నుదిసి వ్రేటువేర లేచి చాపలు మొన్న కొనఁగ—విటకాండ్రందఱు నెకనెకలాడ—భోగమింటిపురువు తీస్కొనిచటుకుఁ బుట్టినదానికి గిరజాఁ గాల్చి వాతవేయు మని వాడపానులు వైద్యబోధములు సేయ—నంకిలియేమో యని మాయమ్మ నాదికిఁ బోయి చేటుఁడెత్తాటి యూరుతాయెత్తులు కీలుకీలుకుఁ గట్ట—మంత్రవేత్తలని చెప్ప వచ్చినమోసగాండ్రు నన్ను ముగ్గులఁ గూర్చుండఁబెట్టి బూడిదె తోఁగలిపిన దూలగొండెమూగు నాకు బోసి యేమ్పిరాప—స్త్రీత్వవృద్ధికై నేరేడుపండ్లంతమాత్రలు నాచే వైద్యులు మ్రింగింప—

శ్రీ—పుంస్త్వవృద్ధికై మదనకామేశ్వరమో మర్దనమో గాని స్త్రీత్వ వృద్ధికి మందేల?

విప్ర—రంగరంగా! ఏమికష్టములు! జనుల కంతేవెఱ్ఱి!

గీ. అనృతవాదులు సత్యవా ♦ దనుచు బుద్ధి
హీనుఁ డని యతిథియుఁ డని ♦ యెన్ను మూర్ఖ
కులటలు పతివ్రతను వేశ్య ♦ గోల గొంటు
శత్రు వచ్చుపెద్దన్నని ♦ యీసడింత్రు.

గీ. అత్యనాచారు విద్ధుని ♦ స్తోత్రకారున్
ఛాందసప్రాయుఁడంటంచు నిసి ♦ చాటుచుంద్రు
భవభుజంగపీడితులు భక్తి ♦ నగుని నిత్య
విభవమాంద్యభుఁ డని బాధఁ ♦ బెట్టుచుంద్రు.

గీ. తనకుఁ గలవేశ్య దాఁటెన ♦ ధన్యతముని
వేశ్యవానిగ జనులు భా ♦ వింతు రింక
రెట్టివేశ్య దీటైన వేశ్య ♦ యాతఁడు లోకు
తెల్లమగు వేశ్యనా రని ♦ యెంచవలయు.

దేవదాసు నాయందునున్యాయమునకు నష్ట మచ్చితిని. క్షమిం
చి సెలవిచ్చెదరు గాక!

శ్రీ—దేవిగారి యన్యాయమునకు దేవరవారి యోపికకుఁ గూడ నంతము
గానఁబడకున్నది!

విప్ర—శ్రీనివాసా! ఇట్లు లాంఛనం న్యాయమా?

గీ. భక్తివృత్తికై భగ్నుఁడు ♦ పదేసువాళ్లు
భగ్నుఁడు గ్రహింపఁ దగుఁగాక ♦ పరసతిరమో?
ఘనమహాకావ్యపోషణ ♦ మునఁ గవిపడు
కష్ట మితరుఁ డెఱుంగునే ♦ కవియె కాక.

శ్రీ—గద్య మని యొకసారి మెఱుపు మెఱసినట్లు—పూలు జల్లిన నా
కస్మికముగఁ జల్లినట్లు—చల్లఁగా హఠాత్తుగాఁ బన్నీరు చిలికిన
ట్లు—చందనగంధగంధిలమందమారుత మట్లు వీచినట్లు—సర
సస్సంగీతమధురధ్వని రాగప్రసిద్ధిని దెలిసి బడి హృదయమున

దూఱినట్లు— సుందరయువతీగురుకుచాగ్రయాదృచ్ఛికస్పర్శచే నొడలు మనస్సునాత్మ యంతయు నొకమాఱు జలజల మనినట్లు—ఈయంశముమాత్ర మడియేనికి దేవరవారి కిప్పటివఱ కననుభూతము, క్షమింపవలయును—నిష్ప్రయత్నముగ, నిరాయాసముగ, నబుద్ధిపూర్వకముగ బయలువెడలినకవిత యానందింపఁ జేయునుగాని, గాదెక్రిందిపందికొక్కువలె రేయింబగళ్ళు బఱికి బఱికి, పండ్లు గిట్టకఱచుకొనఁజేయునట్లు అంపపుకోతవలె గోసి కోసి, గ్రుడ్లు నీరుగ్రమ్మ నొక్కొక్కవెండ్రుకను దంటసమునవలె పీఁకి పీఁకి, జనపనారపచ్చడినివలె వెనుకకు ముందునకు నూఱి నూఱినటు, కష్టపూర్వకముగ, బలాత్కారముగలాగి లాగి, యీడ్చి యీడ్చిచెప్పి వీథిని బారవైచినకవిత, వెఱ్ఱికుక్కవలెఁ దోఁకముడిచి, పండ్లిగిలించి, ఱోఁచక, తావులేక, యందఱిని జూచి తా జడియుచు, నందఱకుఁ దా భయహేయతలను గలిగించుచు, నొకచోట నైన నొకనిముస మైన స్థిమితముగ నిలువఁబడుదు నన్న ఛీఛీ, యనుధ్వనులచే బెదరి పాఱిపోవుచు, లోకులు నిందించుచున్నా రని యేడ్చుచు, నందులకొఱకు లోకులపైఁ బగఁ దీర్చుకొనఁ గఱువఁబోవుచు, నొకనిని జంపుచుఁ దాను దూరపువారిఱాలదెబ్బలను దగ్గరవారికఱ్ఱదెబ్బలను దిని పరమపదించును. భక్తియుఁగూడ నటులే. అది దివ్యతేజమువలె బయలువెడలవలయును. అట్టియట్టి పూర్వపుణ్యమునఁ బ్రాఁకవలయును. అంతయే కాని పడరానిపాటులఁ బడినంతమాత్రమున నది వృద్ధియగునా? గొప్పుద్రవ్వుట కది యేమి వంగచెట్టా? గసికఁ గొట్టినఁ గాని పక్వము గాకుండుట కది యేమి పనసకాయయా? దంపి, సాఁగదీసి, లట్టించినఁ గానిభోగ్యము గాకుండుట కదియేమి గోధుమపిండియా? మహాకష్టములఁ

బడి మొట్టులో స్వల్పముగ వృద్ధి చేసికొనుభక్తి నిశ్చలముగ మాత్రము నిలువదు. పటక్కులాడి, వగలాడి, తగులమారి పేరంటాలో కుక్క దధ్యోదనపుంబాత్రనువలె నోటం గఱచుకొని పోవును.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ!

దేవ—మహాత్మా! దేవరశిష్యుండు సూర్యునికి వారములును, జంద్రునికిం దిథులును జెప్పువాండుగ నున్నాండు!

శ్రీ—ఈక్రొత్తశిష్యురాలు—ఈక్రొత్తశిష్యురాలు—గోవింద భక్తునకుం గొక్కోకము చెప్పుటకు వచ్చినది కాంబోలు నేమి?

దేవ—(తనలో) వీండసాధ్యుండే!

విప్ర—(చెవులు మూసికొని) రంగరంగరంగా! అట్లనెద వేమి?

శ్రీ—నేను దేవర నేమియు ననలేదు. ఈశిష్యురాలు నన్నధిక్షేపింపనేల?

విప్ర—కాని, నీబుద్ధి మొదటినుండియుం గనిపెట్టుచుంటిని. ఏమోలోకవిరుద్ధముగ నున్నది.

శ్రీ—మీాచర్యయో! ఈవయ సేమి? ఇంతభక్తి యేమి? ఈదేహదార్ఢ్యమేమి? ఈప్రపత్తి యేమి! ఈరక్తపటిమ యేమి? ఈయింద్రియనిగ్రహ మేమి? ఈప్రాపంచికసౌఖ్యవిరాగత యేమి! ఈవానప్రస్థత యేమి? ఈమాధుకరభిక్షాన్ననియమ మేమి! ఈచర్య లోకవిరుద్ధము గాదా? మీాశిష్యుండ నైననాబుద్ధికూడ నట్లే యుండుట యాశ్చర్యమా!

విప్ర—(నవ్వుచుం దల పంకించి) నీవు స్తుతిని మానవుకదా?

శ్రీ—స్తుతిని మాను మని నన్ను దిద్దుటకంటె సత్యమును జెప్పవలయు నని శాసించువేదమును దిద్దిన బాగుగ నుండును.

దేవ—(తనలో) ఆహా! మహాత్ముండు బహునిష్కల్మషహృదయుండు. బహుభూతదయామయుండు. స్త్రీపురుషభేదమే యిప్పటి కెఱుంగనిమహామహుండు. కాని స్వల్పస్తుతిప్రియత, అత్యనూనకత

మొదలగుకొన్నిలోపము లీయనయం దుంటచేతనే యూసపడు చుంటిని గాని, జాగిలమువలె నీతని గాచియున్నయీశిష్యుని దలంచుకొన భయము వైచుచున్నది.

విప్ర—భాగవతోత్తమురాలా! కానిండు.

దేవ—ఏమున్నది. భక్తురాల నని, బ్రహ్మచారిణి నని, బైరాగిని నని, జోగిని నని యందఱు నన్నుఁ డెరిమితెరిమి తిట్లు తిట్టి—బాధింప—

విప్ర—ఆఁ! ఆఁ! నిజమే! నిజమే!

గీ. అట్టిశుభనామములు తమచ్చు ♦ లాదుఁ జేరి
తిట్టు లయి భక్తునకు నిందఁ ♦ దెచ్చు నింత
కవిమృకులవాక్యములు నిర ♦ క్షరనటకుల
నోటఁ బడి కవి కీనుమంత ♦ మాట వలెను.

కాని,

గీ. సంగయుతులకు భూషణా ♦ స్వర్ణకాంత;
లగును దూష్యము లధికభ ♦ క్త్యంచితునకు;
వారి కతిదూష్యహేయమౌ ♦ భక్తిమార్గ
మగును బరమభూషణము భ ♦ క్తాధికునకు!

దేవ—ఇంటిలోనే పడి "భగవంతుఁడా! నీపాదసాన్నిధ్యమున కెప్పుడు తీసికొనిపోవుదువోయీ!,, యనియేడ్చుచు నొకపంచను బైటఁ జెఱఁగుఁ బఱచుకొని రంగనామస్మరణము సేయుచుఁ బడియుండ నొక్కరేయి భుజాగ్రపరిచిహ్నితశంఖచక్రుఁడు—తులసీమాలావతంసుఁడు—ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రప్రభూషితదేహుఁడగునల్లనియాచార్యపురుషుఁ డొకఁడు స్వప్నమున సాక్షాత్కృతుఁ డయ్యెను.

శ్రీ—వేశ్యయింటికి స్వప్నములోనైన నాచార్యపురుషుఁడు వచ్చేయుటకిదియే మొదటిసారి.

విప్ర—ఆహా! ఆహా! ఏమి నీయదృష్టము! తరువాత నేమి జరిగినదో చెప్పు.

దేవ—నే నామహాత్మునకు నమస్కరించి దేవర వా రెవరో సెలవిం డని వేడుకొంటిని.

విప్ర—కానీ! త్వరగఁ జెప్పుము.

శ్రీ—ఉండుఁడు. ఏమి చెప్పవలయునో యాలోచించుకొననీయ రేమి?

దేవ—ఆలోచించుకొనుట కిది యసత్య మని నీయభిప్రాయమా?

శ్రీ—నిన్నరాత్రి గలిగినస్వప్న మీయుదయముననే యెంతయో నిదానించి స్మృతికిఁ దెచ్చుకొనినఁ గాని పూర్తిగా వెల్లడింప లేము. అట్టిచో నిప్పుడు గలిగినస్వప్నము నాలోచించుకొనకుండ నెట్లు చెప్పఁగల్గుదు వని యంటిని. లేనిపోనిదురభిప్రాయ మేల పడెదవు?

విప్ర—నాయనా! ఉండవోయి! శీఘ్రముగ నేమిజరిగినదో చెప్పుము. తా నెవరి నని చెప్పెను.

దేవ—నన్ను విష్ణుదాసుఁ డందు రనెను.

శ్రీ—అదేమిమాట? వైష్ణవులు విష్ణుదాసులుగాక వేశ్యాదాసు లగుదురా!

విప్ర—ఆతనిపేరు?

దేవ—పేరు చెప్ప వీలు లేదు. నేను శ్రోస్నవర్ణాంగశైదపెరుమాళ్ దాసుఁడ ననెను.

విప్ర—ఓహో! భక్తిసారులనారోయి! భార్గవాన్వయులోయి! నాకర్ణవలె నిద్దఱుతల్లులపుత్త్రులోయి!

శ్రీ—ముసలిదానికిఁ బడుచుఁదన మిచ్చినమహాపురుషులా?

విప్ర—ఔను.

శ్రీ—(అపవారించి) ఈపడుచుముండ నాతఁడు ముసలిదానిని జేసినయెడల మన కీబాధ యుండక పోవును. (ప్రకాశముగ) అయ్యా!

పార్వతీపరమేశ్వరు లెదుట నిలిచియున్నను వారిం జూడనిమహాత్ముం డీమెయింటికి వచ్చె ననిన నెట్లు నమ్మెదను?

విప్ర—నారాయణమూర్తియే యాశ్రితపరమసులభుండై యుండం ద ద్భక్తు లుగూడ న ట్లుండరా? తరువాత నేమి జరిగెను?

దేవ—మహాత్మా! నా క్షేమమునం దారకమార్గ మున్న దేమో చెప్పు మని ప్రార్థించితిని.

శ్రీ—(తనలో) తారకమార్గము నిప్పు డేల వెదకుకొనవలయును? వృత్తి ననుసరించి యూరివారి నెత్తిం గొట్టుటయే తారకమార్గము.

విప్ర—తరువాత—

దేవ—„శ్రీరంగ క్షేత్రమునం బుష్పవనమున నర్థపంచకజ్ఞానసంపన్నుం డగుమహాత్ముం డొకండు విప్రనారాయణుం డను పేరున వెలుగుచు న్నాండు. నీవు పోయి యాతని సేవించిన నిస్సంశయముగం గృతార్థురాల వగుదువు.„ అనెను.

శ్రీ—(తనలో) ఈదు ర్వేశ్యాసంగతి కాచార్యోపదేశము మూలాధార మయ్యెనా?

విప్ర—ఆం! ఆం! నే నంతవాండనా? అయ్యయ్యో! దుర్మార్గుండను. పాపిష్ఠుండను. ఆమహాత్మునిపాదుకల కున్నంతయర్హత మైన నాకు లేదే!

శ్రీ—ఆపాదుకలకిం దిమ్మట్టి కున్నంతయర్హత నాకు లేదు.

దేవ—ఇట్లు సాయించి యాతం డంతర్హితుం డయ్యెను. ఒక్కతెను బైకి రాంగ నూరివారు తాలం గొట్టుదు రను భయముచే మాయక్కను సహాయురాలిగం దీసికొని నిన్నటియుదయమున నీపుష్పవనముం జేరి దేవర యెదుటం బడి మాయక్కతో సాష్టాంగ పడితిని.

విప్ర—ఆం! ఆం! అదెప్పుడు?

శ్రీ—నిన్నఁటియుదయమున నని చెప్పియే యున్నది.

విప్ర—నీవుకూడ నప్పుడు నాతోడనే యుంటివి కాదా?

శ్రీ—ఊఁ.

దేవ—మీశిష్యుఁడు మమ్ముఁజూచినట్లు నే ననుకొంటిని.

విప్ర—శ్రీనివాసా! చూచితివా?

శ్రీ—చూచితిని.

విప్ర—అప్పు డేల చెప్పలేదు?

శ్రీ—దేవరవారియొద్ద విష్ణుగాథామాహాత్మ్యమును నేర్చుకొన వచ్చిన వాఁడను గాని దేవరకు వేశ్యాగాథాకలాపమును బోధించుటకై వచ్చియుండక పోవుటచేత—

విప్ర—ఇఁక నెక్కడివేశ్యయోయి! ఆవేశ్యాజన్మమే పోయినది! తత్సంస్కారములే నశించినవి. ఇది యొకపరిశుద్ధతత్త్వము.

దేవ—సాష్టాంగపడినను దేవరవా రాశీర్వదింప కుండుటచేతను—మా వంకఁజూడనైనఁ జూడక పోవుటచేతను—

విప్ర—క్షమించవలయును.

దేవ—దేవరమనము శ్రీరంగేశ్వరపుష్పమాలాకైంకర్యసంకలిత మైన వుడు దేవర కన్యవస్తువు కనఁబడునా? నన్నుఁ జూడనిభక్తాగ్రగణ్యులు నాసేవ నంగీకరించి నన్నుఁ గృతార్థను జేయ రని మహావిచార మొంది, మతి లేక, యెచ్చటికిఁ బోవుటకును గతియు దిక్కును లేకయేమి చేయుటకుఁ దోఁచక, శ్రీరంగక్షేత్ర మంతయుఁ దిరిగి తిరిగి పరమార్తిచే నేడ్చి యేడ్చి, నిన్నరాత్రి రెండుయామములకుఁ గావేరిలో దిగి ప్రాణత్యాగమును జేయుటకై తత్తీరమును జేరితిని.

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతమాట వింటిని!

శ్రీ—(తనలో) ఏదీ? జరిగినది కాదు.

విప్ర—కరచరణాద్యవయవవిశిష్ట మగునిట్టిరూపమున నుంటచేతనే యాత్మకు మోక్షోపాయము కలిగినది. ఆత్మ తరించునది దేహము చేతనే. రంగరంగా యని స్మరించుటకు నోరుంటచేతనే, రంగాలయమునకుఁ బరుగులిడుటకుఁ గాళ్లు లుంటచేతనే, రంగని దర్శించుటకుఁ గన్ను లుంటచేతనే, రంగని బూలఁ బూజసేయుటకుఁ జేతు లుంటచేతనే కదా మన యాత్మలకు రంగభక్తి కుదిరినది. అవయవరహితమును రూపశూన్య మైనయాత్మ రంగని సేవించుటెట్లు? సేవించిన నది యొకసంతుష్టికర మగుసేవగ నుండునా? గట్టిగ వదలకుండ రంగనికాళ్లు పట్టుకొనవలయును. నోరారఁ బ్రకొనిపోవునట్లు రంగనామము స్మరింపవలయును. అది సంపూర్ణ మగుసేవ. అది సంతుష్టికర మగుకైంకర్యము.

శ్రీ—(తనలో) దీనికే జబర్దస్తీభక్తి యని పేరు.

విప్ర—నామనసులోనియభిప్రాయమును నీకుఁ జెప్పెదను వినుము. నాకు మోక్షమం దైన వంతయాపేక్ష లేదు. ఎన్నిజన్మము లయినఁ దనివి దీఱకుండ నెక్కుడురీతిగ రంగకైంకర్యమును జేయుటయే నాకుఁ గావలసినఫలము. సరి. సరి. దీని కేమి? తరువాత నేమి జరిగెను?

దేవ—అప్పు డింక జనసమ్మర్దముగా నుండుటచేఁ గొంతసేపు తాళియుండవలయు నని తత్తీరమునఁ గూరుచుండ నెందుచేతనో కన్నులఁ గట్టె మబ్బు దగుల సొమ్మసిల్లితిని.

శ్రీ—(తనలో) త్రాగుటచేత—

విప్ర—సెబాస్! రంగఁడు నీప్రయత్నమును గొనసాగనిచ్చునా?

శ్రీ—ఎవనిగొంతుఁ గోయుట కట్టిపెట్టి యుంచెనో?

దేవ—అంతట నిద్రావస్థలో—

శ్రీ—తిరిగి స్వప్నమా? ఇదివఱ కాచార్యపురుషునివంతు తీఱినది. ఇంక రంగనిదికాంబోలు! వేశ్యానునయమునకు భగవంతుండు, భాగవతోత్తము లెంతచవుక యయిపోయినారు!

విప్ర—అదియే భగవంతుని గుణముందున్న విశేషము. ఆశ్రితాతిసులభుండు. గజేంద్రాళ్వారులు తిరుప్రపత్తి సేయ, నిత్యసూరు లాశ్చర్యపడునట్లు స్వామి పరమపదమునుండి వేంచేసి మకరీకాదంతప్రాణబాధిత మగుభక్తునిపాదమును శ్రీదేవీకపోలఫలకలాలనశీల మగుతనదక్షిణహస్తమున నెత్తి ధన్యాత్ముని జేసినయాభక్తవత్సలునికంటె—అపామపురుషునికంటె—ఆచక్రవర్తి తిరుమగనారుకంటె—ఆజగదాధారునికంటె—నాకణ్ణారుకంటె సులభుం డెవండు? ఆపదల కడ్డుపడువాం డెవండు? రక్షించువాం డెవండు? అజ్ఞానహారుం డెవ్వండు? నిత్యానందప్రదాత యెవ్వండు? రంగరంగ రంగా! (అఱచును.)

దేవ—ఎవరో వచ్చి నన్ను శ్రీరంగేశ్వరునియాలయములోనికిం దీసికొని పోయినారు. "రంగరంగా! విప్రనారాయణమూర్తిని సేవింప వచ్చి యాతనిచేం దిరస్కరింపంబడి నీపాదములే గతియని నమ్మి వచ్చితి," నని పెద్దకేకలు పెట్టి యేడ్చితిని.

శ్రీ—ఇదివఱ కెవరో వచ్చి తీసికొనిపోయి రని చెప్పియుండి యిప్పుడు నీయంత నీవే యాలయమునకు వెళ్లినట్లు చెప్పుచున్నావు.

విప్ర—అది యొకతప్పు కాదు. కానిమ్ము.

దేవ—"తెల్లవారినపిమ్మట మాలాకైంకర్యమునకై వచ్చువిప్రనారాయణుని మేము మందలింతుము. నీవు పోయి యాతనినే సేవింపుము," అని స్వామి గంభీరవాక్యములం బ్రసాదించిన ట్లుండ నదరిపడి మేల్కాంచితిని.

విప్ర—రంగరంగరంగా! అయ్యయ్యో! రంగరంగరంగా! ఇఁక నేమున్నది! రంగరంగరంగా! ఇందులకా మోము ముసుచుకొంటివి! ఇందులకా యప్రసన్నముఖుఁడవై యుంటివి! ఇదిగో! లెంపలు వైచుకొనుచున్నాను. (అట్లుచేయును.) రంగరంగరంగా! క్షమింపుము. సర్వాపరాధిని క్షమింపుము. భక్తశిఖామణీ! నన్ను మందలింతు నని స్వామి సెల విచ్చెను గాదా! సెలవిచ్చెనుగాదా! సెలవిచ్చెనుగాదా!

దేవ—ఏమి? అట్లు సంభ్రమపడెద వేమి? నావలన నేమైన తప్పు గలిగెనా?

విప్ర—నీవలనఁ గాదు. ఈనిర్భాగ్యునివలన—ఈయుక్తిశూన్యునివలన—ఈమత్తుని వలన—ఈమందుని వలన—ఈదురహంకారుని వలన—

శ్రీ—అట్లు దూషించుకొందు వేల? శ్రీరంగదర్శనతత్పరతను మీనేత్రములుండి, శ్రీరంగదేవాలయఘంటాంకారనాదశ్రవణతత్పరతను మీకర్ణములుండి, పాశురపఠనావేగమున మీజిహ్వ యుండి, భక్త్యావేశమున నాత్మయుండి దేహస్మృతియే లేనట్లుండి సమీరీతిమెను గాంచి,యానందించి, యాశీర్వదించి, ప్రసంగించి, యుపదేశించి, కృతార్థ నానిముసమునసే చేయలే దని శ్రీరంగమూర్తికి మీపైఁ గోపము వచ్చిన దనుకొనుటకంటె నసందర్భమైనవాక్యము సృష్ట్యాది యిప్పటివఱకుఁ గలిగి యుండ దని నా యభిప్రాయము. అందులో శ్రీరంగమూర్తియే యట్లు సాయించుట తనదైవత్వమును దానుదగ్ధము చేసికొనుట గాని మఱియొకటియా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎట్టిమాట లాడుచున్నావు! శ్రీనివాసా! నీకుఁ దెలియదు. విష్ణుతిరస్కారముకంటె విష్ణుభక్తతిరస్కారము

మహాపాపప్రదమోయి! అట్టిమహాపాపము నామెడకుఁజుట్టుకొని
నది. రంగరంగా! రంగా! ఎట్లు లుద్ధరింతువో! ప్రపన్నులాలా!
నన్ను మన్నింతు నని స్వామి యానతిచ్చెను గాదా? ఆనతిచ్చె
ను గాదా? ఆనతిచ్చెను గాదా?

దేవ—మహాత్మా! నేను శాంతి నొందు దేవుని యొద్దకు వచ్చి తమకుఁ దొందర యిచ్చుచుంటినా? నే నేమైనఁ దప్పాడితినా?

విప్ర—నీ వాడినవి వేదాంతరములు! నీవు మహాత్మురాలవు. దైవసాక్షాత్కారము గలదానవు నీతో భగవంతుఁడు సెల విచ్చినట్లు న న్నియుదయమున నాతఁడు మన్నించినాఁడు.

దేవ—ఎట్లు! ఎట్లు!

శ్రీ—(తనలో) ఇది వఱకు వినన ట్లే! ఎఱుఁగన ట్లే! నిన్న యుదయమునుండియు నీముందు మన్మథ శాస్త్రదేవతవలెఁ గనఁబడకుండ సమీపమున నాశ్రయించుకొని తిరుగుచునే యున్న దేమో?

విప్ర—నా కాతఁడీయుదయమునఁ బ్రసన్నుఁడు కానేలేఁడు. ఆతని మొగము వికాసవంతముగనే లేదు. మందహాసపూర్ణముగ నుండుటకు మాఱుగ ధుమధుమ లాడుచున్నది. నా కింతకంటె నేమున్నది. నాబ్రదుకున కింతకంటె లోప మేమి? నాదుఃఖమున కింతకంటె నవధి యేమి? నానేత్రముల కింతకంటె మంట యేమి? నామహాపాపమున కింతకంటె దుష్టఫల మేమి? నాయాత్మ కింతకంటె శల్య మేమి? మన్నింతు నని యాజ్ఞ యిచ్చెను. మన్నించినాఁడు. నిన్ను నాయొద్దకుఁ జేర్చుకొంటిని. ఇఁక నామహాత్ముఁడు నాకుఁ బ్రసన్నుఁడు గాకుండునా? అనిరుద్ధుఁడే! ఆశ్రితదోషభోగ్యత్వగుణసంపన్నుఁడే! అమితకరుణాపూర్ణుఁడే! అట్టిశ్రీరంగమన్నారు నాకింకఁ బ్రసన్నుఁడు గాకుండునా? అగును. నాతప్పిదమో తెలిసినది. ఆందులకు శిక్ష యైనది. నామన

స్సు నిర్విచార మైనది. రంగరంగరంగా! రక్షించితివి! ఇదిగో! నీ పునాయొప్పనుఁ బంపినభక్తురాలు, ఈమెతోడ మహానందమున సంకీర్తనాలక్షేపమును జేసెదను. ఓరంగదాసురాలా! నీమూలమున నేఁ గృతార్థుఁడ నైతిని.

దేవ—దేవరవారి పాదములు నాశ్రయించి సఫలమనోరథనుగావచ్చిన నాతో మీ రిట్లు లాలింపఁ దగునా! దేవరకు శిష్యురాలను. సేవకురాలను మీపాదములు నమ్మినదాన. మీపవిత్రముల నుగుకొనుడు. మీపూలమొక్కలను నీళ్లు తోడుదును. మీరు రంగని కర్పించుపూలమాలను నేను గ్రుచ్చెదను.

విప్ర.—అది నే నంగీకరింపను. నా కీచేతు లేల? రంగనికి ధరింపఁదగిన పూలమాలలు నేనే గ్రుచ్చనియెడల నాచేతు లేల కాల్పనా! మాలాకారు లగుభక్తు లెందఱో తరించిరని విని నేనిట్టి దాస్యముచే నాతనువును బవిత్రముగఁ జేసికొనుచున్నాను.

దేవ—అట్లయిన పోనిండు. నేను మీపుష్పశాలను సమ్మార్జనము చేసెదను. అలికెదను. ముగ్గు పెట్టెదను—

శ్రీ—ఒకటి యనినమాట యేమి? ఆయనవారు చేయుచున్నపనులను జేయ నిచ్చియుండుమనినాప్ర.

విప్ర—శ్రీనివాసా! నీకుఁ గొంత దేహశ్రమము తగ్గునని సంతోషపడుచున్నావా?

శ్రీ—దేహశ్రమమున కేమి కాని హృదయశ్రమము ద్విగుణ మైనది.

విప్ర—ఎందుచేత?

శ్రీ—భక్తి రాజ్యచిహ్నములైనట్లెల్ల నొకటిగనే యెంచఁదగినది. అది యెనువచ్చినపిదపనే దేవరభక్తిప్రాంతత్వమున కేమిలోపము గలిగెనో యని నేను విచారించుచుంటిని. అనన్యమై వన్నెలు చిన్నెలు గలయీమాయలాడి తె దాపరించెను. సర్వసంగపరిత్యాగు

లగు దేవరకు సంసారవృద్ధి యగుచున్నది. ఇంక నాకవృద్ధి యగునో యని నే నేడ్చుచున్నాను.

విప్ర—సంసారవృద్ధి యెట్లగును? నున్న తొల్లి గూడిన నొకటి యగునా? ఈమె రంగనిమాడ్కి నెట్లు వేంచేసినది. మనుష్యమే మున్నది?

దేవ—దేవా! మీ కిష్టము లేనియెడల నే నెచ్చటికైనఁ బోవుదును. నిర్బంధ మేల?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతమాట నాడితివి! నీవు మహాభాగ్యశాలవు. నీసాంగత్యమునకంటె నాకుఁ గావలసిన దేమి? ఇంతకాలమైనఁ బర మభావన్న శిఖామణులకు భక్తిసారభాగవానునిచే నిటుకుఁ బాసఁబడితివి.

దేవ—దేవగదాసినై నే నిచ్చట నుండుట మీ కిష్టమేనా!

విప్ర—అడియేని కది మహాభాగ్యము.

శ్రీ—(తనలో) రంగరంగరంగా!

దేవ—మీభక్తిశేష మేమైన నున్న నది మీశిష్యునిచే గుఱ్ఱకు విడిపించుట్లు వేయించుఁడు. ఈబొందిలోఁ బ్రాణము లున్నంతవఱకు శ్రీరంగదేవకైంకర్యము, దేవరకైంకర్యము చేసికొనుచు నుండెదను.

విప్ర—రంగరంగరంగా! అట్లు లాడఁ దగునా?

శ్రీ—అట్లు లాడుట తగదు కావున దేవరయారగించుభిక్షాన్న మీమె చేతనే మాధుకర మెత్తించి తెప్పించఁ దగును.

విప్ర—అదెందులకు? నేనే పోయెదను. లేనియెడల నీవు పోయి తేవచ్చును.

శ్రీ—దేవరకు వర్ణవిభాగములతోఁ బని లేదు. లింగభేదములతో నంతకంటెఁ బనిలేనప్పు డామె తెచ్చిన బాధ యేమున్నది?

విప్ర—ఎందులకోయి! అట్టియగత్యము లేదు.

శ్రీ—(తనలో)

సీ. విప్రాంత్యజాలలోన ♦ భేద మేమనఁ గాని
పంచముతోడ సా ♦ పడఁగ లేదు
తరుణీపురుషు లొక్క ♦ తత్త్వ మాననుఁ గాని
యింతి వీథిఁ బడ న ♦ హింప లేదు
వేదముల్ చలిమంట ♦ వేయ నెంచనుఁ గాని
తండ్రిశ్రాద్ధము సమా ♦ త్రముగఁ జేయు
సత్యవర్తనమే ప్ర ♦ శస్తమాననుఁ గాని
పలికిన ట్లాచరిం ♦ పంగ లేదు.

గీ. తనకు నీమొదము చేతులఁ ♦ దనరుచుట్టి
భేదమే తీర్చుకోలేని ♦ వెఱ్ఱినరుఁడు
లింగవర్ణభేదములు నశిం ♦ పఁగఁ గలఁడె?
పొల్లుకేకల సృష్టిని ♦ ధర్మాల మగునె?

గీ. బ్రహ్మసృష్టిలో భేదమే ♦ ప్రాతిపదిక
వర్ణభేదములు మఱొక ♦ ప్రబలభేద
మెంచి యొకనిపై నొకఁ డేచి ♦ యెగయుచుండ్రు
భేదశూన్యముగ బ్రదుకె ♦ లేదు గాదె?

గీ. కుక్కగొడుగులవలెఁ బుట్టి ♦ గ్రుంకుమనము
ప్రాక్తనప్రకృతిగతిప్ర ♦ వాహ మడ్డు
పడుతుమే? బుద్బుదము లట్లు ♦ పైని నూఁగి
యెటనొ టప్పనకుండఁ బే ♦ లుటయె కాక.

(ప్రకాశముగ) స్వామీ! అట్లేమో యస్తిమితముగ నున్నా రేమి?

విప్ర—నా కిపుడు మనసు నిర్మలముగ నున్నది. లోపలినుండి యేదియో సముద్రతరంగములవలెఁ బొంగుచున్న ట్లున్నది. ఒడలు

జలజల లాడుచున్నది. పులకాంకుర మగుచున్నది. రంగరంగ రంగా! ప్రసన్నుఁడ వైతివి. మీ రందఱు నాతోఁ బాడుఁడు. నాతోఁ దాండవింపుఁడు. రంగరంగరంగా! రంగరంగరంగా!

దేవ—(తనలో) భక్త్యావేశ మాహికజ్వరమువలె దినమున కొకసారి యోఁ రెండుసారులో తగిలి విడుచునుగాఁబోలు!

కాంభోజిరాగము — ఆదితాళము.

విప్ర—నీరదలలితాంగ శ్రీరంగా! ♦ నిఖిలపాపభంగ ॥నీ॥
సారహీనం బైనయీసం ♦ సారమందునఁ జిక్కి-నీపద
నీరజంబుల భక్తిఁ గొల్వఁగ ♦ నేరక చెడిపోతిరంగా! ॥నీ॥

దేవ—(తనలో) ఇఁక ముం దది జరుగవలయును.

విప్ర—సుందరం బగుఫాలతలమునఁ ♦ శోభిల్లెడు దిఱుకురు
లందముగ నిరుపాయ లాడగను
చెందొవ న్నిందింపఁగం డగు ♦ చందమున దిరురేఖఁ దీర్చిన
చందమామనుబోలునీమొగ ♦ మెందాలకుఁ జూపింపకుందువు॥నీ॥

దేవ—(తనలో) ఈమొగము నామొగమా? రంగని మొగమా?

విప్ర—(గట్టిగ తాండవించి) రంగరంగరంగా! రంగా!

(పెద్ద కేకలువైచి నేలఁ బడును.)

శ్రీ—ఆహా! ఆహా! భక్త్యధికతచేఁ గాఁబోలు మహాత్ముఁడు మూర్ఛ నొందినాఁడు.

దేవ—(ఆతని దనతొడపై నుంచుకొని పైఁటచెఱఁగుతో విసరును.) (తనలో) ఇట్టియవస్థనే నేను గోరితిని. స్త్రీస్పర్శచే నేమైన మార్పుకలుగునేమో? (తలయుఁ జెక్కులువక్షమును నిమురుచున్నది)

శ్రీ—నీవెందుల కీతని స్పృశించితివి? నీ వటు పొమ్ము. లే. లే.

దేవ—గురునిదేహసంరక్షణము శిష్యునిదని యీతఁ డిదివఱకు బోధించినయంశమును మఱచితివా?

శ్రీ—శిష్యుని దని చెప్పినాఁడా? శిష్యురాలి దని చెప్పినాఁడా?

దేవ—భక్తునిఁగూర్చి లింగభేదము చూపఁదగ దని యాతఁ డుపన్యసిం
ప లేదా?

శ్రీ—భక్తునిఁగూర్చి యని చెప్పెనా? శిష్యునిఁగూర్చి యని చెప్పెనా?

దేవ—నే నిటకు భక్తి నభ్యసించుటకే కదా వచ్చితిని!

శ్రీ—నీ వభ్యసించి నిశ్చలభక్తురాల వైనప్పుడు చూచుకొనవచ్చును. లే! ఇప్పుడు లే! అదిగో! ఆదిక్కుమాలిన పైఁటచెఱఁగుతో విసరుచున్నావేమి? ఆఁగు! నా ప్రారబ్ధము. ఆగాలి నాకుఁగూడఁ దగులుచున్నది. (విప్రనారాయణుని చెవిలో) రంగరంగరంగా! రంగా!

విప్ర—(లేచి) ఏఁడీ? కావేరీరంగఁ డేఁడీ! ఏఁడీ! కస్తూరీరంగఁడు! ఏఁడీ శృంగారరంగఁడు! ఏఁడీ! వైభోగరంగఁడు! ఏఁడీ! నాయొయ్యారిరంగఁ డేఁడీ! రంగరంగరంగా! (పడఁబోవును.)

శ్రీ—(పట్టుకొని) దేవా! తమ కొడలు తిరుగుచున్నది. పర్ణశాలకు దయచేయవలయును.

విప్ర—పర్ణశాల కేల? నన్నుఁ బట్టుకొని శ్రీరంగాలయమునకు దీసి కొనిపొమ్ము! అచ్చట నాదివ్యమూర్తిని, నాముద్దులరంగని, నొకసారి సేవింతును.

శ్రీ—మహాభాగ్యము! దేవర దయచేయుదురుగాక!

దేవ—నేనుఁగూడ వచ్చెదను.

శ్రీ—వలదు. నీవు పర్ణశాలకుఁబొమ్ము నిన్నట మేముగలిసికొందుము.

దేవ—సరే!

(అందఱునిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

తృతీయాంకము.

[ప్రదేశము—విప్రనారాయణునిపుష్పారామము]

(ప్రవేశము—దేవదేవి)

దేవ—ఆహా! పాపకాలము! వేశ్యయింటిచుట్టు శృంగారవేషములతో విటులు దిరుగవలసి యుండ, వేశ్య నైననే నీసన్న్యాసిని వేషమున విటునిసంపాదించుటకొఱకు కల్లలాడవలసి వచ్చినది. ధనలాభమునుగోరి యీతనికొఱకు దేవ్రులాడుట లేదు. ఆతఁ డిచ్చున దేమి? సాలగ్రామతీర్థము! పోసి! చక్కఁదనముఁ జూచి యీతనికొఱకు కేప్పుచుంటి నేమో యీతని నట్టిరూపలావణ్యాదు లచట పూర్ణానుస్వారములు! వేశ్యావృత్తికి స్త్రీప్రకృతికిఁ గూడ ననగ్యాహమైనపని సేయుచుంటిని. మాయక్కచే జెప్పుడో దాస్యము చేయించుకొనఁ దలఁచి, యిప్పు డీబాపనయ్యకది యిది యనరాని కైంకర్యము సేయుచున్నాను. ఆతనికి బానిస నైయుంటిని. కడుపు నిండినయన్నముపట్టు మొగము వాచి, యొడలునిండినగుడ్డకు మొగము వాచి యుంటిని. లోనఁ గడుపు మండుచుండఁ గఁ బైకి మహానందమున రంగనామస్మరణము చేయవలయును.

కాళ్లువిఱుగఁ దాండవములు! నోరు నొప్పులుపుట్టఁ బాటలు! చేతులు తపకలుగట్టఁ దాళపుదెబ్బలు! ఇంతకు మేళములో మున్క్యాకలు దీనదాన నగుటచేయింధాటి కింక నిలువఁబడినాను. అయినను మిక్కిలి శ్రమముగ నున్నది. లోపల విటాకర్షణప్రవృత్తి, పైకి విష్ణుభక్తి! లోపల నింద్రియసమ్మర్దనోత్కంఠత, పైకి భాగవతోత్తమత! లోపల సంగవాంఛాపాటవము—పైకి సన్యాసిస్వరూపము! లోపలఁ గ్రీడామందిరావాసాభిసంధి—పైకి శ్రీరంగాలయసందర్శనకుతూహలత! లోపల భక్తుని బాదదాసునిగఁ జేసికొనుకోరిక—పైకి భక్తునిపాదములకుఁ బ్రణామము! లోపలనసంగమంత్రజపము—పైకి నష్టాక్షరీమంత్రజపము! లోపల దలఁపులో దొంగతనము—పైకి మాటలో రంగనామము! ఇట్టి స్వరూపము నిట్లు వెల్లడించుచున్నాను. లేనిప్రేమములు వెల్లడించుట, రానియేడుపు లేచ్చుట కలుగనికోపములు గనఁబఱచుట, లేనివిషయములు తెచ్చుకొనుట, మొదలగునుజనమహేంద్రజాలవిద్యలలో విజయపత్త్రికఁ గొనినదానను గనుక యింతవఱకు దూసపోకుండ నిలిచితిని. అయినను మిక్కిలి శ్రమముగ నున్నది. ఎంతశ్రమపడినను తుదకు సాధింపఁగల ననునాస యున్న నంతబాధ లేదు. ఆశ్చర్యమనుమాటయే యున్నఁ దెలుఁగ నినాకే యిప్పుడున్నది. నే నిటుఁ బ్రవేశించి నైదుమాసములు దాటినది. అనేకపర్యాయములు లతనిదేహముతో నాదేహము ను దగుల నిచ్చితిని. గిలిగింతలు పెట్టితిని. జుట్టు దువ్వితిని. పూలు ముడిచితిని. దేహమునకు గంధము పూసితిని. కాళ్లకు గజ్జెలు కట్టితిని. చిత్రచిత్రనృత్యము లనువంక నెన్నిమాఱులో కౌఁగిలించితిని. మోము మోమునఁ జేర్చితిని. పాదము లొత్తితిని. ఉహుహ్హా! కరుగలేదు. కదలలేదు. మెదలలేదు. అద

రిపడ లేదు. టొంక లేదు. ఊఁహు. హ్హా! ఒడలు జల్లుమనినట్లు యినఁ గనఁబడ లేదు. రోమాంచమైనఁ గలుగ లేదు. ఆౘతిబొమ్మ! మంచుగడ్డ! ఉక్కుతునుక! వజ్రఫలకము! చీచీ! ఆఁడుదాని కక్కఱకు రానినుగవానితనువేల? ఈనిర్భాగ్యుని కట్టె యంత్యావస్థాగ్ని దీప్తికే కాని యనంగాగ్ని దీప్తి కక్కఱకు రాదు.

(నేపథ్యమున) రంగరంగరంగా! రంగ! అంతమాట వలదు.

దేవ—అరుగో! గురుశిష్యులిద్దఱుఁ గూడ వచ్చుచున్నారు. నే నీమాలతీలతచాఁటున నుండి వా రేమనుకొనెదరో విందును.

(విప్రనారాయణుఁడు శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశింతురు.)

శ్రీ—ఆలాగునఁ జెప్పు మని యిదివఱకుఁ జెప్పిరి కాదా? ఇప్పు డంత మాట వలదందు రేల?

విప్ర—(సందేహముగ) ఊఁ—ఊఁ—స రే—చె—ప్పు—చూడు— చెప్పిన బాధ యేమున్నది?

శ్రీ—బాధయా? బ్రదుకుదుము. పరువు దక్కించుకొందుము. భక్తి నిలుపుకొందుము.

విప్ర—ఆభయ మేమియు లేదు! అందుచేత నే నట్లు చెప్పుమనుట లేదు.

శ్రీ—చిత్తము. పోయి చెప్పెదను.

విప్ర—చూడు! ఈదినముననే యనుమాట యేమి? ఇంతలోఁ దొందర యేమి? రేపు చెప్పవచ్చును.

శ్రీ—అట్లు కాదు. క్షమింపవలయును. తలఁచుకొనినది శీఘ్రముగ నైన మంచిది. పోయెదను. సెలవిండు.

విప్ర—చూడు! సాయంకాలమునఁ జెప్పుదువుకాని యిటురా!

శ్రీ—నేను రాఁజాలనందులకు దేవర క్షమింపవలయును. ఇంతకాలమునకు మీనోటివెంట నామాత్రపుమాట వచ్చినది. పోవుచున్నాను.

విప్ర—ఉండు. ఇప్పుడే చెప్పక తప్ప దనుచున్నావు కాన—విను—
మెల్లగ—మృదువాక్యములతో— మనసు నొచ్చకుండ—
జాగ్రత్తగా—చెప్పవలయును. ఆమె బహుసుకుమారి సుమా!

శ్రీ—భవబాధాపరిత్యాగిని యగుభక్తురాలు కాదా?

విప్ర—కా దంటినా! ఆమాట యిప్పు డెందులకు? నేను జెప్పినట్లు
కాకుండ—నామనసులోని యభిప్రాయ మది యైయుండు నని
నీ వూహించినట్లుగ—తెలిసినదా?

శ్రీ—తెలిసినది కాని—మీయాజ్ఞ యని చెప్పినెడల పని జరుగును
గాని నాయూహ మని చెప్పినయెడల ఛీ! ఛీ! యనును.

విప్ర—అయ్యయ్యో! ఆమె యట్టికఠినోక్తు లెన్నఁడైనఁ బలుకునా?
పరమమృదులవాణీమనోహర కాదా?

శ్రీ—మహాత్మా! రంగనామముకంటె మృదుమధుర మైనవాణి లే దని
సెలవిచ్చితిరి కాదా? దానికంటె మృదుల మని మీయభిప్రా
యమా!

విప్ర—రంగ రంగ రంగా! ఎంతమాట నాడితివి! రంగ రంగా! (చెంపలు
వైచుకొనును.) సరే పొమ్ము.

శ్రీ—పోనిచ్చినయెడల నీసరికిఁ దిరిగి వచ్చియుందును. (పోవును.)

దేవ—(తనలో) ఏదియో నాకుఁ గొంతబాధ నిచ్చెడుమాటను జెప్ప
వచ్చుచున్నాఁడు. ఈశిష్యునిబలాత్కార మెక్కువగ నున్నది.
కానీ! సరసశృంగారలీలాకలాపధళధళాయితరూపసౌభాగ్యము
వదలినది కదా? తస్కరవిరాగివేసము వచ్చినదికదా! మహా
రాజులను మంచపుఁగోళ్ళకుఁ గట్టించుమహిమము మన్ననఁగలసి
నది కదా! పరమదరిద్రకురూపనపుంసకాధమాధముఁ డగుబాప
నపందవెంట 'మగఁడో మగఁడో', యని యఱచుచుఁ బ్రాఁకు
లాడినదైన నతఁడు నన్నుఁ గ్రేఁగంటనైనఁ జూడనట్టిదురవస్థ

ప్రాప్తమైనదికదా! ఇంతకంటె నైచ్య మేమి రాఁగలదు? వచ్చునెడల రానీ! నైచ్యము భక్తికి మంచిదే కాదా? దొంగ భక్తి పోయి నిజమైనభక్తి కుదిరినయెడల సదృష్టవంతురాలనే! లేదా యజ్ఞోపవీతమును మెడకవైచి భర్తని వేశ్యావీధి కీడ్చి తెచ్చి మేళములో నావెనుక నీతని తాళపుహంగునకై పెట్టి యింతటినుండి సానులమేళములో శ్రీవైష్ణవులు చిప్పతాళపు హంగుఁ జేయవచ్చుననుసదాచారమును స్థాపించి శాశ్వతకీర్తి నైనఁ బొందుదును.

(నేపథ్యమున) దేవదేవీ! దేవదేవీ!

దేవ—శ్రీనివాసుఁడు పిలుచుచున్నాఁడు. నే నిట్లె లోనికిఁ బోయి యీ సారి పిలిచినప్పుడు కానఁబడుదును. (పోవును.)

శ్రీ—(ప్రవేశించి) దేవదేవీ! దేవదేవీ!

(నేపథ్యమున) శ్రీనివాసా!

శ్రీ—ఆఁ! ఇచ్చటకు రమ్ము.

దేవ—ఎందులకు?

శ్రీ—ఎందులకో వినుటకే—

దేవ—(ప్రవేశించి) ఏదీ? వినఁ దలఁచితిని. శీఘ్రముగఁ జెప్పుము.

శ్రీ—శీఘ్రముగఁ జెప్పుట కది మంచిమాట కాదని సంకోచించు చుంటిని.

దేవ—నీవు సంకోచింప నక్కఱ లేదు. నేను గీడుచు సంకల్పించుకొని యే యిల్లు వదలి యిటుఁ జేరితిని.

శ్రీ—ఆఁ! ఆఁ! నీవు సంకల్పించుకొనినకీడేమి?

దేవ—ఆత్మహత్య! అది సాగినది కాదు. అంతవఱకు సిద్ధపడి యున్న దానికి నీకీడుమాట లెక్కయేమి?

శ్రీ—నీ విటకు వచ్చి యైదుమాసములు దాఁటినది కాఁబోలు నేమి?

దేవ—అయిన నేమి?

శ్రీ—పాపము! నేటితో నీకు గురు సేవఋణము తీఱిపోయినది!

దేవ—రంగ రంగా! గురువులవా రాకస్మికముగఁ బరమపదించినారా?

శ్రీ—(చెవులు మూసికొని) పాపము శాంతించునుగాక!

దేవ— లేక భ్రష్టులైరా?

శ్రీ—నీవింకనిచ్చట నుండిన నేమగునో కాని, నిన్నిటనుండి మఱి యెక్కడకైనఁ బొమ్మనినారు.

విప్ర—(తనలో) పాపము! వెడలిపోవును గాఁబోలు! అయిదు మాసములనుండి రంగనామస్మరణమున, రంగగాథాగానమున, రంగభక్తి ప్రేరితతాండవమున నెంతయో తోడ్పడె యున్నది. చీ! చీ! పుట్టిననాఁటనుండి పోషించి భక్తి నొసఁగినరంగనికంటె నాకుఁ దోడెవ్వఁడు? రంగనికంటె దిక్కెవ్వఁడు? రంగ రంగ రంగా! (లెంపలు వైచుకొనును.)

శ్రీ—మాట లాడ వేమి? అది గుర్వాజ్ఞ కావున నెంతశీఘ్రముగఁ బోయిన నంతవిధేయతఁ గనఁబఱచినదాన వగుదువు.

దేవ—నాకుఁ బరమసంతోషకర మగువార్తను జెప్పితివి. (తనలో) ఇది నాకు నిశ్చయముగ సంతోషకర మగువార్త. నామనోరథ మింక నెఱవేఱఁగలదు. ఇప్పటికి నేను స్త్రీ నని యాతనికిఁ దెలిసినది. నాస్త్రీత్వప్రభావ మిప్పటికి బ్రహ్మరంధ్రమున కెక్కినది. నే నిదివఱకు వెల్లడించిన శృంగారభావచేష్ట లిప్పటికి జీర్ణమై రక్తమునఁ గలిసి ప్రవహించు చున్నవి. మోటమొండితత్వము కావున నింతయాలస్య మైనది. ఇఁక భయము లేదు. ఇఁక నొకటి రెండుమోతాదులతో వ్యాధి తిరుగును. ఐహికవ్యాధి కుదిరి నసరుఁడు మంచమునుండి దిగును. అప్రాపంచికవ్యాధి యైన భక్తిరోగము నశించినవాఁడు మంచ మెక్కును. ఇది మాత్రమే

ఖేదము. కాని రోగము కుదురుటమాత్రము నిశ్చయము. (ప్రకాశముగా) శ్రీనివాసా! నేను బోయెదనని పొమ్మనుటకు గురువులవారికిఁ గారణ మేమి?

శ్రీ—కారణమునుగూర్చి నాతో నాతఁడు చెప్పియుండలేదు.

దేవ—నీ వేల యడుగక పోయితివి?

శ్రీ—నీవు నన్నడుగుదు వని తెలియక.

దేవ—నాకుఁ జెప్పక పోయిన నీకైనఁ దెలిసియుండ నక్కఱ లేదా?

శ్రీ—పొమ్మనువాఁ డాతఁడు; పోవుదానవు నీవు. నడుమ కారణజ్ఞానముతో నాకుఁ బ్రయోజన మేమి?

దేవ—అయినను గారణ మేదని నీ వూహించితివి?

శ్రీ—ఇదివఱ కూహించి యుండలేదు.

దేవ—ఇప్పుడు యోజింపఁగలవా?

శ్రీ—ఏమున్నది? ఇట నీ వుండుట కిష్టత లేకపోవుటచేత—

దేవ—ఏల?

విప్ర—(తనలో) పొమ్మనుట నాకంతయిష్టమే కాదు. శ్రీనివాసుని ప్రోత్సాహ మెక్కువ నైనది. ఆమెనలనఁ దప్పేదియుఁ గానఁబడదు. నిశ్చలభక్తియుక్తురాలు! అది రంగనామస్మరణముఁ జేయ వీణ మీటునట్లుగ నుండునది. అది యేమోకాని—కొలఁదిదినములనుండి—నాకు—ఒకవిధమైయస్థిమితత—అభూతపూర్వ మైనయొకయుత్సాహము — విచారపూర్వక మైన దీర్ఘాలోచన మొకవుడు—రేలఁ దఱచుగ నిద్రాశూన్యత—మనసు మఱియొకదారిని బోవుచున్న దేమో యనువెఱ్ఱిభ్రమము—అంతలోనే ద్విగుణీకృతభక్తిప్రబోధితగాఢతాండవప్రారంభము—తాండవించుచుండఁగనే యంతలో పరాకు—ఏదో పోయినట్లు వెదకుకొన బుద్ధి—చూపుల కొకవిధ మగుచల

నము—తొట్రుపాటు — నిర్వర్ణింపలేని యొకవిలాసము— అభిముఖమార్గాభిగమనము గాక—తఱచు పార్శ్వగమనము— అంతలో నట్టి సంకోచము—ఏదియో వచ్చి యానందింపఁ జేయు ననునొకి పెద్దయాస—నాకింక నధోగతియే యని యకారణముగ లోనఁ గలిగినగుబులు—దేహమున కట్టె యట్టె యొకపు నుత్కృష్టత—ఒడలు చల్లఁగ నుండియు లోనఁ దాపము— నిష్కారణనిశ్వాసములు — భక్త్యుద్రేకము లేనపుడుకూడ బాష్పనిష్యందము—మన సేమో యూఁగినట్లొకపుడు—గిరగిర తిరిగిన ట్లొకపుడు—పామువలె నడచినట్లొకపుడు— ఉత్సాహమునఁ బొంగునట్లొకపుడు—ఏదియో దాఁటినట్లొకపుడు— లోనికి జగిపోవుచున్న ట్లొకపుడు—ముడుచుకొని ముడుచుకొని మూల దాఁగినట్లొకపుడు—నన్ను విడిచి యెక్కడికో పోయిన ట్లొకపుడు—గట్టిగఁ బట్టుకొనఁ జూచినకొలఁది మంచుగడ్డవలెఁ బట్టు జాఱిపోవున ట్లొకపుడు—ఏమి? ఇదియాధియా? వ్యాధియా? రెండునా? చిరకాలమునుండి కనిపెట్టుకొని కష్టనిష్ఠురతల కోర్చినశ్రీనివాసునిజూడ నేమో యుదాసీనత!— నిన్నఁగాక మొన్న వచ్చినదేవదేవిని జూడ నేమో యుత్సాహము! ఇందులకుఁ గారణ మేమనుకొనను?

దేవ—శ్రీనివాసా! ఈమాట లాడవేమి? గురువులవారికి నాపై నిష్టత లేకపోవుట యేల?

శ్రీ—నీపై మిక్కిలి యిష్ట ముండుటచేతనే నిన్నుఁ బొమ్మనినారు.

దేవ—అదిన్యాయమేనా?

శ్రీ—అభక్తుల కది విరుద్ధము గాని భక్తుల కది న్యాయమే! భక్తుని కిష్టపదార్థ మొక్కశ్రీరంగఁడు తక్క నేదియు నుండఁగూడదు. ఇదిగో! నీవుగూడ భక్తురాలవే కదా? నీ కీతత్త్వము నేఁ జెప్పనేల?

విప్ర—అదియోఁడు దగుటచే నిట్టియననుభూతపూర్వావస్థలు కలిగిన వేమో యని—భ్రమపడి—మనశ్చలనము కాదు—భక్తిసంకోచము కాదు—ప్రాపంచికాభిముఖత కాదు—ఒకటి తలఁచుకొనఁబోవ నొకటి వచ్చుట—అనఁగ—రంగనిఁ దలఁచుకొనఁబోవ భక్తునిపై బుద్ధి పోవుట—రంగనికి—రంగరంగా యనుచుఁ బాలుగ్రుచ్చుచుండ—భక్తురాలికినయవిధేయతాగురుశుశ్రూషతాసక్తిసంపత్తినిగూర్చి యకారణముగఁ దలఁపు వచ్చుట—ఒకటియన నేమి? మన నేమో రెండుభాగము లైనట్లును—దేహమునకు నును పెఱుఁగనివిచిత్రసుఖ మేదియో కలుగుటచేత నీదేహము తత్పునరనుభవము నపేక్షించుచున్న దేమో యనునం దేహ మాత్రమునఁ గలుగుటచేత—ఎందులకైన మంచి దని—ఆమె నిశ్చలభక్తురాలు కావున నామె కెక్కడనుండినను లోపము లే దని—ఇప్పటివఱ కంతబాధ యేదియు లేకున్నను—ఇఁక యేది కలుగఁబోవునో యని సందేహించి—కొంచెము దూరముగ నుంచిన సర్వవిధముల మంచిదే యని యెంచి—యామె నుస్వగ్రామమునకు వేంచేయఁ బ్రార్థించితి నని చెప్పుమని శ్రీనివాసు నంపితిని. ఈసరి కామెతోఁ జెప్పి యుండును. ఆమె నన్నుఁ గూర్చి యే మనుకొనునో? లోప మేదైన నున్న యెడల నది నాది కాని యామెది కాదు. (ముక్కు మీఁదఁ జేవైచుకొని) రంగరంగరంగా! రంగా! రంగనామస్మరణమును నిరభ్యంతరముగఁ జేసికొనవలయు నని యిచ్చటఁ గూర్చుండి తదితరవిషయముల నన్నియుఁ దలఁచితిని. ఇట్టిమనోవికార మే—ఇట్టి యస్వాధీనచిత్తత యే యిప్పుడు ముఖ్యముగ నా కున్న బాధ. ఇది యెట్లు కలిగినను మాన్పుకొనక తప్పదు. అందులకుఁ బరిశాంతత—నిరుపహతస్థలస్థత—కావలసి యున్నవి. శ్రీనివాసుఁ

డింతకాలగునుండి యున్నాఁ డనుమాటయే కాని యతనిదారి యతనిది. అతఁడు నాకు లేనట్లుగనే ప్రవర్తించినాఁడు. కాని— యీభక్తురాలు—భక్త్యత్యంతతచేఁ గాఁబోలు!—గురుసేవా మహర్తిచేఁ గాఁబోలు—నాతో స్మరించి—నాతోఁ బాడి— నాతో నాడి—సర్వోపచారముల నాకుఁ జేసి—యనవరత ముఁ గనిపెట్టి యుంటచేతఁ గాఁబోలు—నిట్టివిచిత్రావస్థ కలిగి నది. కాన—ఈమెను దూరమున నుంచుటకంటెఁ బ్రస్తుతము న మార్గాంతరము గోచరింపదు. రంగరంగరంగా! రంగ!

దేవ—నీవు నాతోఁ జెప్పవలసిన దేదియు లే దంటివి కాన నేను బోయి గురువులవారినే యడిగెదను.

శ్రీ—నీ వింక నాయనతోఁ జెప్పుకొనవలసిన దేమున్నది?

దేవ—ఏమియుఁ జెప్పకపోయిన సెలవైనఁ దీసికొన వలదా?

శ్రీ—ఆయనసెలవును మదీయముఖమున నీకుఁ బంపిరి కాదా?

దేవ—నీమొగముసెలవుతో నాకుఁ బని లేదు. నే నిచ్చట నుండుట నీకు మొదటినుండియు నిష్టమున్నదా? నన్ను వదల్చుకొనఁగ నీవే యిట్లు మోసము చేయుచుంటి వేమో?

శ్రీ—నీబాధ నా కేమి యున్నది?

దేవ—గురువులవారి కేమున్నది?

శ్రీ—ఆయన కేదియో భయ ముండుటచేతనే పొమ్మనినారు.

దేవ—అది స్పష్టపఱచుకొనుటకే గురువులవారిదర్శన మొనర్పవలయును.

శ్రీ—ఆయన నిన్నుఁ దీసికొని రమ్మని నాతో చెప్పియుండలేదు.

దేవ—తీసికొనిరావల దని చెప్పియుండకపోవుటచేత వచ్చెదను.

శ్రీ—అటులైన రమ్ము. నీవు వచ్చితి వని యాయనతోఁ జెప్పవఱకు నీ వాతనియెదుట నిలువక చాటున నుండుము.

దేవ—ఆతని కీదొంగభయ మేమి? నా కీదోబుచ్చియాట లేమి? నడు మ నీసంధాన మేమి?

శ్రీ—ఏమియు లేదు. కూడ రమ్ము.

(ఇద్దఱును విప్రనారాయణునియొద్దకుఁ బోవుదురు.)

శ్రీ—నీ వీతులసికోటచాటున నుండుము. నేను గురువుగారితో మనవి చేసెదను. మహాత్మా! దేవదేవి యిటకు వచ్చినది.

విప్ర—ఏదీ?

శ్రీ—తులసికోటచాటున నిలువఁబెట్టితిని.

విప్ర—నేఁజెప్పినయంశమును దానితోఁ జెప్పితివా?

శ్రీ—చెప్పితిని.

విప్ర—ఏ మనెను?

శ్రీ—ఏ మున్నది. పోయెద ననెను.

విప్ర—సంతోషపూర్వకముగ నే యనినది కద!

శ్రీ—ఎట్లో యొక ట్లనినది.

విప్ర—ఎటులయిన నేమి? పోవుట కావలసినది. సరే! కాని యిప్పుడు దీని నిట కేల తెచ్చితివి?

శ్రీ—అమెయే వచ్చినది.

విప్ర—ఏల?

శ్రీ—మీదర్శనముచేసి సెలవు తీసికొనుటకు—

విప్ర—సెల విదివఱకే యీయఁబడినది. నాదర్శనముతో నేమి పని యున్నది? నేనొక్కరంగనిదక్క నితరులఁ జూడఁ దలఁచుకొన లేదు. అట్లు దృఢనిశ్చయుఁడ నైతిని. కావునఁ బొమ్మని చెప్పుము.

శ్రీ—(దేవదేవియొద్దకుఁ బోయి) మహాత్ముఁడు దర్శన మీయఁడు. వెడలి పొమ్ము.

దేవ—సఖీ! నీవు గురువులయొద్దకుఁ బొమ్ము.

(శ్రీనివాసుఁడు విప్రనారాయణునియొద్దకుఁ బోవును.)

దేవ—(తులసికోటచాటుననే యుండి) దర్శన మీయ రంటిరా? మహాత్మా! కోరినది దర్శనమాత్రమే కదా! ఇంతలో మీకుఁ జెడిపోవున దేది? నాకు లాభించున దేది? మొగము చూపుట తోడనే నాకు మోక్షప్రాప్తి యగు ననుకొంటిరా? ఈమాత్రమునకే యింతనిర్దాక్షిణ్యముగ నిరాకరింపఁ దగునా? చూచినంతమాత్రమున మిమ్ముల నే నెత్తికొని పాఱిపోవుదు ననుకొంటిరా? ఏల మీ కీసందేహము? భక్తశిఖామణు లగుమీ కీపట్టుదల యేల? దర్శన మీయరా? ఆఁ! ఎంతమాట! రంగని మొగము ప్రసన్నముగ నుండ లే దని గిజగిజ కొట్టుకొని దేవులాడితిరే! దృష్టి లేదా? తాంకమార్గమునకై మీ రొక నిదర్శనమును గోరి పడరానిపాటులు పడుచున్నారు గదా? మీరే సర్వమని యెంచి మీవలననే కడతేఱవలయు నని నమ్మి యున్న నాకు మీరు దర్శన మీయకుండ నిరాకరించిన నెంతక్షోభము గ నుండునో పరతంత్రతాకష్ట మెఱింగినమీకే తెలియక పోవుట యేల! ఒక్కపూట రంగనిమాలయములోనికి మిమ్ము రానీయకుండ నిరాకరించినచో మీమనసెట్లుండునో? ఇదియేనా మీభూతదయాపాటవము! సర్వజ్ఞు లని, జ్ఞానసంపన్ను లని, కరుణార్ద్రహృదయు లని, శేషగుణసనాథు లని మి మ్మాశ్రయించితిని గాని యధికారితారతమ్యమును జూతు రనుకొంటినా? ఆశ్రితజనేంగితజ్ఞానశూన్యతగ నిరాకరింతు రనుకొంటినా? క్రూరమనస్కతచేఁ బొమ్మందు రనుకొంటినా? పాదములపైఁ బడినదానిని, ప్రబలగర్వాతిరేకమున మొగమైనఁ జూడక పాఱఁదోలుదు రనుకొంటినా? అందఱిమొగములందుకంటె మీతిరుముఖమం

దు లావణ్యాను లధిక మని చూడ వచ్చితినా! ఈమాత్రపుమొ గమునను వృద్ధికోపము తగును నని నిరాకరించితిరా! మీరాకే గంటినిమాపులకై నాపాపము లన్నియు నొకమాటు భస్మము లగు ననియే చూడ వచ్చితినా! అంతలకే వచ్చియున్నను మీ రిట్లు నొక మాటయు లేక నిరాకరింపఁ దగునా! దర్శన మంటు! ఈను రంటు! ఏమో! దర్శన మేమి తత్త్వజ్ఞానమా! కైవల్య మా? పరమపదమా? భక్తులను దర్శన మిచ్చి సంతసింపఁ జేయు నేని మీతిరుముఖమండల మింకెందులకు? రంగమునా గ్గియే నను స్వజనసాదృశ్యప్రదాతవై, యఖిలభక్తవత్సలుఁడవై, సర్వసుల భుఁడవై సర్వభయానకరమపదమును సుహితము భక్తుల కిచ్చెద నని శపథము చేయుచున్నట్లు తిరుపుణ్ణ్యాయని శిరమునై ధరించి యుం డ పింగిభక్తు లగుమీ కీవ్యత్యాస మింత యేల? చతుష్పాదజంతు వగు గజేంద్రునకు భక్తితో భూమినుండి కేవలు వేయు, వైకుంఠ మునుండి, భార్యకైఁ జెప్పక, వెఱియత్తినవరిని చూడనే చూ డక, పైన నుత్తరీయమైన నున్నదో లేదో యెఱుఁగక, పాద చారియై పరుగు లిడుచు ధానవావేగమునఁ గట్టబట్ట యట్టె చ లించుబాజ్జనుండి జారిపోవ, నిలువఁబడి బిగించుకొనిన నాలస్య మగు నేమో యని చేతితోడనే కుచ్చిళ్లు సడలిపోవుచుండఁ బట్టి కొనుచు నెందులకో యేమి చేయవలయునో కూడ నెఱుఁగనివా హాలాత్కంఠ చేఁ దక కొంగప మునిఁగిపోయినట్లు, తనపుట్టి మునిఁ గినట్లు శ్రీమహావిష్ణువు వచ్చి తనదివ్యముఖారవిందసందర్శన సే వ గజేంద్రునకు సాయించి యుండ, సర్వశిష్టపాదదాసు లని, భక్తు లని, ప్రపన్ను లని లోకముచే నెన్నఁబడుచుండుమీరు— అట్టిమీరు— ...మానాపములను ... ని, నే వినని, ..., మహద్... తెలియవల

యు నని యెంచి—తులసికోటచాటున నిలువఁబడి "దర్శనమో, దర్శనమో,, యని పెరుమాళ్లుకోవెలచుట్టు గోపురములు ప్రతిధ్వను లిచ్చునట్లు మొఱ్ఱో యని యఱవ—చెక్కు—చెదరకుండ—వలసినంత యావేగమైన నెందక—పాపము! అస్వతంత్రురాలెందులకు దర్శనము వాంఛించుచున్నదో తెలిసికొంద మను కొంచెముచింతయైన లేక—"దర్శనమునకు వీలు లేదు,, అనియాహా! ఆహా! వార్తనంప సాహసించితిరి! సెబాస్! ఇది మీకే తగును! మీమొగమువంటిమొగములు లోకమున నెన్నికోటులు లేవు. తుచ్ఛ లగువిటాధములమొగము చూడ నొల్లక మీమొగమం దంతకంటె దైవకటాక్షవిశేషమున నేదియో కించిదాధిక్య మున్న దనియేకదా యిచ్చటకు వచ్చితిని. ఆమాత్ర మాలోచించుకొన నక్కఱ లేదా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! దాని నిచ్చటకు రమ్మని చెప్పుము.

శ్రీ—వలదు. వలదు. అందువలన నేమిప్రయోజన మగునో?

విప్ర—ప్రయోజన మే మున్నది! ఆమె చెప్పినట్లు, దర్శన మిచ్చుటలో మహాకష్ట మే మున్నది! ఇచ్చట యిచ్చట యనుటే కాని యేమియీవలయును? తలఁ దీసి యామెచేతిలోఁ బెట్టవలయునా! మొగ మెత్తుకొని యొకనిముస ముండలేనా? కన్నులు తెఱచుకొని యొకయింతసే పుండలేనా? కష్ట మేమియు లేదు. వైష్ణవుల మైనమన కిది తగదు. ఆమెమాటలు సహేతుకములుగ నున్నవి.

శ్రీ—దేవా! నామనవి వినుఁడు. వలదు. ఎదుటకు వచ్చినతరువాత నామె తిరిగి పోదు. మీరు కఠినముగఁ బొమ్మన లేరు.

విప్ర—అదేమి మాట! ఇదివఱకు నేను బొమ్మనకుండనే నీవు చెప్పితివా? తిరిగి పోదని యెట్లు చెప్పఁగలవు? దర్శనమునకు రావల

దనిన నిన్నిమాటలు తులసికోటచాటున నిలువఁబడియే యాడి నది కాని యెదుటఁ బడినదా! తల నిక్కి వంచియైనఁ జూచినదా! అట్టి గుణవంతురాలు—

శ్రీ—అయ్యయ్యో! అది కనఁబడునో లేదోయని యట్టె మీరు చూచు చున్నారా?

దేవ—అయ్యా! మహాత్మా! ఇంకను దర్శన మీయరా? నావలన పాప మేమి కలిగెను? విటుల కీదేహము నమ్ముకొనకుండ మీ కర్పణ ము సేయుట పాప మయ్యెనా? దుష్కృతిభూయిష్ఠమైనయిల్లు వదలుకొని మీపుణ్యావనమునకు వచ్చుట పాప మయ్యెనా? త్రాగుడును మాని తులసితీర్థమును పుచ్చుకొనుట పాప మ య్యెనా! జారులలెంపలు వాయించుట మాని వీరవైష్ణవుని పాదము లొత్తుట పాప మయ్యెనా! బూతుకూఁతల మాని పా శురములఁ బఠించుట పాప మయ్యెనా! మిరియాలపూసలపేరు లు పారవైచి తామరపూసలపేరులు వహించుట పాప మయ్యె నా! చీనాంబరము వదలి చినుగులజేగురుగుడ్డను గట్టుకొనుట పాప మయ్యెనా? మీకుఁ దిరుమంజన మొసఁగితినే! మీకా ళులు గడిగి తీర్థముగఁ ద్రావితినే! మీబట్ట లుదికితినే! మీ యెంగిలిమెదుకులు శ్రీమహావిష్ణుప్రసాద మని కనుల కద్దుకొని భుజించితినే!—ఇట్టిసేవలో బదునాలుగవభాగము శ్రీరంగమూ ర్తికే నేను జేసియుండినయెడల నాతఁడు—నన్ను—నన్ను— నిష్కపటహృదయ నైననన్ను—దిక్కుమాలినయేకాకిని నైన నన్ను—అనన్యశరణ్య నైననన్ను—ఆపన్న నైననన్ను—ఆఁ! ఆఁ! ఇట్టినన్ను—

విప్ర—భక్తురాలా! ఇటు రమ్ము.

దేవ—(పరుగునఁ బోయి) ఇదిగో! వచ్చితిని. శ్రీవిప్రనారాయణమహా గురవేనమః (చుట్టు తిరిగి సాష్టాంగ మాచరించును)

విప్ర—అడియేన్ దాసోహం. (తనలో) ఈమె నాచుట్టు నెట్లు గిరగిర తిరిగెనో నాచిత్త మట్లే తద్గమన మనుసరించి లోన ప్రదక్షిణము చేసెను.

శ్రీ—(తనలో) ఇక్కడినుండి యిక నేను బోవలయును గాని యీరాకాసిముండ పోదు. గురువుగారికి రంగనిపైభక్తి పోవలయును గాని దీనిపై నభిమానము పోదు.

దేవ—స్వామీ!

శ్రీ—ఇంక స్వామి యెందులకు? దర్శన మైనది కాదా? పొమ్ము.

దేవ—దర్శన మైనది కాని సెలవు పుచ్చుకొనుట యయినదా?

శ్రీ—ఇచ్చుట కాయన కేమున్నది? పుచ్చుకొనుటకు నీ కేమి కావలయును? దయ యుంచి వేగ దయచేయుము.

దేవ—ఏమి మహాత్మా! నేను సెలవుతీసికొని పోవలసినదేనా?

విప్ర—భాగ్యము! (తనలో) రంగ రంగ రంగా! రంగ!

శ్రీ—సరి. సెలవైనది. నడు; నడు!

దేవ—ఊరక తొందరపడెద వేమి? మీ కిష్టము లేనపుడు పోక యిచ్చటనే యుండెద ననుకొంటివా?

విప్ర—శ్రీనివాసా! అది పోదని చెప్పితివి కాదా? మనదొడ్డి దాని కేమి కాణాచియా? మన మేమి దానికిఁ బంచభక్ష్యపరమాన్నములతో నారగింపు లిడుచుంటిమా? మనము దానిచేత దాస్యము చేయించుకొనుటయే తక్క నది యానడుమ రోగముతోఁ బడి పోయినప్పుడైనఁ గాసంతయుపచారమొనర్చితిమా? ఇల్లును,దల్లిని దోఁబుట్టువులను విడిచిపెట్టిన గట్టిమనుజల నేల విడిచిపెట్టలేకుండు నని యెంచితివి?

శ్రీ—ఇప్పుడు దేవరవారి నైచ్యానుసంధానము, స్వదూషణమును దానికిఁ దగినంతయుపచారములు చేయుటే దనుటనుగూర్చియా?

విప్ర—రంగ రంగ రంగా! ఎట్లు గ్రహించితివి! భక్తురాలా! నీవు మాకంటె గుణసంపన్నురాలవు. మాకంటె వైరాగ్యానురాగాధిక్యయుక్తురాలవు. మాకంటె నిర్మలచిత్తవు అయిన నేమి? సంసారులంతో నొకనితో నొకఁడు కలసి చెడిపోవుట యెటులో భక్తులతోఁగూడ నట్లే. మాయందు దయ యుంచి నీవు దయచేయుము. అన్యథా యెంచకుము. (తనలో) రంగరంగరంగా! ఏదో యొకటి శీఘ్రముగఁ దెగ తెంపు చేసికొనినఁ గాని మనస్సు శాంతిగ నుండదు. అబ్బ! రంగరంగరంగా! రక్షింపు. అపరాధుఁడను. అవగుణుఁడను చంచలచిత్తుఁడను. రంగరంగరంగా!

దేవ—ఇఁకఁ బోవలసిన దేనా?

శ్రీ—కిక్కురుమనకుండ—

దేవ—రంగరంగరంగా! రంగా! (పోవును.)

విప్ర—అయ్యయ్యో! నిష్కారణముగ నిర్దోష నేడ్పించితిమి గదా! శ్రీనివాసా! నాగుండెలు తల్లడిల్లుచున్నవి. దాని నింక నేమన వలదని చెప్పుము.

శ్రీ—మన కేమంట చెప్పవయ్యా!

విప్ర—అట్లనైన నేల? మన కంతఃస్త్రీ రాని చింత యేమున్నది? ఏమో! కొలఁదిదినములనుండి కన్నులయెదుట తిరిగినది గదా యని కాని—ఇంతటిఁ బరమయోగ్యురాలు!—పరమశాంతాత్మురాలు!—

దేవ—రంగరంగరంగా! (పోవుచున్నది)

విప్ర—రంగరంగా! ఎంతపాపము! నాకు బుద్ధివచ్చిన దాదిగ నేడు పెట్టినో వినలేదు. అట్టిచో నాతులసీవనములోనే, నాకన్నులయె

దుటనే నాకు సర్వోపచారములొనర్చినరంగదాసురాలే కఠినముగునాయాజ్ఞమూలముగనే యేడ్చుచుండ నేను సహింపఁగలనా? శ్రీనివాసా! నీవు పోయి యూరకుండు మని చెప్పుము. లేదా నే నెచ్చటికైనఁ బోదును.

శ్రీ—(తనలో) ఈతఁ డిటనుండి పోయిన మంచిదే కాని కదలనిచ్చిన నీతని వెంట యీామె పడిన మహాప్రమాదము సంభవించును. (ప్రకాశముగ) మహాత్మా! తాము మఱియొకచోటికి దయచేయ నేల? దేవ దేవీ! ప్రశాంతమగునాశ్రమవనమును రోదనమున నపవిత్రమును జేయుచున్నావు. పో! పో! శీఘ్రముగఁబో!

దేవ—(కోపమును నటించుచు బిగ్గఱగ) పోకపోవుదునా? పోకపోవుదునా? ఇదిగో (వేగముగ నడచును.)

విప్ర—(తొందరతో) శ్రీనివాసా! ఆఁగు మని చెప్పుము. ఈమెవైఖరిఁ జూడ భయముగ నున్నది. ఎచ్చటికిఁ బోవునో శీఘ్ర మడుగుము.

శ్రీ—ఎచ్చటికిఁ బోయిన మన కేమి మహాత్మా! పిశాచమును వదలనీయరా?

విప్ర—శ్రీనివాసా! నీకుఁ దెలియదు. దేవదేవీ! ఎచ్చటకుఁ బోఁదలఁచితివి?

దేవ—ఎచ్చటకుఁ బోయెదనా? రంరంగరంగా! మీాయొద్దనుండి నిష్కారణముగ మీారు గెంటివైచుటయే కాక నాప్రయత్నమును విఘ్నముగూడఁ జేయున ట్లపశకునపుమాటలఁగూడ నాడుచున్నారా?

విప్ర—చూచితివా? శ్రీనివాసా!

దేవ—స్వామీ! ఎచ్చటకుఁ బోవలయునో చెప్పవలయునా? స్వామీ! శిష్యున కాచార్యాభిమానమే కాని యాచార్యునకు శిష్యాభి

మాన మక్కఱ లేదా? ఆహా! దిక్కుమాలినయీబొందిలో నున్నయాత్మ నెంతసంతోషపెట్టితివి? చాలు; చాలు! ఎక్కడ కుఁ బోనుంటినో చెప్పవలయునా? మీపాదసేవ నాకు లభింప దు గాని నాకష్టము లెట్లో కడతేఱకపోవునా? కడుపుచల్లనికా వేరమ్మ లేదా? శ్రీరంగమూర్తి కిన్నిగోపురమండపాదులు గ ట్టుటకు భక్తు లిన్నికోటులరాళ్లు సంపాదించినప్పుడు నాగొంతు కకుఁ గట్టుకొనుట కంతరాయి తెచ్చుకొనలేక పోవుదునా?

విప్ర—వింటివా? శ్రీనివాసా! నామూలమున నామె కెంతపర్యంతము వచ్చినదో?

శ్రీ—ఆమెమూలమున మీకు వచ్చినంతమట్టున కింక రాలేదు లెండు. ఆత్మహత్యలో మొదట నశించునది శరీరము. భక్తిభ్రష్టతలో ముందుగ నశించునది యాత్మ. లోకము మీకొఱకు విచారపడ వలసినస్థితికి రానైయుండ మీ రామెకొఱ కేల విచారింతురు?

విప్ర—రంగరంగరంగా! నాకు భక్తి నశించుచున్న దనుచుంటివా?

శ్రీ—నే ననుట యెందులకు? మీకుఁ దోఁచుట లేదా?

విప్ర—నీ వాలోచింపకుండ నేల మాట లాడెదవు? మనము పోమ్మను టచే నామె మరణింపఁబోవ నున్నది. కాన భక్తాభిమానమున, భూతదయాప్రోత్సాహమున, ప్రత్యక్షదుష్కార్యారంభవిఘ్న కరణాపేక్షచే నట్లంటిని గాని, లోకములో నందఱికంటె నామె నా కెట్లధిక యగును? నాకన్నులయెదుట జగత్తున నెందఱు స్వాభావికమరణము లొందలేదు? ఎందఱు బలాత్కారమృతు ల నొందలేదు. వారందఱికొఱకు నేను విలపించితినా? మాత లిదండ్రులు నాయెదుటఁ బరమపదించినపుడు నేను గంటనీరైనఁ బెట్టితినా? అంతనిర్లిప్తతగఁ గాలక్షేపము సేయుచున్న నేనుదీని చావుకొఱకు వగ నొందుదు ననుకొంటివా? నేను జచ్చినఁగాని

నాచరంగభక్తి నశించునా? అది చచ్చిన సరే. లోక మంతవినా
శ మందిన సరే.

శ్రీ—(తనలో) పాపము! దానిమరణ మీమహాత్మునకు లోకవినాశము
గ నున్నది కాఁబోలు! స్త్రీసాన్నిధ్యమువలన బుద్ధిపూర్వకము
గ నీతనిలోఁ గలిగినమూఢస్పృహ భూతదయామాహాత్మ్య మని, క
ష్టదర్శనాసహిష్ణుత యని, పరిచయసంజాతాభిమాన మని యీ
తఁడు భ్రమ పొందుచున్నాఁడు. పాపము! ఋష్యశృంగునివంటి
వాఁడు! అయిన నేమి? చెడిపోవ నున్నాఁడు.

విప్ర—వింటివా? శ్రీనివాసా! నా కిచ్చట రంగేశ సేవ తక్క నితర మే
మియునక్కఱ లేదు. అక్కఱ లేదు. రంగరంగరంగా! (లెంప
లు వైచుకొనును.)

శ్రీ—(తనలో) ఇప్పటివఱ కింక స్వహస్తములతోఁ గొట్టుకొను నదృష్ట
ము పోలేదు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రక్షించు; రక్షించు! చంచలచిత్తమునఁ బండు
క్రోఁతిని—కఠినహృదయతను గటికవానిని—రంగరంగరంగా!

శ్రీ—(తనలో) భాగవతోత్తమమర్యాదకై తిట్టుకొనెడుతిట్టులు క్రమ
క్రమముగ సార్థకతలోనికి వచ్చుచున్నవి! (ప్రకాశముగ) నేను
బండుక్రోఁతితోఁకచివరనుండు పేనను. కటికవానిపృష్ఠముక్రింది
కొయ్యాదిమ్మను. నారాయణ! నారాయణ!

విప్ర—వ్యర్థుఁడను. అనర్హుఁడను. నిరుపయోగుఁడను. రంగరంగరంగా!
(లెంపలు వైచుకొనును)

శ్రీ—నేను గరిథూపమను. కుండపెంకను. గబ్బిలపుఁబెంటను. నారా
యణ! నారాయణ! ఇదిగో! భక్తురాలు! ఆత్మహత్యమాట ప
రాకుపడి మాయిబుసుబు వినుచున్నది కాఁబోలు! నడు; నడు!

దేవ—నీ వెంపులకుఁ గులికెదవు? చచ్చినకంటె నెక్కువపని జరుగక తీఱదు. భాగవతోత్తమా! తమయొద్దకు శుశ్రూషనిమిత్తము నన్నుఁ బంపినభక్తిసారమునీంద్రుని నేను దర్శించునెడల మీకా మహాత్మునితోఁ జెప్పవలసినమాట లేమైన నున్నయెడలఁ జెప్పుఁడు.

శ్రీ—(తనలో) ఆహా! బొందితోఁబరమపద మేగ నుంటివి! నీ కామహాత్మ్యనిదర్శనమే! సెబాస్! ఎంతదాన వైతివి! ఏ తెలుకులవానితోడనో! ఏదూదేకులసాహెబుతోడనో! ఏకుంభీపాకమునకో, ఏయమపగానుగనమునకో?——

విప్ర—ఈమె చక్రాంశసంభూతుఁ డగుమహాభక్తవరునిచే నిచటికిఁ బంపఁబడిన దనుమాట మఱచియేపోయితిని! ఆహా! గొప్పప్రమాదము! ఇప్పు డెట్లు? దీనిని వదలుకొందుమా? పూర్వాచార్యశాసననిరాకరణ మొనర్తుమా? రంగరంగరంగా! క్షమింపుము. నిన్ను సంతతము తలఁపకపోవుటయే కాక యీదుర్మార్గుఁడు నీ భక్తశిఖామణులమర్యాదలుగూడఁ దీసివైచుచున్నాఁడు రక్షించు. రంగరంగరంగా! రంగా!

దేవ—బ్రదికియుండి పావుగడియక్రిందవఱకు బానిసతన మొనర్చితిని గాన నీభక్తురాలను జేతిమీఁదుగఁ జంపఁదలఁచుటకు సాహసించితిరి కాని మీకు మంచిగాని చెడ్డగాని చేయక మీజోలికే రాక చిరకాలముక్రిందట వైకుంఠగతుఁ డగుమహాచార్యపురుషుని మఱల నిట్లేల చంపెదరు? భగవంతునికార్యము భక్తరక్షణము కాఁగ భాగవతుని కార్యము భక్తమారణమా?

విప్ర—శ్రీనివాసా! నాకీమాటలు వినఁ జైతన్య మెడలుచున్నది! ఈమె యిచ్చటికి వచ్చుటలో రంగదాసోత్తమునాజ్ఞయే కాక రంగనియాజ్ఞకూడను. ఇఁకను దాని నుపేక్షింపఁ దగదు.

శ్రీ—మహాత్మా! తిరిగి యిట్లాడెద రేమి? ఇది యంత దొంగవేస మని నేను మీతో నెన్నిమాఱులు చెప్పియుండ లేదు. మీ కేల జ్ఞప్తి లేదు?

విప్ర—నీవు చెప్పినది సచ్చకపోవుటచేఁ గాబోలు! అయినను దొంగవే సము వేసినమోసకత్తె యిచ్చటనే యున్నది కాదా? ఆమెదొంగ తన మామెచే నెప్పుకొనఁజేసి పొమ్మను.

శ్రీ—వలదు. వలదు. ప్రాణము విసిగి అదియే పోవును.

విప్ర—అట్లు కాదు. నీకుఁ దెలియదు. నీవు దానిఁగూర్చి యూహించి నదంత కేవల మూహము. అది సత్య మని చెప్పుటకంటె నసత్య మని చెప్పుటకుఁ గారణము లనేకములుగ నున్న ట్లున్నవి. నీ యూహ యసత్యమై, యది భక్తురాలే యగునెడల మనకు భక్తసంహారణపాపము, భగవద్ద్రోహపాపము, భాగవతాజ్ఞా నిర సనమహాపాపము నిశ్చయముగ వచ్చును. బాగుగ నాలోచిం చుము.

శ్రీ—కాన నామెను బిలువక తప్పదా?

విప్ర—న్యాయముగఁ దప్పించుకొనుటకు దారి కనఁబడదు.

శ్రీ—(తనలో) ఆహా! ఎంతప్రారబ్ధము సంభవించెను. (ప్రకాశముగ) దేవదేవీ! ఇటు రమ్ము.

దేవ—పో! పో! నన్నుఁ బిలుచుటకు నీ వెవఁడవు?

విప్ర—భక్తురాలా! నేను బిలుపు మంటిని. క్షమింపుము.

దేవ—మహాభాగ్యము. ఇదిగో! వచ్చితిని.

విప్ర—నీవు చెప్పఁదలఁచిన దేదియో చెప్పుము.

శ్రీ—దేవదేవీ! ఇచ్చటకు నిన్నుఁ బొమ్మని భార్గవులు స్వప్నమున సా యించి రని నీవు చెప్పినమాట ప్రథమకల్పితము. రంగనిముఖ మ్మప్రసన్నముగనున్నదని విచారించుగురువులవారిమాటలను నీవు

ప్రచ్ఛన్నముగ విని స్వప్న సాక్షాత్కృత శ్రీరంగరంగదాజ్ఞాప్రబంధానల్పకల్పవల్లిని నీవు మఱొకదాని సల్లితివి. నా కవి నమ్మకము లేదు.

దేవ—నీవు నీతండ్రికిఁ బుట్టితి వని నీకు నమ్మక మున్నది కద!

శ్రీ—మహాత్మా! ఎందులకు మీ కీబాధ! నా కీతిట్లు! ఋజువు కాఁదగనియంశములెట్లు ఋజువుపడఁ గలవు? పూర్వపశ్చాదంశములఁ బట్టి కొన్ని సత్యము లని గ్రహింపనలయును. అటులే కొన్ని యసత్యములుగ గ్రహింపవలయును. కాని నిదర్శన మెట్లు చూపవచ్చును?

విప్ర—కొన్ని సత్యములుగఁ గొన్ని యసత్యములుగ గ్రహింపవలయునని యంటివే? ఇది సత్యముగనే గ్రహింపఁదగిన దేమో?

దేవ—గ్రహింపఁదగినయావశ్యకత లేదు. మీశిష్యుఁ డనిన ట్లన్నియు నసత్యములే. మీకు స్వప్నములు లేవు. తిరుభక్తిసారభగవానులు లేరు. శ్రీరంగదేవుఁడు లేఁడు. సరియేనా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ! ఎంతపాపము! (చెంపలువైచుకొనును.) ఎంతపాపము! మేము నాస్తికుల మగుదుమా?

శ్రీ—(తనలో) వేశ్యాదాసు లగుటకంటె నట్లగుటయే మంచిది. అందులో మతము లేకున్న నీతియైన నున్నది.

దేవ—నాస్తికులు మ ఱెక్కడనో యుందు రనుకొంటిరా? ఇక్కడనే యుందురు. నాస్తికు లనఁగ మ ఱెవ్వరో యనుకొంటిరా? వారును నరులే. నాస్తికులకుఁ గొమ్ములు తోఁక లుండు ననుకొంటిరా? వారు మీవంటివారే. నాస్తికత యనఁగ మ ఱెట్టిదోనా! ఇట్టిచిత్తస్థితియే.

విప్ర—భక్తురాలా! నాకు రంగభక్తియే తుఁయించిన దని లోలోపల నుడికియేడ్చుచున్న నన్ను నాస్తికుఁ డని పిలిచి చంపివేయకుము.

నీచరిత్రస్వచ్ఛతనుగూర్చి యవిశ్వాస మీతనికిఁ గాని నాకుఁ గాదు. రంగనిపాదములతోడు. నీవు పరిశుద్ధురాల వని—పర మభక్తురాల వని—నాకుఁ బూర్ణమైననమ్మకము. కాని నాపాప్రారబ్ధముననో నాకుఁ దెలియనిమఱియేకారణముననో కాని నాకు రంగభక్తిలోఁ జలనము కొంత గలుగుచున్నది. మహాభక్తురాల వగునిన్ను శ్రీరంగమూర్తి నాకంటె నెక్కువగఁ గటాక్షించుటచే నా కన్నులు తోఁచుచున్నదేమో? లేక నే నెఱుఁగనిదోషముచే నాపై రంగని కాగ్రహము కలిగినదేమో? ఎటులైన నిప్పుడు భక్తిలో నీకు లొంగిపోయితిని. రంగకృపాధికతచే నీవు కృతార్థతను బొందఁగల వని నాయనుమానరహితమైనయభిప్రాయము.

దేవ—సరే. అయ్యా! శ్రీనివాసా! నాయాగమనముఁగూర్చి నీతోఁ జెప్పిన శ్రీరంగభక్తనారాచార్యప్రసంగ మంతయు నీకు నమ్మకము లేదు. కాన నది యంతయు నసత్య మనుకొందము. కాని—ఇటు చూడు—నేను నీ కెదుటఁ గనఁబడుచుంటినా?

శ్రీ—కన్ను లింక నున్నవి కాదా?

దేవ—ఇట్టిదుర్భాష లాడిన నీ కది యాశ్చర్యమే—కాని, యది య టుంచుము. నేను నీవలెనే నరకోటిలోదాన ననునమ్మకము నీ కున్నదా?

శ్రీ—ఆ!

దేవ—నే నిక్కడదానను గాక యెచ్చటినుండియో వచ్చితి ననుజ్ఞప్తి నీ కున్నదా?

శ్రీ—సందేహ మేమి?

దేవ—అక్కడ నాకొకయద్దెకొంపయో సొంతయిల్లో యుండు నని నమ్మఁగలవా?

శ్రీ—కలను.

దేవ—నే నొకతల్లిగర్భమునఁ బుట్టినదాన నని విశ్వసింపఁగలవా?

శ్రీ—ఆ!

దేవ—నాకు సోదరులు, బంధుగులు మొదలగువా రుండిరనునమ్మకము న్నదా?

శ్రీ—అది నా కెట్లు తెలియును?

దేవ—పోనీ! మీరు నాకు సోదరులు కారు గదా? బాంధవులు కారుగదా?

శ్రీ—కాము.

దేవ—నే నిటకు రాకమునుపు నన్ను మీరు, మిమ్ము నేను నెఱుఁగియుండ లేదుకదా?

శ్రీ—నిన్ను మే మెఱుఁగము. నీవు మ మ్మెఱుఁగుదు వేమో?

దేవ—సరే. నే నెఱుఁగుదును. ఐహికసంబంధముచే మీపై నాకభిమానముండఁదగినకారణము లేమైన నున్నవా?

శ్రీ—లేనట్లే.

దేవ—సందేహింతు వేల? ఏకశాఖాసంబంధము గాని, ఏకగ్రామనివాససంబంధము గాని, సంతతసాహచర్యసంబంధము కాని, ఏకమిత్రగ్రహణసంబంధము గాని, మఱియేసంబంధము గాని మీకు నా కున్నదా?

శ్రీ—లేదు.

దేవ—సరే మీరు కట్టుకొన్నవి కాషాయములే కదా?

శ్రీ—ఔను.

దేవ—నేఁ గట్టుకొన్నది జేగురుపాత కాదా?

శ్రీ—ఆ!

దేవ—ఇంతకంటె మంచిబట్ట నాకుఁ గిది కట్టుకొనలేదు కదా?

శ్రీ—లేకపోవచ్చును.

దేవ—మీమెడలోనివి నామెడలోనివి తులసిపూసలపేరులేనా?

శ్రీ—ఆ!

దేవ—చిన్న మెత్తుబంగారము నాయొద్దదాసనయ్యు మెడఁ గట్టుకొనుటకు దొరకకపోవుటచేఁ గాదుకద?

శ్రీ—కాదు.

దేవ—మీ రేకభక్తిదీక్షులేకద?

శ్రీ—ఔను.

దేవ—నేనో?

శ్రీ—నీవును.

దేవ—ముష్టి యెత్తుకొనిసను రెండవపూట మెతుకులు దొరుకకపోవుటచేత కాదుగద?

శ్రీ—కాదు.

దేవ—మీరు బ్రహ్మచర్యవ్రతనిష్ఠులే కదా?

శ్రీ—దైవకటాక్షముచే నిప్పటివఱకు—

దేవ—నేనో?

శ్రీ—నీపూర్వప్రవర్తనలాటనములు మే మెట్లు గనిపెట్టఁగలము?

దేవ—నే నిచ్చటకు వచ్చినతరువాత నైన నాబ్రహ్మచర్యవ్రతదీక్షలో భంగ మేమైన మీరు గాంచితిరా?

శ్రీ—లేదు.

దేవ—నేను యౌవనవతి నైనట్లు నీకుఁ గనఁబడుట లేదా?

శ్రీ—నే నది యెట్లు చెప్పఁగలను? పొంగలిగంగాళమువలె నున్నావు.

దేవ—సరే. నేను సురూపను గానట్లు నీకుఁ గనఁబడుచుంటినా?

శ్రీ—సురూపలను జూచి యేర్చితినా యేమి!

దేవ—పోసి! నే నింద్రియలోలతగలదాన నైనయెడల నాకుఁ దగినవాని నెవనినో చూచుకొనఁగలనా?

శ్రీ—వైష్ణవాలయమున్నచోట మగలకు మాలకాకులకు లోటేమి?

దేవ—నేను మనగురువుగారికి సర్వోపచారములను జేయుచుంటినా?

శ్రీ—అందులకు గురువులే సాక్షులు.

దేవ—తుచ్ఛమైనయీశరీరమును పోషించుకొనుటకే నే నీబానిసతనమున కొప్పుకొంటినా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఏమిపాటు!

దేవ—శ్రీనివాసా! నీవు పలుకులాడ వేమి?

శ్రీ—గురువుగారు ప్రత్యుత్తరమును సాయించిరి కాదా?

దేవ—ఊడ్చుకొనుటకు మాగ్రామమున నిండ్లు లేవా? తోముకొనుట కంట్లు లేవా? పట్టుకొనుటకుఁ గాళులే దొరుకవా? సేవించుటకు నరులే దొరుకరా? ఇట్టినీచత కొడఁబడి పరమనీచమైనయీదేహమునే పోషించుకొనఁదలఁచినయెడల నింతకంటె సుఖకరమగుసేవావృత్తి మఱియొకచోట లభింపఁగలదు కద!

విప్ర—రంగ! రంగ! ఒకనికి దాస్య మొనర్చెదనుట నీ కేమి?

దేవ—శరీరపోషణమునకుఁ గాక—శరీరముకంటె భిన్నమైనయొకతత్త్వమును బోషించుకొనుటకు మనగురువులవారికి నీవలెనే యిల్లు వదలి వనముఁ జేరి కాషాయధారణముఁ జేసి బ్రహ్మచర్యవ్రతమొనర్చి నైహికేతరానందముకొఱకు నీకంటె నెక్కువ సేవఁ జేసితి నని స్పష్టపడుచున్నదా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! చెప్పవలసిన దేమి?

దేవ—శ్రీనివాసా! నీవు రెండుమాటలనుండి యామోదించుట లేదేమి?

శ్రీ—గురువులవారియామోదములు హెచ్చుటచే నానోరు పడిపోయినది.

దేవ—శరీరభిన్నమైన తత్త్వ మాత్మయేకద?

శ్రీ—ఆ!

దేవ—ఆత్మను సుప్రసన్నముగఁ బరిశుద్ధముగ, శేషగుణసంపన్నముగ గురుజనానురాగియుక్తముగఁ జేసికొనువాఁ డెవఁడు?

విప్ర—రంగరంగరంగా! వాఁడేకదా భక్తుఁడు!

దేవ—అట్టిచో నీవు భక్తుఁడవు? నేను దొంగనా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతపొరపాటు!

దేవ—అట్టిభక్తుఁడు స్త్రీ యైనప్పుడు దాని నేమందురు?

శ్రీ—భక్తునిభార్య యందురు.

విప్ర—ఆమె యట్లు సహేతుకముగ మాటలాడుచుండ నీవు పరిహసించుట తగునా?

శ్రీ—ఈమె చెప్పినదంతయు నసత్యమని నాకు లోనఁ బ్రబలముగఁ దోఁచుచున్నప్పటికి నేమెఱుఁ దగినప్రత్యుత్తర మీయ లేనియశక్తి వలనఁ గలిగినదుర్జనత్వమునఁ బుట్టిన వెట్టినవ్వను వెల్లడించితిని గాని యీమెను బరిహసింతునా!

దేవ—మహాత్మా! వింటిరా? కార్యకారణభావ మంతయు నీతఁ డొప్పుకొనినాఁడు. కాని పర్యవసానమునుగూర్చి నమ్మఁడట! దీని పేరు తలతిక్క కాదా? దీనిపేరు నాస్తికత గాదా?

విప్ర—ఆతనితోలి నీ కెందులకు? నీవు మహాభక్తురాల వని నాకు సంపూర్ణవిశ్వాస మున్నది.

దేవ—భక్తురాలికి బహుమానము పరిత్యాగమా! ఈతఁడు కూడ భక్తుఁడే కదా? భక్తియే పొమ్మనుటకుఁ గారణ మగునెడల నీతని నేల పొమ్మన లేదు.

శ్రీ—అనని వేళ దాఁటినదా? మీరిద్దఱొకటియే యగుదురు. నన్నే వేఱు చేయుదురు.

విప్ర—నిన్నేల పొమ్మంటినో కారణము చెప్పెదను వినుము. నీవు భక్తురాలవు. నీవలన నెంతమాత్రమును లోపము లేదు. కాని

నీ విటకు వచ్చిన రెండుమూడుమాసములనుండి నాకేమో కాని యొక విచిత్రమైన—

శ్రీ—(అపవారించి) ఆమాట చెప్పకొందు రేమయ్యా! అది గృహచ్ఛిద్రమయ్యా! ఆత్మదోషమయ్యా! అది చలితేంద్రియత యయ్యా! అందుచేతనే భక్తిచ్యుతి యయ్యా! (నోరు మూసికొని) దాచఁదగినది వెల్లడించుకొందుర టయ్యా!

విప్ర—నాకు రహస్యము లేదు. నామన స్సాకాశమువలె నందఱికి బట్టబయలు కాఁదగినదే. అది నాదోషమే యగునేని ల నిర్భీతిగ నొప్పకొనెదను. దోషమును నిష్కపటముగ నొప్పకొనుటయే దోషప్రాయశ్చిత్తము. హృదయమున నున్న దోషమును వెల్లడించుకొనక లోననే దాచుకొన్న యెడల వ్యాధివలె వృద్ధినొంది నశింపఁజేయదా? భక్తురాలా! అనిర్వచనీయమైన యొక మనస్స్థితి నీదర్శనమున నాకుఁ గలిగి వృద్ధి యగుచున్నది. అది యవాఙ్మానసగోచరమగు సుఖము నిచ్చుచునే యున్నది కాని—హా! ఏమార్గము ననుసరించి తరింపఁ దలఁచితినో యామార్గమునుండి యిట్టె యిట్టె తప్పి—మాటల పడి—మాటల తప్పి—క్రమక్రమముగఁ దత్పథమునకు దూరముగఁ బోవుచుంటినో లేక యిఁకఁ బోదునో యనుభీతిచేత—

దేవ—శ్రీనివాసా! చీ!చీ!చీ! కుక్క అదిగో! తీర్థగాధసంపుటసంచిని ముట్టుకొనినది.

విప్ర—అయ్యయ్యో! పొమ్ము! పొమ్ము!—

శ్రీ—(తనలో) కుక్క సాలగ్రామసంపుటము నైదుమాసముల క్రిందటనే స్పృశించినది. ఇఁకను నోటఁ గఱచుకొనిపోవుటయే తరువాయి! చీ! చీ! చీ! (లోనికిఁ బోవును)

దేవ—(విప్రనారాయణునిరెండుచేతులు గట్టిగఁ బట్టుకొని) మహాత్మా! నన్ను వదలకుఁడు. నేను మిమ్ము వదలను.

విప్ర—అయ్యయ్యో! రంగరంగరంగా! నాచేతులను వదలుము. లోప లనేఁడయో యాపాదశిరఃపర్యంతము జలజల లాడుచున్నది. ఒ డలు పులకిత మగుచున్నది. రంగరంగరంగా! నన్ను వదలుము. నే నిదివఱకు నీతోఁ జెప్పకొనినవికార మిదియే. ఇది నీవలననే కలిగినదికాన నీవు దూరముగ నుండి నన్ను క్షమింపుము.

దేవ—నావలన లోప మేమైన నున్నదా? నాయొడలు పులకిత మైనదో లేదో చూడుఁడు. (అతనిచేతితోఁ దన్ను స్పృశింపఁ జేయును.)

విప్ర—రంగరంగరంగా! నీవలన నేతమాత్రమును లోపము లేదు. నీ కు నావంటిమనస్స్థితి లేదు. నాప్రారబ్ధముక నాకుఁగలుగుచున్నది.

దేవ—లోపము మీదైయుండ శిక్ష నాకేల?

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ! నా కేమియుఁ దెలియకున్నది.

దేవ—ఇంద్రియనిగ్రహమున నాకీర్తినిగూర్చి నన్నెఱిఁగినంతవఱ కంద తెలుఁగుదురు. నేను మిమ్ముల నాశ్రయించుటకు వచ్చితినని లో క మంతయు వెల్లడి యైనది. ఇప్పుడు మీరు నన్ను వదలుకొనఁ గనే భక్తుఁ డగువిప్రనారాయణుఁడు దేవదేవిని జూచి పండ్లిగి లింపఁబోవ, దేవదేవి యాతని నిరాకరించి, తిరస్కరించి, వెడలిపో యిన దని మీకుఁ గలుగఁదలఁచినయప్రతిష్ఠ నేను గాదుకదా! లోకమైన సహింపలేదు. నామూలమున నట్టిదుర్వాక్యము ప్రబ లుటకంటె నే నిప్పు డిక్కడనే ప్రాణత్యాగ మొనర్చుట మంచి ది నేను సర్వసిద్ధముగ నున్నాను.

విప్ర—అయ్యయ్యో! ప్రాణత్యాగమేల?

దేవ—అటు లంటిరి కాన. మీవనములో నే నుండెదను. మీకుఁ దఱ చుగఁ గనబడను. చెట్టుచాటునగాని శ్రీనివాసునిచాటునఁ గాని

కూరుచుండెదను. నేను లేనట్లే మీరు భావింపవచ్చును. మీ యాత్మనురక్షించుకొనుఁడు. నాయాత్మను గాపాడుఁడు.

విప్ర—నీవు తఱచుగ నాకుఁ గనబడకపోవుటచేత నిట్టిమనస్థితి క్రమముగ నశించు నని నీయభిప్రాయమా?

దేవ—నశింపనే నశించును. నశింపక వృద్ధియగునెడల నటుపైనఁ జూచుకొనవచ్చును.

విప్ర—వృద్ధి యగుటయే! రంగభక్తిచే నిర్మూలన మొనర్తును గాని—

దేవ—చిత్తము. మఱింత మంచిది.

విప్ర—నాచేతు లింక విడువుము.

దేవ—(తనలో) ఇప్పటి కింతతో సరిపెట్టెదను. (విడుచును)

విప్ర—నీవు తులసికోటచాటున కింకఁ బొమ్ము.

దేవ—చిత్తము. (పోవును.)

విప్ర—రంగరంగరంగా! (లెంపలు వైచుకొనును.)

దేవ—(తనలో) లెంపలు కొట్టుకొన్న సరే, ఇాకఁ దల నేలను వైచి మోదుకొనిన సరే, గొంతుకవఱకుఁ బూడ్పించుకొని గోతిలోఁ గూరుచుండినసరే, కాళ్లపైఁ దలక్రిందుగ వ్రేలాడిన సరే, రంగభక్తి జట్టున జాఱిపోక మానదు. దేహమునఁ బ్రవేశించిన విషము జరజర తల కెక్కక మానదు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ!

గీ. కష్టదశవచ్చెనయ్యా! రం ♦ గయ్యా! నాకు
నిశ్చలంబుగ నీభక్తి ♦ నిలువ దయ్యా!
నాదుప్రారబ్ధ మేమొ రం ♦ గా! శుభాంగ!
యెట్లు నిలువఁబెట్టెదొ నన్ను ♦ నింకమీఁద.

ఆ. వె. బుద్ధి దొంగగొడ్డు ♦ పోలిక నట్టిట్టు
పరుగు లిడును దుచ్ఛ ♦ ఫలముఁ గోరి

దానిమోకను గుడియఁ ♦ దగిలించి నీమొట్ట
మొదటఁ గట్టిపెట్టు ♦ మింక రంగ!

దేవ—(తనలో) దొంగగొడ్డునకు గుడియ నైచినంతమాత్రమునఁ బరుగు లుడుగవు. అంతకంటె దొంగ దగుమట్టియొకగొడ్డుతో లంకె వేయవలయును. ఆదియుఁగూడ సిద్ధముగనే యున్నది కాదా?

విప్ర—శ్రీనివాసుఁడు లోనికిఁ బోయి యింకను రాకున్నాఁడు—ఇది యేమి? నిశ్చలభక్తి తో రంగని దలఁచుచుండ నింతలో శ్రీనివాసుఁ డేల స్మృతికి రావలయును? (ఆలోచనమునభినయించుచు) అదిగో! దొంగగొడ్డు—పాఱిపోవుట—యనునూహలు కుక్క—మడిసంచి—తగులుట—పాఱిపోవుట—యనుసంశయముల జ్ఞప్తికిఁ దేఁగ నందుపైఁ గుక్కను గొట్టఁబోయిన శ్రీనివాసుఁడు స్మృతికి వచ్చినాఁడు. భక్తినిశ్చలత్వమైఖరి యిట్లున్నది. రంగరంగ రంగా! ఏమి చేయుదును? నాబ్రతుకు కిక నష్టోగతియేనా? అయ్యయ్యో! రంగా! రంగ! నీపవిత్రనామము నోట స్మరించుచుండ మనసులో దొంగకుక్క సంచరించుచున్నది. ఇట్టిపరమపాపిష్ఠుఁడ నైననేను నిన్నింక స్మరించిన వినియోగ మే మున్నది? మీఁదుమిక్కిలి పాపముకూడ నేమో! అయ్యయ్యో! రంగ! రంగరంగా! (తలపైఁ గొట్టుకొనును)

దేవ—(తనలో) నీవు నెత్తిపైన నీచేతులతోఁ గొట్టుకొనిన రసము లేదు. నేను ముందు నాట్యము సేయుచుండ, మాయక్క వెనుక తాళవుహంగు సేయ, నీవు వెనుకఁ దిత్తి నూఁదుచుఁ గునికిపాటులు పడి యూఁద మానివేయ, నప్పు డెడమచేతితాళపుచిప్పతో మాయక్క నీనెత్తిపై టంగున బ్రహ్మరంధ్రస్థానమునఁ గొట్టినప్పుడు—అదిరసయుక్తమైనదెబ్బ! ఆదెబ్బతో గిరగిరఁ దిరిగి తలప్రాణము తోఁకకు వచ్చినప్పుడు రంగభక్తి తిరుగఁ గుదు

రవలయును గాని యిప్పుడు నిప్పులలోఁ బడి దొరలినఁగాని విని
యోగము లేదు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ! నాబుద్ధి నిశ్చలముగ నుంచవా? (గొం
తుక బాగుగ సవరించుకొనుచున్నాఁడు.) రంగా! (కేక వేయును.)
గొంతేమో మోటుగను జీరగిలిగినట్లు వచ్చుచున్న దెందుచేత
నో? ఆహా! మృదులనాదము చెప్పవచ్చినప్పుడు దేవదేవిదే. అది
రంగనామము స్మరింప నాయెదలు జలజల మని యమితానంద
ముచ్చిన ట్లుండెను. దానిని నాప్రక్క నుంచుకొని దానిచే గం
గనామమును స్మరింపఁజేయుచు నేను సుఖముగ వినుచుండినయె
డల నేను స్మరించుటకంటె నెక్కువఫలప్రద మేమో యనుకొం
దును. కాని యిది మోక్షప్రారబ్ధము సంభవించెను. అది నాకం
టఁ బడుటకు వీలు లేదు. అసమయమున నేను గన్నులు మూసి
కొని వినునెడల సరియైన కనఁబడదు. చిత్తమునకుఁ జక్షువుల
గూడ బాహ్యప్రవర్తనము లేకుంటచే మఱింత నిశ్చలత కుదుర
వచ్చును. చూడుము! దేవదేవీ! అక్కడనే యుంటివి కాదా?

దేవ—(ఎదుటికి వచ్చి నిలువఁబడి) ఏమి సెలవు?

విప్ర—(కన్నులకుఁ జేయి యడ్డము పెట్టుకొని) నిన్ను నాయెదుటికి
రమ్మంటినా?

దేవ—"చూడుము. దేవదేవీ!" యని మీ రంటిరి కాదా? ఎదుటకు రా
కుండ నెట్లుచూడఁ గలను?

విప్ర—(ఒక్కసారి దానివంకఁ జూచి) సరే—సరే! నీవు పోయి చా
టుననే యొకచోఁ గూరుచుండుము.

దేవ—(తనలో) ఇప్పుడు నావంక నీతఁడు చూచినచూపు వెఱ్ఱిచూపే!
ఏమియు సందేహము లేదు. ఇట్టిచూపు చూడఁగ నీతని నెన్నఁ
డునుజూచియుండ లేదు. పుటములు పూర్ణముగఁ బడనియట్లక

పుష్పిల్లలోవలె నీతనికంటిచూపులో నొకచిత్రమైనతళుకు, కొలం దిపాటిరక్తియుఁ గానఁబడినవి. అయ్యవారులగారిభక్తి కింక నాశ్వాసాంతమే!

విప్ర—ఓహో, అనుసరికి పాపము! విరిచితి నేమో యని పరుగున వచ్చి ను. ఏమిగురుభక్తి! ఏమి యాజ్ఞావిధేయత! ఏమి గురూపచారాభిలాషోత్కర్షత! శ్రీనివాసుఁడుకూడ మంచివాఁడే, అతఁడుం గూడ నానుఖమును జూచువాఁడే కాని, ఏమైన నేమి? పురుషోపచారములకొఱ కేర్పఱుపఁబడుస్త్రీ యొనర్చిన ట్లుండునా? కాని, ఆతనికి దీనికిఁ బెద్దవైరముగ నున్నది. నాప్రారబ్ధఫలములలో నీగృహాకలంబ మొకటి. చెప్పినట్లు శ్రీనివాసుఁడు వినఁడు. దీనితో జెప్పుటకే మనసొప్పదు. శ్రీనివాసుఁ డిదిగో వచ్చుచున్నాఁడు.

(శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశించును.)

విప్ర—ఏమైనది?

శ్రీ—అంతయు ధ్వంస మైనది.

విప్ర—తిరిగి యింకఁ బనికిరాకుండఁగనే?

శ్రీ—సంచిని నోటఁ గఱచుకొనిపోవ నే వస్తువగిలితిని. దాని నింట నుంచి స్నానము చేసి వచ్చితిని. స్నాన మొనర్చినఁగాని తాఁకఁ దగనిపవిత్రవస్తువును దాఁకి స్నానముచేయవలసినదుర్గతి యెట్లు పట్టినదో! మహాత్మా! దేవదేవి యేది?

విప్ర—దానిమాట కేమి గాని ముందీమాట చెప్పుము. అయ్యయ్యో! ఎన్ని సాలగ్రామసంపుటములు! ఎంత దేవతార్చనార్హసామగ్రి! ఇది యంతయుఁ దిరిగి పరిశుద్ధి యింతట నగునా?

శ్రీ—దానిమాట కేమి? అది చెడినమాత్ర మేమి? నిముసములో బాగుచేయవచ్చును. పులికాపో, తిరుమంజనమో, నాశ్రాద్ధమో,

యేదో యేడిచి నేను బాగుచేసెదను. దేవదేవిమాట యేమో ముందు చెప్పుఁడు. ఇది పోయినఁగాని మనకు గతులు నిలువవు. భ్రష్టుల నైనతరువాత మాత్రము మనల గడ్డిమసితోఁ దోమిన సరే, తడిపిన సరే, అరగఁదీసిన సరే, సాగఁదీసిన సరే చంపిన సరే, తగుల బెట్టినసరే కాని మఱిసంచివలె మాత్రము మఱల పవిత్రము గాలేము.

విప్ర—నిశ్చయము! అది యాచావునసనే యున్నది.

శ్రీ—అయ్యయ్యో! పోయినది కాఁబోలు నని సంతసించితినే! ఎంత ప్రారబ్ధమయ్యా! ఎందుల కుంచితిరి?

విప్ర—మరేమియుఁ దొందర లేదు. కారణ మేదో సావకాశముగఁ జెప్పెదను నాతో లోనికి రమ్ము. చూడుము! అక్కడ దేవదేవి యున్నది. దానిని నేను జూచెను. కాన ముందు దానిని బట్టుకొఁ బొమ్మని చెప్పెను.

శ్రీ—మన కీస్త్రీవిద్యోపాసన మొందులకయ్యా! దేవిదేవీ! ముందు నీవు పొమ్ము. (దేవదేవి పోవుచున్నది.)

శ్రీ—మహాత్మా! గడియగడియకుఁ గ్రిందిక్రిందికిఁ జారుచున్నారు. మీ మ్మాయ్పుడు నాతరము గాకున్నది. మహాత్మా! మీరే కొంత పూర్వచింత చేసికొని మనసుఁ గుదుటఁ బఱచుకొనినఁ గాని యెంతమాత్రమును వినియోగము లేదు. మహాపత్తు రానైయున్నది. మిమ్ముఁగాపాడుకొనుఁడు. నన్ను రక్షింపుఁడు.

విప్ర—వెఱ్ఱివాఁడా! నేనంతచపలుఁడ నగుదు ననుకొంటివా? తొందర యేమియు లేదు. లోనికిఁ బోవలయును. చూడుము! దేవదేవి వెళ్లినదేమో?

శ్రీ—అప్పుడే వెళ్లినది.

విప్ర—ఆఁ! కాలిచప్పుడైన వినఁబడకుండ నెట్లు పోయినది.

శ్రీ—అది కనఁబడక పోయినను గాలిచప్పుడైన వినఁబడినది కాదుగదా! యని విలపించుచుంటిరా? ఆహా! ఈదిక్కుమాలినతలుపుచాటు తారుటలు, సందుగొందులనిక్కి చూచుటలు మొదలైనఘోష కూడ నెందులకు?

విప్ర—ఇటులా నీవు నన్ను గ్రహించితివి? దాని నియమ మెంతపట్టుదలతో జరుపుకొనుచున్నదో యని నేను సంతసించుచుంటిని.

శ్రీ—ఆపట్టుదలలోఁ బదునాల్గవవంతయిన మీకు లేకపోయెనే యని నే నేడ్చుచుంటిని!

విప్ర—తొందర లేదు. మడిసంచి బాగుచేసికొని మాటలు నిప్పుడే యిక్కడకు వత్తము రమ్ము.

శ్రీ—మనసు బాగుచేసికొనుట యంతకంటె ముఖ్యమైనపని.

విప్ర—సరే. మఱల వచ్చి చూచుకొనవచ్చును. రమ్ము.

(ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు.)

ఇతి తృతీయాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

చతుర్థాంకము.

[ప్రదేశము—విప్రనారాయణునిపుష్పారామము.]

(ప్రవేశము—విప్రనారాయణుఁడు.)

విప్ర—గీ. నోరు రంగరంగా! యనఁ ♦ జోరబుద్ధి
యుండు నాదేవదేవి య ♦ ల్లాడుచుండఁ
గన్నులను మూసి రంగని ♦ గాంచఁ బోవఁ
దొయ్యలిమొ నవ్వుచు నెదుటఁ ♦ దోఁచుచుండు.

గీ. దాసిపైబుద్ధి మానఁగఁ ♦ దలఁపడినకొ
లంది తద్యోజనమె ప్రబ ♦ లముగ నయ్యె
మఱ వఁదలఁచినయంశంబు ♦ మఱవఁబూను
కొలఁది స్మృతిలోన బిగ్గఁ దా ♦ ర్కొనినయట్లు.

గీ. చిత్తమంతు వేశ్యారక్తి ♦ చేరుకొలఁది
రంగభక్తి దూరం బయ్యె ♦ రసము కచిక
పీల్చినకొలంది తన్మధ్య ♦ విలసితమగు
వాయుమూర్తి మొగసి పోవు ♦ నైఖరిగను.

గీ. దివ్యముగఁ బూర్ణముగ రంగ ♦ దేవుఁ డిచ్చు
నాస్యసేవ ముత్ప్రదము; కా ♦ దనఁగఁ దప్పు

(లెంపలువైచుకొనును.)

శ్రీ—అది కనఁబడకపోయినను గాలిచప్పుడైన వినఁబడినది కాదుగదా! యని విలపించుచుంటిరా? ఆహా! ఈదిక్కుమాలినతలుపుచాటు తారుటలు, సందుగొందులనిక్కి చూచుటలు మొదలైనఘోష కూడ నెందులకు?

విప్ర—ఇటులా నీవు నన్ను గ్రహించితివి? దాని నియమ మెంతపట్టుదలతో జరుపుకొనుచున్నదో యని నేను సంతసించుచుంటిని.

శ్రీ—ఆపట్టుదలలోఁ బడునాల్గవవంతయిన మీకు లేకపోయెనే యని నే నేడ్చుచుంటిని!

విప్ర—తొందర లేదు. మదిసంచి బాగుచేసికొని మాటలు నిప్పుడే యిక్కడకు వత్తును రమ్ము.

శ్రీ—మనసు బాగుచేసికొనుట యంతకంటె ముఖ్యమైనపని.

విప్ర—సరే. మఱల వచ్చి చూచుకొనవచ్చును. రమ్ము.

(ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది తృతీయాంకము.

విప్రనారాయణచరిత్రము.

చతుర్థాంకము.

[ప్రదేశము—విప్రనారాయణునిపుష్పారామము.]

(ప్రవేశము—విప్రనారాయణుఁడు.)

విప్ర—గీ. నోరు రంగరంగా! యనఁ ♦ జోరబుద్ధి
యందు నాదేవదేవి య ♦ ల్లాడుచుండుఁ
గన్నులను మూసి రంగని ♦ గాంచఁ బోవఁ
దొయ్యలియె నవ్వుచు నెదుటఁ ♦ దోఁచుచుండు.

గీ. దాసిపైబుద్ధి మానఁగఁ ♦ దలఁపఁడినకొ
లంది తద్యోజనమె ప్రబ ♦ లముగ నయ్యె
మఱవఁదలఁచినయంశంబు ♦ మఱవఁబూను
కొలఁది స్మృతిలోన బిగ్గఁ దా ♦ ర్కొనినయట్లు.

గీ. చిత్తమందు వేశ్యారక్తి ♦ చేరుకొలఁది
రంగభక్తి దూరం బయ్యె ♦ రసము కచిక
పీల్చినకొలంది తన్మధ్య ♦ విలసితమగు
వాయుమూర్తి యెగసి పోవు ♦ వైఖరిగను.

గీ. దివ్యముగఁ బూర్ణముగ రంగ ♦ దేవుఁ డిచ్చు
నాస్యసేవ ముత్ప్రదము; కా ♦ దనఁగఁ దప్పు

(లెంపలువైచుకొనును.)

కాని పైఁపూలమాటున నింత ♦ గానఁబడుచు
తిరుమొగము సేవ ముగ్గ మొగ్గో ♦ తెలియఁ దరమె?
గీ. ఎప్పుడు కనఁబడ దొకవేళ ♦ నెదుట బడఁగ
వలయునప్పుడైన మాసిన ♦ పైఁటచెఱఁగు
మాటునఁ దళుక్కు మని మెల్ల ♦ మాయ మగుచు
జలదగతశక్రధనుః ♦ కళికవలెను.

(దేవదేవి ప్రవేశించును)

దేవ — ఈతఁ డేదో పైకి ననుకొనుచున్నాఁడు. ఇచ్చట నుండి వినెదను.

విప్ర — ఈదిన మిచ్చట నేదో యొకచిన్నపురాణకాలక్షేపమును సల్పఁ జేయు మని శ్రీనివాసుఁ డూరక బలవంతపెట్టుచున్నాఁడు. కాలక్షేపకర్తను గాలక్షేపప్రియుఁడ నగునాకు భక్తిరహితముగనే కాని కాలక్షేపము గాకయున్నది. పూర్వాచార్యప్రసాదితగ్రంథములలో దేనినైనఁ జదివినయెడల నాకుఁ దిరిగి మనసు కుదుట పడునేమో యని శ్రీనివాసుఁడు దేవులాడుచున్నాఁడు కాబోలు!

గీ. చదివినంగాని చిత్తంబు ♦ కుదుటఁ బడదు
వ్రాది కుదుటఁ బడకుండఁగఁ ♦ జదువు టెట్లు?
పెండ్లి కాకుండఁగ మదవుఁ ♦ బిచ్చి పోదు
పిచ్చి కుదురకయుండినఁ ♦ బెండ్లికాదు.

ఏమి సేయవచ్చును!

దేవ — (తనలో) ఇట్టిసంధిని వారకాంత నుంచుకొనుటకంటెఁ దారకమార్గము మఱియొకటి లేదు. (తులసికోటచాటునఁ గూరుచుండును.)

విప్ర — అదుగో! శ్రీనివాసుఁ డింక నేదో పూర్వాచార్యకృతగ్రంథ మొక్కటి తెచ్చి చదువు మని చెప్పును గాఁబోలు! శిష్యుఁడు గురునికిఁ జదువు మంచి దని బోధించుట గురువు చదువుకొన

కుండ మాట్లుట! ఇట్టిరీతిగా నా బ్రతుకు కున్నది! (శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశించును.)

శ్రీ—స్వామీ! వచ్చితిని. నామనవిని మన్నింపవలయును.

విప్ర—దేవదేవి యింక రాలే దేమి?

శ్రీ—(తనలో) ఈతని కెంతసేపును దృష్టి దానిపైననే నిల్చియున్నది. (ప్రకాశముగ) స్వామీ! పురాణశ్రవణమును చే నపేక్షించి యుండఁగ దేవదేవీదర్శనమును మీరు వాంఛించు చుంటిరా?

విప్ర—పాపము! అదిమాత్రము వినవలదా? ఉన్నవా రిద్దఱుశిష్యులు వారిలో నొకడు వచ్చి యొకతె రాకుండునెడల నాకుఁ గాలక్షేప మెట్లు జరుగఁగలదు. కావున దానిని గూడఁ బిలువుము.

శ్రీ—ఇదిగో! వెళ్లి వచ్చెదను.

విప్ర—అక్కఱలేదు. ఇక్కడనుండియే బిగ్గఱగఁ బిలువుము.

శ్రీ—దేవదేవీ! దేవదేవీ!

దేవ—(ఎదుటఁ బడుచున్నది.)

శ్రీ—అయ్యయ్యో! ప్రమాదము! స్వామీ! ఈవిసరుకట్టను మీమొగమున కడ్డముగ నుంచుకొనుఁడు. (ఇచ్చును.) దేవదేవీ! నీ విచ్చటకు వచ్చి యెంతసే పైనది?

దేవ—నీవు రాకముందే వచ్చినాను.

శ్రీ—నీవు రాలే దని యింతసేపు గురువుగారు నాతో ముచ్చటించుచుండఁగ వినియుండియు వచ్చితి నని చెప్పలేకపోయితివా?

దేవ—చెప్పినయెడల నీతోఁ బ్రసంగింపనిదే యేల యుత్తర మిచ్చితి వని నీ వధిక్షేపింతు వేమో? అది గాక నాకుఁ గునికిపాట్లుకూడ వచ్చినట్లున్నది.

విప్ర—అసురసంధ్యవేళఁ గునికిపా ట్లేమి? దేహములో నేమైన నారోగ్యలోపముగ నున్నదా యేమి?

శ్రీ—ముందుజరుగబోవుపురాణమీయదగినఫలమిప్పుడేయావేశించినదా?

విప్ర—మాట లాడ వేమి? ఏమైన జబ్బుగా నున్నదా?

దేవ—ఉన్న యెడల నెవనితోఁ జెప్పుకొనను?

శ్రీ—వైద్యునితో—

విప్ర—అదేమి మాట? దేవదేవీ! నీవు మాకు సకలోపచారములు చేయుచుండ నీక్షేమమునూత్రము మే మరయ నక్కఱలేదా? మే మంత యవిశ్వాసముగ వర్తింతుమా?

శ్రీ—అయ్యా! విసరుకఱ్ఱ జారిపోవుచున్నది. కొంచెము పైకుంచుకొనుఁడు.

విప్ర—(తనలో) విసరుకఱ్ఱ కాదోయి! మనసు.

దేవ—మ జేమియుఁ దొందర లేదు. కాలక్షేపమును గానిండు.

శ్రీ—స్వామీ! ఇదిగో! కోశము. (విప్పుచున్నాఁడు.) అయ్యో! తిర్వాధ్యయనమంత్రములకట్ట పట్టుకొని వచ్చితిని. పోయి యాచార్యగ్రంథములఁ దెచ్చెదను. (పోవును.)

విప్ర—(తనలో) తద్దినపుమంత్రములా? అయిన నేమి? నాభక్తి కింకఁ జరమకైంకర్యమే కావున శ్రాద్ధమంత్ర మైన సమయోచితముగనే యున్నది. (ప్రకాశముగ) ఈదిక్కుమాలినవిసఱుకఱ్ఱతోఁ బ్రయోజన మేమి? (పాఱవైచి) దేవదేవీ! నీదేహములోనిబాధ యేదో చెప్పెదవా లేదా?

దేవ—చెప్పెదవా లేదా యని యడిగితిరి. చెప్పవలయు ననియే యున్నది. చెప్ప లేకుండ నున్నాను.

విప్ర—ఏమి? సిగ్గుపడు చుంటివా?

దేవ—మహాత్మా! సిగ్గు విడిచిపెట్టి యెంతకాల మైనది! సిగ్గు గలిగియుండినయెడల నింతసాహస మొనర్చి యిల్లును బంధువులను సంపదను వదలి యొక్కతెనై బురుషు నాశ్రయింప నింతదూరము

వచ్చి యుండునా? అప్పు డున్న భక్తి తీవ్రతచే నాకు స్త్రీత్వ
ము, సిగ్గు, భయము కూడఁ గనఁబడ లేదు. నన్నుఁ బ్రోపించి
కసమస్త సంబంధదూరముగఁ జేసినయాభక్తి యిప్పుడు నిలువ
రాదా? నామహాకర్మము!

విప్ర—నీభక్తి నిశ్చలముగనే యుండెనుగాదా?

దేవ—ఉండెను. ఎప్పుడో!

విప్ర—ఇప్పుడో?

దేవ—పోయినది. మీ కేందులకు? నాపాపిరబ్బ మెట్లున్న నో యట్లే జ
రుగును. మీ కేమి హృదయపటుత్వము గలపురుషులు. రంగ
భక్తి జాతి రక్తి హృదయమందెక్కుచున్నను బలవంతముగఁ
ద్రోసివైచుచుందురు. మనసు వెంటనే త్రిప్పుకొని తిరిగి భక్తి
లోఁ బడి గానమో కాలక్షేపమో చేయుచు భక్తిని స్థిరపఱు
చుకొందురు.

విప్ర—దేవదేవీ! ఏమి? నీకుఁగూడ నాకువచ్చినస్థితివంటిదే వచ్చినదా
యేమి?

దేవ—అట్టిదే యైనయెడల నింత బాధ యేమి? నెత్తిమీఁదికి సూర్యుఁడు
వచ్చినప్పు డక్కడకు వచ్చి యిప్పటివఱకు నేనేడ్చినయేడు పేమి
చెప్పఁగలను? అబలను. అందఱిని వదలి యిచ్చటకు వచ్చినదా
నను. అందులోఁ గేవల మమాయికను. అదిగాక నాదుర్గతిచే
నమితానురాగపూర్ణహృదయను—

విప్ర—నిజమే. అనురాగాధిక్య మున్నహృదయమందే కాని భక్తి నిలు
వదు.

దేవ—నిలిచిన దేదీ? తల్లికి సోదరులకు శత్రువు నైతిని. ఊరివారితిట్టుల
కుఁ బాత్రమ నైతిని. సర్వము నీరే యని మీపాదములఁబడి
తిని. నాపుణ్యావశేషమున భక్తి ప్రబలుచున్న దని పొంగిపోయితిని.

ఇంతలో నిట్లుబోరలఁ బడుదు నని యెఱుఁగక పోయితిని. హా! స్వామీ! నా కింక నేది గతి?

విప్ర—నీ కిప్పుడు కలిగినమనోవికారము నావలననే కలిగిన దని నీకు నమ్మకమా?

దేవ—అయ్యో! స్వామీ! భక్తి భగ్నమై పోవుటచేఁ గాఁబోలు సిగ్గు తిరిగి న న్నావహించుచున్నది. ఈమనోవికార మెట్టిదో యిది యెందులకుఁ గలిగెనో నేనుమాత్ర మెఱుఁగుదునా? పెద్దదాన నైనది మొద లిప్పటివఱకు సన్యాసమ్మువలెనే కాలక్షేపము చేసితినిగాని యాఁడుదానిముద్దుముచ్చట లెన్నఁడైన నెఱుఁగుదునా? అయ్యయ్యో! నాయీడువారలు పట్టుబట్ట లని—కానుల పేరు లని—కాటుకరేఖ లని—చందనపుఁబూఁత లని,—యత్తరువు లని—ముద్దుముద్దుగ మగ లని—ముద్దు లని—కౌఁగిలింత లని—కొమ్మలు తెలియనిమహానందములతోఁ జిలుక, గోరువంక వలెఁ గిచకిచ లాడుచుఁ, గలకల లాడుచు, గుబగుబ లాడుచు, మురియుచుఁ, గులుకుచుండ—

విప్ర—అబ్బ! ఒడలు పులకాంకిత మగుచున్నది.

దేవ—నాప్రారబ్ధము! నాకుఁ దులసిపూసల పేరులు! జేగురుపూఁతలు! తల నల్లుకొనినజడలు! ఏకభుక్తులు! బ్రహ్మచారిణీవ్రతములు! దాసరమ్మవేసములు! అధర్మ్యయనములు! పరదేశగమనములు! జానిపతనములు!—ఇంతే కాదా? ఇన్నిటికిని బ్రధానమైనయారంగ భక్తియైన నిలువఁబడ నాయంతది లేనేలే దని సంతోషించియే యుందును. అట్లు కాక—

విప్ర—అట్లుకాక—ఇప్పుడు క్రొత్తగాఁగలిగినచిత్తస్థితినినిర్వర్ణింపలేవా?

దేవ—పురుషులు, ప్రాజ్ఞులు, విద్వాంసు లయినమీరే యశక్తులై యుండినప్పుడు స్త్రీని, నప్రాజ్ఞను, ప్రపంచసుఖానుభవ మెట్టిదోకూడ

నెఱుఁగనిపెద్దమ్మను, నే నెట్లునిర్వర్ణింపఁగలను? మొట్టమొదట
నిది యేమోకొంచెము స్తిమితత లేకపోవుట యని, తోఁచకపో
వుట యని యేదోయొకవిధమైనబెంగయని యనుకొంటినిగాని—

విప్ర—సరిగా నట్లేసుమా నాకుఁగూడ ప్రారంభ మైనది!

దేవ—ఆరంభించుట మీమనస్స్థితివలెనే ప్రారంభమైన ప్రవృత్తి యగుటలో
మీయవస్థకంటె మఱింత శీఘ్రముగను దృఢముగను బెరిగినది—

విప్ర—ఆఁడుదాన వగుటచేఁ గాఁబోలు!

దేవ—అందులోను శుద్ధసత్త్వకాలపు వెఱ్ఱిగోలను.

విప్ర—నిశ్చయమే. చూడు! మనస్సు నిశ్చలముగ నుంచఁ దలఁచినకొ
లఁది నా కట్టె యట్టె నీపై బుద్ధి పాఱినట్లే నీకునుగూడ—ఏ
ది!—నీకునుగూడ—నాపై—ఆలాగే—ఊఁ!—ఊఁ!

దేవ—మీ రనుటకే సందేహపడుచున్న యంశమును నానోట నేల య
నిపింతురు! అదిగో! కాలిచప్పు డగుచున్నది. శ్రీనివాసుఁడు వ
చ్చుచున్నట్లున్నాఁడు. విసనకఱ్ఱ నడ్డు పెట్టుకొనుఁడు.

(శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశించును.)

విప్ర—(తనలో) విసనకఱ్ఱ గాదు. వింధ్యపర్వత మడ్డుగ నుండిన నింక
వినియోగ మున్నదా?

శ్రీ—ఈకోశము కనఁబడునరికి నాప్రాణము తెగినది.

దేవ—(తనలో) దానిని దాఁచి తద్దినాలమంత్రములపొత్తముపైనిఁ బ
డవైచితిని.

శ్రీ—దేవదేవీ! నీ వింత సేపటినుండియు నిచ్చటనే యుంటివా?

దేవ—నేను నిచ్చటనే యుంటిని. విసనకఱ్ఱయు నిచ్చటనే యున్నది.

శ్రీ—చూడు! నీవు తిరిగి తులసికోటచాటునకుఁ బొమ్ము.

విప్ర—దానికిమాత్రము వినఁబడ వలదా? అది యిచ్చటనే యుండిన
మంచి దేమో!

శ్రీ—మొట్టమొదటినుండియు నాలాగుననే యెంచి యింత ముంచుకొంటిమి.

విప్ర—ఆ సరేఁ గ్రంథమిటు తెమ్ము.

శ్రీ—(ఇచ్చును.)

విప్ర—ఏమి యిది?

శ్రీ—ఒకటి యనినమాట యేమి? పూర్వాచార్యరచితము లగుకొన్ని గ్రంథము లీసంచికలో నున్నవి.

విప్ర—ఇందులోఁ గావలసినభాగము నీరాట్టమా? పూచ్చుకలా? తిరుప్పల్లాండా?

శ్రీ—తిరుప్పల్లాండు విశేషభక్తియుక్తముగ నుండు నని నే ననుకొందును.

విప్ర—భక్తిలో నన్నియు నొకటే. దేవదేవి కేది కావలయునో?

శ్రీ—నీరాట్టము దాని కక్కఱకువచ్చుట కది పాలిసి కాదు; పానిది. మీరు చెప్పినపూచ్చుకలు పొగచుట్టలైనయెడలఁ గావలయునేమో? (తనలో) తనబుద్ధిస్తిమితతకొఱకు గ్రంథమును జదివించుచుండ దేవదేవి కేదికావలయునో యని యడుగుచున్నాఁడు. రంగరంగరంగా! ఎంత కష్టము.

విప్ర—దేవదేవీ! తిరుప్పల్లాండు నీ కిష్టమేనా?

దేవ—పూర్వమున నది నా కిష్టమే కాని భక్తి కుదిరినతరువాత దాని వాసనమైన గిట్టకున్నది.

విప్ర—అదేమి?

శ్రీ—పల్లాండపంగ నుల్లిపాయ యనుకొను చున్నది కాఁబోలు!

విప్ర—ఆలాగా! ఇది లాక్రింద లా.

దేవ—ఉల్లిలోను నంతే కద!

శ్రీ—ఆరాధింతురు—లేనిపోనిమాట లేల?

విప్ర—శ్లో. పల్లాణ్డు పల్లాణ్డు పల్లాయిరత్తాణ్డు
పలకోడినూఱాయిరమ్
మల్లాణ్డ తిణ్డోళ్ మణివణ్ణా ఉన్
శేవడి శెవ్వితిరుక్కాప్పు.

శ్రీ—ఆహా! పెరియాళ్వారి భక్తిమాహాత్మ్యము! ఆహా! ప్రసన్నత! ఆహా! కవితామాధుర్యము!

విప్ర—దేవదేవీ! వినఁబడుచున్నదా?

శ్రీ—వినఁబడక దాని చెవులలో చెప్పులు మొలిచెనటమ్మా. వీరు గ్రంథమును దబేకదీక్షగాఁ జదువుదురు!

దేవ—వినఁబడిన లాభ మేమున్నది? నా కేమి తెలిసినదా?

విప్ర—ఓహో! అటు లైన లఘుప్రగిఁ దాత్పర్యముఁ జెప్ప మందునా?

శ్రీ—(తనలో) సుకృత్యము గోడగట్టె లైనది కాదా?

దేవ—మహాభాగ్యము.

శ్రీ—(తనలో) రంగభక్తికి—

విప్ర—(రాగధోరణిగ) పాండ్యమండలమునఁ దిరువిల్లిపుత్తూరులోఁ దిరుమహావిష్ణు పెరియతిరువడియంశమున జన్మించినవిష్ణుచిత్తులవారలు లీలావిభూతిలోఁ జేయుండ నెక్కనాఁడు తమ యిష్టదైవ మైనవడపెరుంగోయిలుడయానుదమును స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి యీవిధమున పాడించిరి.

దేవ—స్వామీ! పెరియాళ్వారినిగూర్చి పాడించెద మని విష్ణుచిత్తుని గూర్చి పాడించుచున్నా రేమి?

విప్ర—విష్ణుచిత్తుఁడే పెరియాళ్వారు. ఆయనకు భట్టనాథుఁ డని కూడఁ బేరు. ఆమహానుభావుఁడే శ్రీరంగ దేవునికి మామగారు.

దేవ—(తనలో) ఒకభక్తుఁడు విష్ణునకు మామగా నైనప్పుడు మఱియొ

కభక్తుఁడు వేశ్యకు మగఁడేల కాఁగూడదు? క్రమము తప్పినప్పు డొకవిధముగనే యన్నమాట యేమి?

శ్రీ—అయ్యా! సెలవిండు.

విప్ర—ఇదివఱ కెచ్చటకుఁ జెప్పితిని?

శ్రీ—ఇంతలో మఱచిపోయితి రేమి? నను మనూరక ప్రశ్నము లుంచఁగూడదు. శ్రీవిష్ణుమూర్తివారుస్వప్నమున—

విప్ర—సరి. సరి. (రాగధోరణిగ) దేవతాంతర, మంత్రాంతర, సాధనాంతరోపాయాంతరరహితుండును, స్వస్వరూపపరస్వరూపోపాయస్వరూపఫలస్వరూపవిరోధి స్వరూపార్థపంచకజ్ఞాననిష్ఠుండును, సాధుచాత్రయసంపన్నుండును, నగుభక్తశిఖామణి కల్లు శ్రీనెంజరుసుప్పుల్లువారు సాక్షాత్కరించి (నేను నీ వారాధించు విష్ణుస్వరూపుఁడను. నీతో నొక్కమాట చెప్ప వచ్చితిని. ఓభక్తురాలా!—తలయెత్తి కన్నులు తెఱచి బాగుగా నావంకఁ జూడుము,,

శ్రీ—అయ్యయ్యో! అయ్యయ్యో! పెరియాళ్వారిని భక్తురాలా! యని సంబోధించుచుంటి రేమి?

దేవ—శ్రీవిష్ణూ! భక్తులలో లింగభేదము లేదనికాదా మనసిద్ధాంతము!

విప్ర—సరే. పొరఁబాటు. (రాగధోరణిగ) ఓభక్తశిఖామణీ! ఓభక్తశిరోవతంసమా! నీవు మధురాపురంబునకు విచ్చేసి పాండ్యభూపాలుం డగువల్లవదేవరాయనిం గాంచి తద్విద్వత్సభామండపంబునఁ బ్రతివాదిపక్షవిక్షేపణ మొనర్చి, శ్రుత్యంతప్రతిపాదితం బగుపరతత్త్వంబు నిర్ణయించి స్వమతస్థాపనం బొనర్చి, తత్సభామండలమధ్యస్థరత్నమయతోరణ స్తంభస్థలవినిక్షిప్త విద్యాశుల్కంబు గ్రహించి తెచ్చికొమ్మని గంభీరఘోషణంబుల నాన

తీయ నంత—నాభక్తశిఖామణి—యీవిప్రోత్తముఁడు—
తద్దేవదేవీముఖారవిందనిష్యందమాణ—

శ్రీ—అయ్యయ్యో! "దేవదేవి" కాదు. దేవదేవముఖారవింద. ఇదివ
రకుఁ బెరియాళ్వారికి అవిఁ దొడిఁగించినారు. ఇప్పుడు పురుషో
త్తమునకే గాజులు దొడిగించుచున్నారు. అయ్యా! "దేవదేవ,,-

దేవ—(తనలో) తలకట్టెగిరినది. గుల్లో దీర్ఘము పెట్టినాఁడు.

విప్ర—నడుమ నడుమ నీవిట్లు లడ్డు వచ్చుచుండ నే నెట్లు చెప్పఁగలను?

శ్రీ—నడుమఁ బ్రమాదములు సెప్పుచుండ మనవి చేసికొన వలదా?

విప్ర—ప్రమాదసామాన్యముగ నీవు చెప్పరాదా?

శ్రీ—క్షమించుఁడు. మీరే కానిండు. తద్దేవదేవ,,—

విప్ర—అది వలదు. మఱియొకదారిని చెప్పెదను. (రాగధోరణిగ) ఆ
శ్రీమహావిష్ణునిసంభాషణమును విని భక్తుఁ డిట్లు మనవి చేసి
కొనెను. అయ్యా! "స్వామీ! నేను నిరక్షరకుక్షుఁడను. ఇట్టి
మహాకార్యము నావలన నెట్లగుననిన, నీ కేమియు భయము లేదు.
నీజిహ్వాగ్రంబున మేము వసింతు మనిభక్తవత్సలుఁడు సాయించి
పంప, నాతఁడు పాండ్యరాజసభాంతరంబున వైష్ణవమతస్థాపన
మొనర్చి విద్యాశుల్కంబుఁ గైకొని యారాజుచే గంధగజేంద్రం
బెక్కింపఁబడి తిరువీథుల వేంచేయింపుచుండఁ గుమారునియున్న
తస్థితిఁ గాంచి యుప్పొంగుతండ్రివలె భక్తునిఁ జూచుటకై పరమ
పదమునుండి శ్రీస్వామివారు లక్ష్మీవక్షస్కులై, శంఖచక్రగ
దాపాణులై, యధిష్ఠితగరుడసంధులై యెదుట సేవ సాయింప—

శ్రీ—స్వామీ! ఇదియే రసమైన పట్టు. ఆదివ్యమంగళవిగ్రహసౌంద
ర్యమును బెరియాళ్వా రెట్లు భావించిరో యట్లే మీరు భావించి
యితరచింతలనన్నిఁటిని దిరస్కరించి చిత్తమును గుదుటఁ బఱు
చుకొనుఁడు.

విప్ర—సరే. అట్లే భావించెదను (కన్నులు మూసికొని రాగధోరణిగ) పెరియాళ్వారు వారలఁ గాంచి ఓహో! ఓహో! ఇట్టి దివ్యమంగళవిగ్రహములో నేల దయచేసితిరి? అయ్యయ్యో! ఈస్వరూపమునకు దృష్టిదోషము తగులునేమో! (దేవదేవివంకఁ దిరిగి) ఆహా! ఆకన్నులతీ రేమి? ఆముక్కుసొగ సేమి? ఆకనుబొమలవక్రత యేమి? ఆహా! ఏమి చక్కఁదనము? —ఉబుకుచున్నయా పైఁటలోని—

శ్రీ—(తలపైఁ గొట్టుకొని) అయ్యో! చాలు చాలు! పురాణము నా పింతకూసువలె నున్నది పెరియాళ్వారు లేరు. పెరుమాళ్లు లేరు. అయ్యయ్యో! దేవదేవిని వర్ణించుచున్నా రేమి?

విప్ర—చిత్తము స్వవశము కాకుండ నున్నది.

శ్రీ—ఒకప్పుడైన నలవాటుచొప్పుననైన నిప్పుడు "రంగరంగా" యనుట మానివైచినా రేమి?

విప్ర—చిటపట లాడుచున్నది. అది యేమి? చినుకు పడుచున్నదా?

శ్రీ—గాఢముగ మబ్బు పట్టినది. పెద్దవర్షమే వచ్చు నేమో?

దేవ—గాలివాన వచ్చుటచేతఁ గాలక్షేప మిఁకఁ గట్టివేయవచ్చును. బట్టలారవైచితిని. తడిసిపోవు నేమో విప్పి జాగ్రత్త పెట్టెదను.

విప్ర—పోయి శీఘ్రముగ రమ్ము. తడిసిపోవుదు వేమో సుమా?

(దేవదేవి పోవును.)

శ్రీ—(విప్రనారాయణుని కాళులు పట్టుకొని) స్వామీ! పడిపోవుచున్నారు. భక్తిని నిలుపుకొనరా? అయ్యయ్యో! దేవదేవిముండ మిమ్ములఁ బాడుచేయుచున్నది. మీ సెలవగునెడలఁ దానిని జెప్పునఁ గొట్టి యీడ్చివైతును. లేదా మన మెక్కడనైనఁ బోవుదము రండు.

విప్ర—నామూలమున దానికిఁ గూడ భక్తి జాఱుచున్నదఁట. నేను

భ్రష్టుఁడ నైనను నాకు నీవు దో డుందువు కాని పాపము! అ
ది భ్రష్టతనొందిన దాని కింక ది క్కెవ్వరు? మనల నింతకాల
మునుండి కనిపెట్టుకొని యున్న దానినే మనము నిరాకరించుట
న్యాయమా?

శ్రీ—అది యిప్పుడు భ్రష్టురా లగుట యేమి? పుట్టినప్పుడే యైనది. వం
శానుక్రమముగ నైనది. అది మీకొంపఁ గూల్చుట కిక్కడకుఁ
జేరినది. అయ్యయ్యో! రక్షించుకొనుఁడు.

విప్ర—నన్నుఁ బాడుసేయుటను దానియుద్దేశ మేమి? వారకాంతకుఁ
గావలసినది ధనముకద! అది నాయొద్ద లేదుకద! స్వరూపలావ
ణ్య మంతకంటె లేదు కదా! ఏమి మూటగట్టుకొనవలయు నని
యది నన్నుఁ బాడుసేయ నున్నదో చెప్పు.

శ్రీ—పాపము. మహాపాపము.

విప్ర—ఐహికఫలవాంఛా లేశమైన లేకుండ బుద్ధిపూర్వకముగఁ బాపము
మూట గట్టుకొనుట ప్రాణికోటికి సహజమా?

శ్రీ—నేను మీ కుత్తర మీయఁజాలక యున్నాను. కాని దానిచే మీ
రు పాడగుట నిశ్చయము.

విప్ర—అకారణముగఁ బాడు కావలసివచ్చినప్పుడు—ఈజన్మమునఁ గ
నఁబడనికారణముచేఁ బాడు కావలసినప్పుడు—అనఁగఁ బూర్వ
జన్మప్రారబ్ధకారణమే భ్రష్టత కీడ్వవలసి నప్పుడు—ఎవఁ డేమి
చేయఁగలఁడు? ఏ మగునో కానీ!

శ్రీ—ఏమగుట కే మున్నది? ఇఁక వేశ్యావీథిని వెళ్లి మొగము వేసికొని
మీరు విటాధములు కానై యున్నారు.

విప్ర—ప్రారబ్ధ మటులుండఁ దప్పునా?

శ్రీ—మనమతముల కన్నిఁటికిఁ బూర్వజన్మప్రారబ్ధ మనునీడిక్కుమాలిన
యంశ మొకటి దాపరించి యందఱిని భ్రష్టులఁ జేయుచుయే కా

క, తిరిగి బాగుపడకుండ భ్రష్టతలోనే యొకసంతుష్టిని గలుగఁ
జేయుచున్నది.

సీ. ద్యూతంబునను గోఁచి ♦ పాతరాయుండయి
ప్రారబ్ధమున నిట్టు ♦ లైతి ననును
కలుఁద్రావు మత్తునఁ ♦ గాంతగొంతుకఁగోసి
ప్రారబ్ధమున నుఱి ♦ వచ్చె ననును
ప్రబలమరాశఁ జౌ ♦ ర్యం బాచరించుచుఁ
గారలోఁ బడఁ బూర్వ ♦ కర్మ మనును
వ్యభిచారమున నొడ ♦ లంత పుచ్చిపఁ బురా
కృతకర్మమునకు న ♦ ట్టాయె? యనును
ఇట్లు మగనాలిఁ జెఱిపితి ♦ వేల యనిన
నిది వెనుకజన్మమున నన్ను ♦ నిట్లొనర్చెఁ
బూర్వకృతఫలం బిది కాని ♦ బుద్ధికృతము
గాదనును—బుద్ధి లేకుంట ♦ కల్ల గాదు.

సీ. చదువు లేకుండ న ♦ జ్ఞత నుంటి వేలన్న
యోగ ముండిన నన్ని ♦ బాగుపడును
ముసలిపందకుఁ గూఁతు ♦ నొసఁగుట తగదన్న
దశమున్న నైదువ ♦ తనము నిలుచు
వ్యాధికి వైద్యంబు ♦ వలదందు వేలన్న
నాయువే తగ మందు ♦ లడ్డుపడునె
దైవముం దలఁపమి ♦ తగదన్నఁ బుణ్యమా
గతి యున్న సద్బుద్ధి ♦ కలుగు ననును
జనుఁడు; దైవ మొసంగిన ♦ స్వల్పబుద్ధి
నైన వినియోగమును జేయ ♦ కకట! సౌఖ్య

మాఁదలేక యీయఁగ లేక ♦ వ్యర్థుఁ డగుచు
నన్నుఁ దాఁకి నెత్తిగీతనే ♦ యెన్నుచుండు.

స్వామీ! ఏమో పరాకుగా నున్నా రేమి?

విప్ర—నీ వేమంటివో వినుటకు నా కిప్పుడు తగినంత చిత్తశాంతి లేదు. చూడు! ఈవర్షమెందుచేతనో కాని నాకు మనోవికారమును వృద్ధిచేయుచున్నది సుమా?

శ్రీ—ఆలాగా? మీమనసునుండి భక్తి నశించినది. శృంగారరస మంకురించినది.

గీ. వర్షపాతము స్త్రీవాంఛ ♦ ప్రబలఁ జేసి
తుదకు విరహాని స్త్రీప్రక్క ♦ నదుకు పెట్టు
నెట్టనీటిప్రవాహంబు ♦ వెట్టికుక్క
పిసము వెలిచ్చిప్పి మృతిప్రక్కఁ ♦ బెట్టునపుని.

(నేపథ్యమున) ఉరుములు మెఱుపులు,

విప్ర—శ్రీనివాసా! నీ కొకమాట చెప్పెదను విందువా?

శ్రీ—హితమును నిరాకరించుటకు నా కేమివికారము సంభవించినది?

విప్ర—ఇఁక నట్టిప్రశంస వలదు. ఉరుములు మన కే భయంకరములుగ నున్నవి. పాపము! మనబట్టలు తడిసిపోవు నేమో యని పరుగెత్తినదేవదేవియింక రాకున్నది తడిసిపోయినదో! గాలిచే నెక్కడనైనఁ బడిపోయినదో! నీవు పోయి యామెను దీసికొని రమ్ము.

శ్రీ—దానిని వదలుకొనవయ్యా యని నేను దేవులాడఁగ దానిని దీసికొనివచ్చి నాయెదుటఁ బెట్టు మని మీ రాడ న్యాయమా?

విప్ర—దానిని గాఢాంధకారమున నశనిపాతభయంకర మగునిట్టిసమయమున నొక్కతెను నిరాచ్ఛాదనస్థితిని త్యజించుట మాత్రము న్యాయముగ నున్నదా?

శ్రీ—అది తడువనే తడిసినది. నన్నుఁ గూడ నేల తడిపెదవు?

విప్ర—పురుషుఁడవు, దానికంటె నెక్కువవస్త్రములు గలవాఁడవు. నీ కేమి? పొమ్ము. ఇఁక నాలస్యము చేయకుము.

శ్రీ—అట్లయినఁ బోయెదను. అయ్యా! నమస్కారము. ఇఁక మి మ్మాఁపుట బ్రహ్మతరము గాదు. (పోవును)

విప్ర—ఇంక రా లేదు. చెప్పుకొన్నట్టు లేమైన వికటించి మీఁదఁ బడినవో? దారిగానఁబడక నేనైనఁ గాలికిఁ దగిలి పడెనో?

(నేపథ్యమున) హాహాహా! చలి, చలి, చలి! హాహాహా!

విప్ర—అదిగో! అదిగో! దేవదేవి! తడిసిపోయితివా?

(నేపథ్యమున) చలి, చలి, చలి! హాహాహా!

విప్ర—ఆహా! నైసర్గికాకృతమున నిప్పుడీ మోముపు మొలయుటచేఁ గనులును, ఉత్క్రాంతివలన నార్ద్రవస్త్రధారిణి యగునామెదన్నసము సహింపఁజాలును మొక్కవారలు తెలుసుక్కొనిపోయినది. చలిచే నింత బాధపడుట యేల? ఇదిగో! నాయుత్తరీయమును గట్టఁబెట్టుకొనుము. (అట్లు పాలుపైచును.)

(తనలో) పాపము! చలిచే నెంత బాధ పడుచున్నదో! (ప్రకాశముగ) కట్టుకొనుచున్నావా?

(నేపథ్యమున) ఆ!

దేవ—(ప్రవేశించి) చలిచలిచలి! (వడఁకుచు దగ్గఱకు వచ్చును.)

విప్ర—సందేహింపకు. సందేహింపకు. దగ్గఱకు రమ్ము మనుష్యునివేఁడిమి మంచిది.

దేవ—హాహాహా! (కౌఁగిలించుకొనును.)

విప్ర—హాహాహా! ఏమిపరమానందముగ నున్నది! హాహాహా!

దేవ—మన మాప్రక్క నుండుగదిలోనికిఁ బోవుదము. శ్రీనివాసుఁడు వచ్చునేమో?

విప్ర—శ్రీనివాసుఁడు నీకుఁ గానఁబడ లేదా?

దేవ—నా కాతఁడు కానఁబడినాఁడు. కాని నే నాతనికిఁ గనఁబడకుండ వచ్చితిని.

విప్ర—సరే. రమ్ము.

దేవ—(తనలో) విష్ణుదాసుఁ డిప్పటికి వేశ్యాదాసుఁ డైనాఁడు. ముకుత్రాడు వేసి యితని నిఁక మా గ్రామములోని వేశ్యావీథి కీడ్చుకొనిపోవుటయే తరువాయి—

ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.

ఇది చతుర్థాంకము

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

పంచమాంకము.

[ప్రవేశము—"తిరుక్కరంబనూరు" అను గ్రామమున వేశ్యావీథి.]

(ప్రవేశము—శ్రీనివాసుఁడు విప్రనారాయణుఁడు.)

విప్ర—దానియి ల్లింక నెంతదూర మున్నదో! చూడు! ఆమలు పేదై యుండునో?

శ్రీ—అదియే సుమీ! వేశ్యావీథికిఁ దోడ్లక్కము.

విప్ర—పవిత్రము లగువైష్ణవనామముల నేల యపరిశుద్ధి చేసెదవు?

శ్రీ—పవిత్రతము లగువైష్ణవులు భ్రష్టులైపోవు నప్పుడు మాటలలెక్కయేమి?

విప్ర—అట్లు కాదు. భాగవతోత్తములు శాశ్వతులు కారు. ఎందఱు పుట్టిరో! ఎందఱు భ్రష్టులైరో! ఎందఱు నశించిరో! కాని వైష్ణవసాంప్రదాయవాక్యములుమాత్రము శాశ్వతములు.

శ్రీ—వాక్యములకంటెఁ జేష్టలు శాశ్వతములు కావా? మొగము కానఁబడకుండ మేలుముసుఁగు వైచికొని సందెచీఁకటిని వేశ్యయింటికిఁ బోవుమి మ్మెవరు చూతు రని యనుకొనుచున్నా రేమో? ఎవఁడో యొక పనిలేనిచలపాదికవి ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రధారు లైన మిమ్ము, దర్భాసనధారుఁడ నైననన్ను వచన మిప్పు డిక్కడ ను

న్నట్లువలెనే వేశ్యాశిఖరంగమున వెఱ్ఱిమొగములతోఁ బ్రవేశింపఁ జేసి యెదుటఁ గూరుచుండు సామాజికులచేత "ఛీఛీ!" యనిపించి వెకవెకవెడనవ్వుల నవ్వించి "ఛూఛూ" యని మీఁద నుమియఁజేయుచుండు నెడల నేను బ్రాహ్మణజన్మమునఁ బుట్టినవాఁడనని ప్రమాణము చేయఁగలను. లోకప్రఖ్యాతమై యాచంద్రతారకముగ నిలువవలసినయీమీచేష్ట మాపటిమత్తులో మాసిపోవు ననుకొంటిరా? సూర్యునివలె దివ్యతేజమునఁ బ్రకాశించి యవతలిప్రపంచార్ధమునందుఁగూడ వ్యాపించును గాని—ఆహా! అట్టి పనిని జేసినారు మహాత్మా! చాలుచాలు! ప్రపంచ మున్నంతకాలము భక్తలోకమునకు మీచేష్టవలనఁ గలిగినతలవంపు చాలు! చాలు! నాకు మిమ్ముఁ జూడ నేవపువచ్చుచున్నది. ఆహా! ఎట్టిమహోన్నతస్థితినుండి యెట్టియధోగతికిఁ గ్రుంకి పోయినారు! ఆహా! ఆకాశమునుండి చుక్కయూడిపడినట్లయ్యెనే? ఇఁక నొక్కమాట కడపటిసారి చెప్పుచున్నాను. నేను మిమ్మిట్టిస్థితిలోఁ జూడలేక—నామనసుండఁబట్టలేక—వెఱ్ఱిచేఁ జెప్పుచున్నాను. ఇదివఱకుఁ దివ్యారాధనపుగదిలో నేమిజరిగినదో జరిగినది. దానినిగూర్చి లెంపలు వైచికొనియో తల నేలను మోదికొనియో కావేరిలోఁ బడి మృత్తికాస్నానము లేచ్చియో యెట్లో యొకట్లు మూచుకొందము. ఇఁక నొక్కయడుగైన ముందుఁ బెట్టక వెనుకకు రండు. పోదము.

విప్ర—నీకు నాయందుఁగలప్రీతికి సంతసించితిని.

గీ. భక్తిరక్తులు వేఱుత ♦ త్త్వములు కావు
భక్తి దైవానురాగము ♦ వనితపైని
రాగమగురక్తి యది యిది ♦ రాగమొకటె
తత్ప్రవాహాదిగతులె భే ♦ దములు సుమ్ము.

గీ. భక్తి యెనుఱెత్తుగాన నిం ♦ పాదినడఁక
రక్తి పల్లపుఁబాల్గానఁ ♦ బ్రబలవేగ
యుతము మార్వ్యాడిచేత నా ♦ సతతభక్తి
మఱలి తలక్రిందుగా నట్టు ♦ దొరలు నిపుడు.

గీ. కాలభేద జగతిభేద ♦ లీల కెదిరి
డీకొనుట యదానె? మంచిది ♦ మేకొనుటయె
గాలివానకు నెదురెక్క ♦ గడఁగకుండ
నావికుఁడు దానిగతిఁ బట్టి ♦ పోవుఁగాదె.

గీ. అడఁచిపెట్టిన రక్తి హే ♦ త్వాంతరమున
వెలిఁబడినయప్డు భీకర ♦ చలన మొందు
నట్టి బిగువుగ దట్టించి ♦ నట్టిమందు
రంజకం బంటిపొమ్మని ♦ ప్రబలునట్లు.

గీ. లోనడంచిన రస మొక్క ♦ లోపమునను
బైఁబడినయప్డు ప్రబలదు ♦ ర్భరతఁ బొంగు
నావిరిని నిండుపాత్రకు ♦ సంతదారి
నీయ బుస్సనుధ్వనితోడ ♦ నెగసినట్లు.

గీ. అడఁపఁబడుచు హఠాత్తుగా ♦ నతిశయిల్లు
నట్టిరక్తికి దయ్యంబు ♦ పట్టినట్టి
మనుజునకుఁ గల్గునంతసా ♦ మర్థ్య మొప్పు
పిచ్చివానికిఁ గలయంత ♦ వేగమమరు.

గీ. అస్వభావశక్తిని స్వభా ♦ వాల్పశక్తి
తో నెదుర్కొనఁ దరమానె? ♦ శ్రీనివాస!
చచ్చుపాపటగొట్టగాన ♦ వచ్చునట్టి
చిన్నకాయకు వ్రేలడ్డు ♦ సేయఁ గలమె?

గీ. కాన ప్రస్తుతావస్థా ♦ స్థాన పనిని
జూడఁదగుఁ గాని యెఱుఁగింపఁ ♦ గూడ దయ్య!
ఇట్టి మార్వాడి యని యొంటి ♦ నిట్టి యొంటొ
వాఁకకు నూడకు పశింగోనఁ ♦ బడుదుఁ దిరిగి.

శ్రీ—అందుచే వైవభర్తృ పరగ విరాజ దాసివానియింటికి దానిపోషణము నిమిత్తమై డయచేయుటయే లౌకికమార్గ మని కాదా యభిప్రాయము?

విప్ర—అభిప్రాయమే కాదు. ఆచరణముకూడ నగును లే.

శ్రీ—సరే. అటువంటి దయచేయుటను ఇక్కడనుండియే వేశ్యాలకొంప లారంభ మని చెప్పితిని గాదా? తనయింటికిఁగూడ యది మీరుఁ జెప్పినమాటలుగ స్థాపించియున్నవా?

విప్ర—బాగుగ నున్నవి. అది గాక యింతయూ ననుసంభ్రమమునకోక నది నాకొఱకు గుమ్మములోఁ గనిపెట్టుకొని యుండదా? ఎప్పుడు వచ్చునోయెప్పుడు వచ్చునో యని యెదురుచూచుచు నేమియుఁ దోఁచక మహాందోళనమున నుండదా? దానికిఁగూడ నా యత్రేయమవస్థయే సిద్ధించినది కాన దానికిఁగూడ నాపై ననురాగము ప్రబలముగ నుండును. తాను వచ్చి నన్నుఁ దనయింటికిఁ దీసికొనివెళ్లెద నని చెప్పినదే? ఏమి కొందరిచేత రాలేదో? దానిని జూచినదాఁక నామనసు శాంతిగ నుండదు.

శ్రీ—సరే. రండు. వచ్చుచున్నాము గదా?

(నేపథ్యమున) ఆడియేఁ దాసోహం! ఆడియేఁ దాసోహం!

విప్ర—దాసోస్మి! దాసోస్మి! దాసానుదాసోస్మి!

శ్రీ—ఈసమయమున మీ రట్లు లనఁ గూడదు. (తనలో) ఇప్పుడున్న మన్నింపఁదగినవారికొఱకును పిల్లిపిల్లలకోటులుఁగూడఁ జూడఁగ లడు గాఁబోలు!

విప్ర—ఎందుచేత?

శ్రీ—మీరు సందెచీఁకటిని మునుఁగువైచికొని పోవుచు మాట లాడుదురా?

విప్ర—సందెచీఁకటి తనయంతటఁ దాఁ బడెను గావున వచ్చితిని. నీవు మునుఁగు వైచితివి కావున నే నొప్పుకొంటిని గాని నాకేమి భయమా? నాకున్న దోషము దేవదేవీవాంఛ. అంతే కాని నాకుఁ బిఱికితనమేమి? అది గాక యాచార్యుఁడు నమస్కరింపఁ బ్రతినమస్కారము సేయకుండుట తప్పుగాదా?

శ్రీ—ఆతఁ డాచార్యుఁడటయ్యా! జారుఁడు! పరిహాసమునకు నమస్కరించుచున్నాఁడని తెలియవలదా?

(మాధవుఁడు ప్రవేశించును.)

మాధ—ఓహోహో! ఓహోహో! భాగవతోత్తములు కాఁబోలు! ఈవట్టైనన్ధనములేమి? పన్యాసీస్వసంచారము లేమి? పతుముఁ ద్ట్టెఁను తులసిప్రాసాదము లేమి? వారకాంతాదర్శనాభిలాష లేమి? కాషాయధారణమేమి? కాంతానురాగ మేమి; ఆచార్యపురుషులు విగ్రహమాత్రమై వేంచేసితిరి కాఁబోలు! హేహేహే! ఈవాడసానులలో మీ కెవ్వరైన శిష్యురాండ్రున్నారా?

విప్ర—ఒక్కతెయే! దేవదేవియనునది మాత్రము.

శ్రీ—(అపహసించి) అయ్యయ్యో! ఆమాట యేల చెప్పవలయునయ్యా?

మాధ—దేవదేవియే! అప్సరసవంటిశిష్యురాలిని సంపాదించితిరే? దానికిసమాశ్రయణము చేయుటకు వచ్చినారు కాఁబోలు!

విప్ర—అది యిదివఱకే నైనది. తిరుమంత్రార్థోపదేశ మైనది. దానిబుద్ధి మంచిది. కాని, నావలెనే దానికిఁగూడ ననన్యాశ్రయమూలమున రంగభక్తి తగ్గినది. ఇప్పుడు దానిపై ననురాగమున నే నిటకువచ్చితిని.

శ్రీ—(అపవారించి) బట్టబయలుసేయు టేల? ఈకర్మ మెప్పుడైన నెఱుంగుదురా? అయ్యయ్యో! ఎంత ప్రారబ్ధము!

విప్ర—(అపవారించి) శ్రీనివాసా! నీ కిది యేమి వెఱ్ఱి! నాదోషమున నేను గాంతానురాగుఁడను గావలసివచ్చెను గాని యసత్యవాది నగుటకు నా కేమి కర్మము!

మాధ—మీరును దానికిని సంబంధము జరిగినది కాఁబోలు నేమి?

విప్ర—శారీరసంబంధ మింతవఱకు జరుగ లేదు.

శ్రీ—(అపవారించి) స్వామీ! ఇప్పు డేల యసత్యమాడితిరి?

విప్ర—(అపవారించి) అసత్యమేమున్నది?

శ్రీ—(అపవారించి) మీరు దేవదాసి గదిలోనికిఁ బోయితిమని చెప్పితిరి కాదా?

విప్ర—(అపవారించి) ఔను. రతిబాధానివారణమునకై యదిరమ్మనెను.

శ్రీ—(అపవారించి) అగ్నియుఁ గాని మీరుఁ గాని యచ్చటఁ దొందరయేమియుఁ బడ లేదా?

విప్ర—(అపవారించి) ఏమియుఁ దొందర లేదు. తనయింటికి నన్నుఁ దీసికొనిపోవుచున్నది. నే సరే యంటిని. ఇదివఱకు రాలేదు. అందుకొఱకు నేనే బయలుదేరితిని.

శ్రీ—(తనలో) ఇది యేమి? వింతగ నున్నది. అసత్యమాడువాఁడు కాఁడు. హా! దైవమా! ఈతని యాంతరశుద్ధత నింకఁ గాపాడుము.

మాధ—స్వామీ! అట్టులైన నిదివఱకు మీరు దానికిఁ జరుగనేలేదు. దానికి మీపై ననురాగ మున్నదా?

విప్ర—దానికిఁ బూర్ణముగ నున్నది యదే కాదా?

శ్రీ—(అపవారించి) నటునిదేహమును జంపువాఁడు పరమక్రూరకిరాతుఁడైయుండ నాతనియాత్మను శరీరమును గూడఁ జంపునది యనురాగ ప్రపూర్ణురా లనెద రేమి?

మాధ—(తనలో) ఈపంగనామాలబాపనయ్య యకాలపువెఱ్ఱిముండ కొడుకు. దారి తప్పి నూతనశృంగారమునఁ బడినాఁడు. ఈతని యొద్దవిశేషధన ముంటచేఁ గాఁబోలు టక్కులాఁడియైన దేవదేవి యీతనియజ్ఞపసుపుగఁ బట్టినది. ఈతనివలన నాకుఁగూడ నేమైన లాభింపవచ్చును. (ప్రకాశముగా) నేసివేశ్యావీధిని రెండు పుష్కరములనుండి కసిపెట్టుకొని యుంటిని. మీవంటివారి పుణ్యమునఁ బొట్టపోసికొను చుంటిని. వేశ్యలలోఁ బ్రకృతులు బహువిధములు. ప్రపంచమే యట్లున్నది తెలుసు. పడుచుఁ దనము గలిగినదానివలెఁ బైకిఁ గనఁబడి నంతమాత్రమున నది యౌవనవతి యని మన మనుకొనఁ గూడదు. చిత్రకాలము! ఊడిపోయిన పండ్లకుఁ గట్టుడు పండ్లు కద! నెఱసిన వెండ్రుకలకు రంగు కద! ముడుతలమొగమును సాగఁదీయుటకు జిగురులు గద! పాలిపోయినచెక్కిళ్లకుఁ బూఁతలు కద! ఆశ్చర్యము! మొక్కజొన్నపొత్తివలె నున్న మొగమున్నదైన మెఱుఁగులు కద! ఇది గాక, అత్తరుప్పు లని—అగరునూనె లని—దూదిమెత్త లని కొబ్బరిచిప్ప లని—నోరికట్టు లని—ఇంక నేమో యని పెద్ద పెట్టె కట్టినంతసామగ్రి కద! మేనిమీఁద నాటు మన్నంత సేపు కన్నులు మొగముమీఁదనె గద! ఇంటికి వచ్చినతరువాతఁ జిలుక కొయ్యలను గద!

శ్రీ—అదియేమి?

మాధ—అయ్యో! ఎఱుఁగవా? నూటికిఁ బదుగురుసానులకుఁ జేత కన్నులు! ఇవి కాక, కొందఱు కొబ్బరికాయవలెఁ గొఱుకరాని కొయ్యలుగఁ బైకిఁ గనఁబడి లోన రసపూర్ణహృదయమును గలిగి యుందురు. ఇట్టివారిని నెఱ్ఱి వాయుగొట్టి యనుభవింప వలయును. కొందఱు పనస తొనవలెఁ బైకి మధురముగను

మృదులముగ నుండి యనుభవింపఁ బోవుసరికిఁ గటుక్కునఁ గఠిన మగుమనస్సు నష్టపెట్టుదురు. ఇట్టివారల దేహాత్మవిచ్ఛేదము చేసి యనుభవింప వలయును. మఱికొందఱు పైకిఁ గఠినముగనే లోనఁ గఠినముగనే యుందురు. ఇట్టివారిని బఱికి బెల్లమును జప్పరించినట్లు మెల్లమెల్లఁగఁ గరఁగింపఁజేసి యనుభవింప వలయును. కొందఱు మొండి చచ్చిన ట్లుందురు గాని సీమమిరియపుఁగాయవలెఁ గారమునఁ గ్రిందిగ్రుడ్లు మీఁదికి రాఁ జేయుదురు. కొందఱు బుట్టమిరియపుఁగాయలవలె బుంగలై యుండుటయే కాని వీరి నారబెట్టి యెండబెట్టి కాల్చినఁగాని యనుభవింపఁ దగదు. కొందఱు సున్నితముగ శిలాకివలె నున్నను దేశవాళిచెఱకువలె మిక్కిలి మధురముగ నుందురు. మఱికొందఱు బొంతచెఱకువలెఁ బూర్ణలై యున్నను గానుగ నాడి యేగో యింతనుక్కతోఁ బ్రొక్కి బుట్టలు కట్టి పాటకపుజాతి యనుభవమునకుఁ బాలునైచి సొమ్ము చేసికొనుటకు మాత్ర మక్కఱకు వత్తురు. కొందఱు పంచ్రకోఁతులవలె నెఱ్ఱమొగములతోఁ—గొందఱు కొండముచ్చులవలె నల్లమొగములతోఁ గొందఱుచిరుతపులులవలెనొడలినిండమచ్చలతోఁ—గొందఱుదుప్పివలెస్వేతపుచాగులతోఁ—గొందఱుతిర్యఙ్ముఖములతోఁ—గొందఱు పార్శ్వముఖములతోఁ—గొంద ఱధో ముఖములతో—

విప్ర—అయ్యో! మాకీగొడవ యింత నెందులకు?

మాంధ—దేవదేవికి మీయెడలఁ బూర్ణానురాగము కల దని మీరు చెప్పుటచేత నింతగొడవ చెప్పవలసి వచ్చెను. దాని యనురాగ మెట్లున్న నది మిక్కిలిజాణ. మీరుశృంగారవిద్యలో నింక నోనమాలలోనేయున్నారు. కావున మీకు నావంటివానిసాహాయ్య మావశ్యకము.

శ్రీ—మీరింతకాల మిటనుండి చేయుపని యేమి?

మాధ—పుసుగుడు.

విప్ర—నాకుఁ దెలియ లేదు.

శ్రీ—పుసుగు డనఁగ భక్తిపరిభాషలోఁ గొప్పచేసు హెచ్చుతగ్గు పురుషకారము.

మాధ—పురుషకారమే కాదు. స్త్రీపురుషకారము.

శ్రీ—అయ్యా! పడ్డీ పశుప్రాసంతలోనే కాక వ్యా స్త్రీవ్యాపారమునఁగూడ నున్నదా?

మాధ—పెద్దల నధిక్షేపింపఁగూడదు కాని, యిదిమాత్రము పశువుల సంతకంటె భిన్న మెట్లగును?

శ్రీ—రంగరంగరంగా! అయ్యో! యింతేనా?

విప్ర—నీయిచ్చటివ్యాపారము రీతి యెట్టిదో చెప్పుము.

మాధ—నావ్యాపారమర్మములు నీకు నేల? నేను మీకు దేవదేవి సమకాలముగ సంధానపఱచి, తద్వేశ్యామాతవలనఁ దమకు బాధ లేకుండఁ జేసి—

శ్రీ—అది నీ వెట్లు చేయఁగలవు?

మాధ—నే నట్టిమాతలక్రింది దూతను. వచ్చినసొమ్ము వారు నేను వయస్సునుబట్టి పంచుకొందుము.

విప్ర—మీరు నాకు రాయబారులు నీవు నక్కఱలేదు.

మాధ—అట్లనకుఁడు. మనుష్యులను స్వర్గ మెక్కించుటకుం దూతలు. మహానాథులకార్యములందు దూతలు. మనుజులవ్యాపారములందు దూతలు. మదనతంత్రములందు దూతలు. మరణములందు దూతలు. పుట్టినది మొదలు గిట్టునపర్యంతము పని యంత దూతలతోడనే యున్నది కాదా?

విప్ర—అయినను మాకు నీతో నేమియు లేదు. క్షమింపుము.

మాధ—పురోహితుఁడు లేని వివాహమా? అధ్వర్యుఁడు లేని యజ్ఞమా? చారుఁడు లేని రాజనీతియా? మంత్రసాని లేని ప్రసవమా? వైద్యుఁడు లేని చావా? సంధానకర్త లేని సరసమా? చాలు!

శ్రీ—నీవు పోవయ్యా! మాతో నీ కేంపనులకు?

మాధ—నా సాహాయ్యము లేనిదే మీకు శృంగభంగ మగుట నిశ్చయము. నేను బోయెదను. కాని నా కేమైన నొసఁగుఁడు.

విప్ర—ఇప్పటికు మాయొద్ద నేమి యున్నది?

మాధ—దర్భాసన పుఁగట్టలో నేమో యున్నదే?

శ్రీ—ఏమి యున్న నీకేమి? పోవయ్యా!

మాధ—(తనలో) పీడయొక్క ఘన మున్నది. ముండమోపికొడుకులు నాకీయకున్నారు. నేను ముందు దేవపరితల్లియొద్దకుఁ బోయి యీమాటఁ జెప్పెదను. (పోవును.)

(నేపథ్యమున) స్యూ—! స్యూ—! (కుక్కలు మొఱుఁగును.)

శ్రీ—చూచితిరా! కుక్కలను మనపై నీతఁడు సుసికొల్పుచున్నాఁడు!

(నేపథ్యమున) స్వామీ! కుక్కలు మీదర్భాసనపుఁగట్టనెత్తుకొని పోవును. జాగ్రత్త!

(మఱియొకధ్వనితో) ఓహోహో! అయ్యవారుగులవారు కాఁబోలు! ప్రతివాదిభయంకరులు కాఁబోలు! హేం హేం హేం! రావణసన్యాస మోయి! (చప్పట్లు జరచుచున్నారు.)

(మఱియొకధ్వనితో) రంగదాసు లనంగదాసు లైనారు! ఓహో! ఆచార్యపురుషులు వ్యభిచారిపురుషు లైనారు! వేదమార్గప్రతిష్ఠాపకులు విటమార్గప్రతిష్ఠాపకు లైనారు! తిరుప్పావు కాలక్షేపప్రియులు దేవదాసికొంపలఁ దిరుపతులు వేంచేసినారు. లేవిడి! కొట్టు! కొట్టు!

శ్రీ—మనల వీరు కొట్టుదు రేమో?

విప్ర—వారికి మన మేమియుపకార మొనర్చితిమి? భయము లేదు. కాని, వీరు విటులే—నేను విటుండనే. వీరును స్త్రీవాంఛచే నిటకు వచ్చినవారే—నేను నట్లే వచ్చినవాండనే. వారిచర్యయుం దప్పే—నాచర్యయుం దప్పే. వారు నన్ను దూర నేల? నన్నుం గొట్టుం డన నేల? వారినిలోకు లేల యిట్లు నిందింపం గూడదు? కుక్కలు సహితము నన్నుం గాంచి యేల మొఱుంగ వలయును?

శ్రీ—గీ. విటులత్రిప్రవృత్తి గతు లంత ♦ వెగటుకావు;
గృహిణి గర్భధారిణి యొకి ♦ లింతవలెను
సంగదూర భాగవతుని ♦ జారచర్య
విశ్వనింద్యంబు విధవవే ♦ విళ్లుబోలె.

గీ. సంగయుతుల దుర్గతులు హా ♦ స్యంబు లగునె?
యోగిసుంగోన బాధల పొం ♦ దాటులెల్లు.
పతితసంగులరక్తి న ♦ శ్వాచు నెఱుం
బోడు పంద్యాడం బట్టువెట్టె ♦ మొగ్గములంగు.

గీ. ఎంగిలాకుల నానుం, ♦ రంగనిగుడి
భక్తుం డుంటయె యుచితాత ♦ వాండు గుడి, ని
తంబు పెంటపై నుండ నిం ♦ ద్యంబు గాదె?
యనుచితగతి యెట్లునదూ ♦ ష్యంబు సుమ్ము.

(నేపథ్యమున) సాధనష్టకస్థాపకాచార్యోత్తమా? దాసోస్మి దాసోస్మి!

విప్ర—అదేమి? అదేమి?

శ్రీ—ఏ మున్నది? దేవరవారిమహిమము నెవండో వర్ణించుచున్నాండు. అందఱికి మోక్షోపాయములుగ కర్మ, భక్తి, జ్ఞానము లుండ మన నాథు ప్రపత్తి యని నాలుగవదానిని జేర్చుకొనిరి. వారితరువాతి వారది చాలక యాచార్యాభిమాన మని యైదవదానిని జేర్చు

కొనిరి. దేవదేవారు వ్యభిచారాభినయంబన మను నాట్యపదానినిగూఢ స్థాపించినమహాచార్యపురుషు లని యెవఁడో యనుచున్నాఁడు. (నేపథ్యమున) ఓహో! సామాన్యాచార్యపురుషునివలెఁ గానఁబడుచున్న నీతఁడు నూతనవైష్ణవావతార మోయి! “వందేవిష్ణుపదానందం వాసుదేవం నిరంజనం,, (లెంపలు వైచుకొనుచు) అపరాధుఁడ నపరాధుఁడను.

విప్ర—నేను శ్రీమహావిష్ణునవతారము నని కూడ హేళన మొనర్చుచున్నారా?

శ్రీ—శ్రీమహావిష్ణువు కృష్ణావతారమున గోపికలయిండ్లఁ జేరి వారినుద్ధరించినట్లు మహావిష్ణుఁడు తిరిగి దేవదేవియవతారమును ధరించి సానియిండ్లఁ జేరి వారల నుద్ధరించు నని—

(నేపథ్యమున) ఇదే యిల్లు! ఇదే యిల్లు! లోనికి రండు!

విప్ర—అదిగో! కర్ణామృతముగ దేవదేవిమాట వినఁబడినది.

శ్రీ—అంతటితో నైనదా? శ్రీరంగమూర్తివలె నది మీకు దివ్యదర్శన సేవకూడ నిఁక సాయించును.

(వెనుకఁ దెరయెత్తఁగా నింటిలో దేవదేవి ప్రవేశించును.)

దేవ—దాసురాలు నమస్కరించుచున్నది.

విప్ర—దాసోహం.

దేవ—తుదకు మాకుటీరమును పావనము సేయ దయచేసితిరా?

శ్రీ—(తనలో) పావనమును శ్మశానమును జేసి—

విప్ర—కుటీర మనెద నేమి? ఓ! దివ్యభవనము!

శ్రీ—వైష్ణవమర్యాదచే నట్లనుచున్నది లెండు.

దేవ—తా మీయాసనమున దయచేయుఁడు. శ్రీనివాసా! నీవ్వకూడఁ గూరుచుండుము. (ఇద్దఱు అట్లు సేయుదురు.)

అక్కా! నీమఱఁదిగారు వేంచేసినారు. ఇటు రమ్ము.

(మధురవాణి ప్రవేశించును.)

దేవ—(అపవారించి) అక్కా! మనయమ్మ రాకుండ నీతనితో నీయొక టిఁజెప్పవలసినమాటలు కొన్ని యున్నవి.

మధు—(అపవారించి) సరే! (ప్రకాశముగ) దాసురాలినమస్కారము నంగీకరింపవలయును.

విప్ర—ఓహో! ఈమెయేనా నీయక్క!

శ్రీ—(అపవారించి) నా నీయక్క! యనెద వేమి? వేశ్య భార్యయగుటయో! విరుద్ధమైయుండె వేశ్యయక్క నీయక్కఁగూడ నగునట్లు?

మధు—లెమ్మ యిక్కడే వచ్చె నేమా!

వేశ్యమాత—(ప్రవేశించి) నా నాయా! మాధవయ్యా!

(మాధవుఁడు ప్రవేశించును.)

మాధ—(అపవారించి) అత్తా! క్రొత్తవానిమొగముఁగూడ వెనుకటివలెనే చిత్తగింపుము. మాతా! ఎవనిమొగముఁ జూచెదవు.

వేశ్యమా—నాకిపుడు మగలంజెకొడుకు లేల? నోరు మూయుము.

మధు—అమ్మా! ఇదిగో! నీచిన్నయల్లుఁడు.

వేశ్యమా—ఏమమ్మా! ఏదమ్మా! నా నాయనే! నా తండ్రే!

శ్రీ—నేను గాను. నేను నీయల్లునిశిష్యుఁడను. (తనలో) ఎంతనిర్భాగ్యముగ స్వస్వరూపనిశ్చయమును జేసికొనవలసి వచ్చెను!

వేశ్యమా—శిష్యుఁడవై యుంటివా? నాయనా! దగ్గరకురావు బొత్తుగా నానస్తు! ఇదిగో! నాకన్నతండ్రీ! ఇదిగో! నాపరాలనాయన! నాయన బుజ్జిబొజ్జనిండఁ బెట్టుకొనుము!

శ్రీ—(తనలో) ఒకగడియక్రిందవఱకు నాయనపెద్దబొజ్జనిండఁ జిట్టిగారెలు!

మాధ—(అపవారించి) అత్తా! గురువుగారినిర్భాగ్యపుఁబొట్టలో కాదు. శిష్యునిదర్భాసనపుఁగట్టలో—

వేశ్యమా—అమ్మాయీ! నీవు లోనికిఁ బొమ్ము ఒసే మద్దీ! నీవుపో యిచెల్లెలిని ముద్దులమఱఁదిగారిప్రక్కలోనికి సింగారింపవలదా?

శ్రీ—మాధవా! మధురవాణి ధ్వంసమైకాఁబోలు మద్దిక్రింద దిగినదా!

మాధ—సేతుమాధవుఁడ నైననేను జచ్చుమాదిగను గాలేదా!

వేశ్యమా—ఒసే లోనికిఁ బోక యదేపనిగ నేమి చూచెదవే! ఇఁకఁ దెల్ల వాఱినదాఁక వలపులనుగనిని జూచుకొనక చేసికొనున దేమున్న ది? అబ్బఅబ్బ! బెంగపెట్టుకొనిపోయితివే! నాల్గుజాములు నా లుగేండ్లయిపోయెనే? వచ్చునో రాఁడో! ఏమి పలవరింతలు! పో పో! లోనికిఁబో! కన్నులైనఁ దిన్నఁగఁ దినక నకనక లాడు చున్నావు. నీమగని గనిపెట్టుకొని నేనిక్కడ నుందు నమ్మ! ఈ బంగారపుఁబిచ్చుక నెనతెత్తైనఁ జెంగున మూటఁగట్టుకొని పాఱి పోకుండ నేఁ గాపుండెదను లే. నడు నడు!

దేవ—నేను సెలవు దీసికొని తిరిగి దర్శింతును.

విప్ర—శీఘ్రముగ రావలయును సుమా?

వేశ్యమా—అయ్యో! నాయనా! వలచి వలచి, మురిసిమురిసి, శ్రీరంగ మునుండి తెచ్చుకొనిన శెల్వప్పిళ్లరాయఁడవుకాదా? శీఘ్రముగ రమ్మని చెప్పనేల? మాకాలమునాఁడు మాకుఁగూడ మగ లని ముద్దుమాగ లని, బెదరింపుమగ లని, తేరమగ లని, వెచ్చపుమగ లని, సంతమగ లని, మంచముక్రిందిమగ లని, మాటింటిమగ లని ముద్దినుసుముక్కాలవారు సంక్రమణపుజంగాల వఱకుఁదిరుగుచు నే యుండువారు కాని మాకుమంచము లేకుండ సానితనము చేసిన చచ్చుపెద్దమ్మలము గాముకదా! అయిననేమి? మాకాల ములో నీమమకారములుమాత్రము మేమెఱుఁగ మమ్మా! మీ లాగున మమకారముచేతనే మడఁగిపోవుమాట యుండునె పెల నింతకొంప నెక్కి తొక్కి మీఁదనెట్లు నిలువఁబెట్టఁగలుగుదును?

మాధ—(తనలో) ఉన్న దొక్క టెక్క యన్నమాట సత్యము. రెండ వది కొయ్యచేయి.

దేవ—అమ్మా! ఒక్క ఓసోది చదువకు.

వేశ్యమా—(అపవారించి) నే నెఱుంగుదు నమ్మా! నీ కిది పోదిలాగు న నేయుండు నమ్మా! కడుపునిండినను గంజు కంటంబడినప్పుడు కడు పునఁగన్నతల్లి మంటఁ బడవలసిన దని నే నెఱుఁగ నమ్మా! కా సంతయున్నఁ గస్సుమనెదవు కాని ఒసే! నేనుదెచ్చినదేదో దిగ పీఁకుటయే కాదా మీప్రయోజకత్వములు! పట్టుమని యొక్క సంసారమును మాపఁ గలిగితివా? ఒక్క కొంప దిబ్బచేసితివా? మందుఁ బెట్టి యొక్క ముండకొడుకునకు వెఱ్ఱి లెత్తించితివా? ఎంతసేపు సరసులవెంట నీవు తిరుగుటే సరిపోయెను. ఇఁక సాని తన మేమిటి? నాశ్రాద్ధమా? మనుకారములతో నొడలు నింపు నా? ఇల్లునింపునా? నూఱుముద్దులు పంట్రెండి యొక్క పోఁక బద్దవిలువ చేయవు. గంపెఁడు కౌఁగిలింత లొక్క కంబళిపాత విలువ చేయవు. ప్రేమంటఁట! పొలయల్క లంటఁట! విరహవేదన లంటఁట! నాపిండకూడంటఁట! నల్లమునగంటఁట!

మాధ—అమ్మా! వేశ్యామాతగారూ!

శ్రీ—(తనలో) శాస్త్రులగారు, రాజుగారు, పంతులుగారు, అని బిరుదములను బహించి సంబోధించినట్లు వేశ్యమాతగారూ! యని పిలుచుచున్నాఁ డేమి?

వేశ్యమా—ఎందులకోయి! మాదిగసందగారూ!

మాధ—నీవు దేవదేవిని గూకలుపెట్టకుము చిన్నతనము.

వేశ్యమా—చిన్నతనముకావుననే యేడ్చుచున్నాను. అది గాక సాని దానిసౌఖ్యపుబ్రదుకనఁగ నెన్నోనాళ్లా? వేసవియమితముగఁగాచి యుడుకువాన లారంభించువెంటనే కలుగువిసూచిరోగప్రుంద

పాతపావలె నది నాలుగుమాసము లుండుసరికి మహాకష్టము.
ఆసమయములో నేయుంకినంతవట్టున కందరితలలు గొట్టవలయును!
ఆపుణ్యకాలము దాటిపోయినతరువాత సానియమ్మవారియింటి
లోను, జామలమ్మవారిగుళ్లోను, నిఁక ధూపదీపనైవేద్యము లి
ద్దఱకు సున్నయే.

మాధ—దేవదేవిమాత్ర మూరకున్న దేది? నిత్యపవిత్రాచార్యులవారిని
దెచ్చికొన్న దికదా! ఇంతటినుండి దానిప్రతిభ! దానిసంపాదన!

వేశ్యమా—ఆలాగున నంటివి. బాగుగ నున్నది. మానాయన! మా
తండ్రి! మామొహరీలరాయఁడు! ఇదిగో! ఇక్కడనుండి దేవ
దేవి తేలవలయును. ఇక్కడనుండి యేదో—పూసయ
ని, పుట్ట యని, గుళ్లని, గుట్ట యని, కాసని, కట్ట యని, నగ
యని, నట్ట యని, గుడ్డని, గుట్ట యని, అవిక యని, ఊట్ట య
ని, మేడ యని, మెట్ట యని, భూమి యని, బుట్ట యని,—

మాధ—(తనలో) మా కుపయోగించెడుప్రతివస్తువునొకనిరుప
యోగమైనయవస్తువునుగూడ సంధించినది. పిట్టుఁ గైనగురువు
తో శుద్ధనిరుపయోగనిర్భాగ్యుఁ డైనయాశిష్యుఁ డున్నట్లు—

శ్రీ—(తనలో) ఓసి! నీయిల్లు వల్లకాడుగాను. చావునను సిద్ధమైనముం
డవు సంయుక్తాక్షరము లెంతస్పష్టముగఁ బలికితివే. వస్తువునకొ
క్కొక్క వట్టవొప్పునఁ బెట్టుకొని వచ్చితివి. నీగొంతుకఁ గో
య! మా కిచ్చుటకు మాయొద్ద నేమున్నది? మా కున్నసర్వస్వ
ము దర్భాసనము—దట్ట—పైత్రాడు—తట్ట—లోనమడిపం
చ—మట్ట.

దేవ—అయ్యా! పోయెదను. అక్కా! రమ్మా. (ఇద్దఱు పోవుదురు.)

వేశ్యమా—నాబాబునొద్ద నేను గూరుచుండెదను. మాదన్నా! నీవ
చ్చటఁ గూరుచుండుము.

శ్రీ—(తనలో) అగ్ని ప్రశాంతినొందుటవలనఁ గదా మెలుగుబంటి యీకట్టె నిట్టె సమీపించినది.

వేశ్యమా—అల్లుఁడని యడఁగి యత్తగారికి నమస్కరించుటకు, నత్తగారని యూప్యాయనముగ నల్లు నాశీర్వదించుటకు—నంటి ముట్టరాని—అగ్రకులములోఁ బుట్టితివికదా! మన కింక ముద్దుముచ్చట లెట్లు తీరును?

మాధ—(తనలో) ముదుపులలో—

శ్రీ—(తనలో) నాకు మరణము సిద్ధించునెడల నీసమయమున మహాధన్యాత్ముఁడ నగుదును. ఈమాటలు వినలేకుండ నున్నాను. శ్రీరంగదేవునికిఁ దప్ప దేవతాంతరమునకే చేయి మోడ్పనియీ మహానుభావుఁ డీముదిముండకు మ్రొక్కుఁ దగునఁట! ఆహా! కాలవిపర్యయము! (లెంపలు వైచుకొనును.)

వేశ్యమా—నాయనా! నీస్వేచ్ఛావృత్తి కభ్యంతరము సేయఁగల తల్లిదండ్రులు నీకున్నారా?

విప్ర—లేరు.

వేశ్యమా—సంతోషమే. అదృష్టవంతుఁడవు. నాయనా!

శ్రీ—(తనలో) తనకుఁ దల్లియుఁ దండ్రియు నైనశ్రీరంగమూర్తి నే లేఁడనుచున్నాఁడు.

వేశ్యమా—పాలిపంపులకు భ్రాతలుకూడ—ఊఁ?

విప్ర—లేరు.

వేశ్యమా—చెప్పినమాట విని, మఱియొకచోటికిఁ బోక—నిక్షేపము వంటిసొత్తును—గాడిదగత్తర కానీక—చూడు!—తోఁట, దొడ్డి కున్నపాయ లేమో పత్రా లేమో! ఇప్పటి కున్న పిల్లికూన లేమో! అవి యన్నియుఁ దెచ్చికొని—అమ్మాయిగదిలో—ఊఁ. నీపెట్టెలో నే—మా కొక్కపైస యక్కఱ లేదు. నాయనా!

ఆదీపముతోడు! మాసంపాదితములే మాకుసమృద్ధి! కుట్టుడి! పట్టిపెట్టుడి! రసపూర్ణతలో — నాయనోయి! చూడు! — లేఁత ముంజెకాయవంటిది. మావస్తువు మంచిదైనప్పుడు మాకెన్నఁటికిఁ గొదువ లేదు. కాని, ఈమణిపూసకు నీవు మగఁడగుట కంటెను మహాదృష్టములేదు. చక్రవర్తులకుఁ దగినది. మనకుఁ బెద్దపరుగు లేల? నాయనా! మీ కేయేగ్రామములలో నెంత లెంతవసతు లున్నవి?

విప్ర — ఎక్కడను లేవు.

మాధ — (అపవారించి) అసత్యము — నమ్మకుము.

వేశ్యమా — మాదిగా! అల్లుఁడుగారి కొక్క టేసిగ్గు —

శ్రీ — (తనలో) అది లేకపోవుటచేతనే యిచ్చట నున్నాఁడు.

మాధ — సిగ్గుకా దమ్మా!

వేశ్యమా — కాకపోయినయెడల భూము లెక్కడ నున్నవో తెలిసినంతమాత్రమున నంతసొత్తు నెత్తుకొని పాఱిపోవుదు మని భయమా!

విప్ర — అట్టిసంకోచము లేవియు లేవు.

శ్రీ — (తనలో) ఉన్నసొత్తెల్ల రంగభక్తి. అది దేవదేవి హరించుకొని పాఱిపోయినది.

వేశ్యమా — శ్రీరంగములో గొప్పతోఁట మీకున్నట్లు నేను వింటిని గదా! ఏల చెప్పకపోయితివి? అల్లుఁ డత్తగారియొద్ద నసత్యము లాడవచ్చును గాఁబోలు! అందులకొఱకే కత్తిగా రల్లునిబుగ్గపై హాస్యమున కట్టె పోటువచ్చును గాఁబోలు!

(పోటువఁబోవును.)

శ్రీ — ఆఁగు! ఆఁగు! అది యేమిపని?

వేశ్యమా—ఓసీ! ఇదేమి వింత? చాలు చాలు! ఎవఁడైన నవ్వుకొని పోవును. అబ్బ! దైవముఖమును జూచి తగినవానికిఁ జేతులార సాలంకారకన్యాదానము చేసికొనినయత్తగారికి కూడ మూట మోసికొనివచ్చినసీకున్నమాత్రపుస్వాతంత్ర్యము లేదా? (దగ్గ అగఁబరిశీలించి, అపవారించి) మాదా! ఇదేమో! సుద్దులోను జేగురులోను బరజాలువేసినగోడవలె నీతఁ డున్నాఁడేమోయి!

మాధ—(అపవారించి) భాగవతోత్తముఁ డని చెప్పలేదా?

వేశ్యమా—(అపవారించి) భాగవతోత్తముఁ డని నీవనఁగ భామాకలాపమో, జలక్రీడలో యాడఁదగినవేషధారి యనుకొంటిని. ఉన్న బండార మీపట్టెవర్ధనము లేనా యేమి? ఒడలినిండ నట్టకట్టులవలె నీబొ ట్లేమి?

మాధ—(అపవారించి) అసాంప్రదాయముగ బొట్లనఁగూడదు. తిరుమణి కా పమ్మా!

వేశ్యమా—(అపవారించి) నీతిరుమణికాపు తీర్థముబోను. చెమ్మకాయ లవలె, లాంతరుచట్రములవలె, మూఁడుకొయ్యల యోడలవలె నిట్టిభయంకరము లగుపంగనామా లేమిటోయిబాబూ! ఈత నికియథార్థముగ నెంతసొమ్మున్నదో కనుఁగొనవలయును.

మాధ—అయ్యా! శ్రీరంగములో నున్నతోఁట మీదగునో కాదో యత్తగారితో మనవి చేయక పోయితిరి.

విప్ర—అది నాదే.

వేశ్యమా—నాయన! నాతోఁటలరాయఁడు! నాబంగారుతండ్రీ! అందు లోనిఫలవృక్షములవలన నెంతరాఁబడి?

విప్ర—ఫలవృక్షము లేమియు లేవు.

వేశ్యమా—ఆఁ! ఆఁ! అదేమి?

విప్ర—పూలచెట్లు కొన్ని యున్నవి.

వేశ్యమా—పూలచెట్లల? స్వాలంకారమునకా?

మాధ—(అపవారించి) శవాలంకారమునకు.

వేశ్యమా—ఆభూమిని విక్రయించినయెడల నేమి వచ్చును?

విప్ర—అది నాసొంతము కాదు. దేవస్థానపుజారియొద్ద బాడిగకుఁ దీసికొంటిని.

వేశ్యమా—చీ! చీ! పోనీ! చరరూపకమైనసొత్తేమైన నున్నదా?

విప్ర—ఏమియు లేదు.

వేశ్యమా—నాతోడే?

శ్రీ—(తనలో) రంగపాదాలు పోయి వేశ్యపాదాలతో డఁవలసివచ్చినది. మహాదుర్గతి!

విప్ర—ఏమియు లేదు.

వేశ్యమా—చేతిలో చిన్నకాసైన నున్నప్పుడుగదా ప్రక్కలోనికి సాని?

మాధ—నిజమే! అక్షరమునకు నెత్తిపై నేత్వమున్నప్పుడుకదా క్రిందివైత్వము?

వేశ్యమా—ఔనయ్యా! దాసరయ్యా! ఏమున్న దని నీ విచ్చటకు వచ్చితివి?

శ్రీ—(తనలో) రంగరంగా!

విప్ర—దేవదేవికి నాపై మహానురాగ మున్న దని వచ్చితిని.

వేశ్యమా—ఇదియా నీకున్నసొమ్ము. ఇన్ని పంగనామాలమంగలికత్తులతో మాబుట్టలుగొఱుగుటకు వేంచేసినతిరుమంగలియాళ్వారనా? నాయనా? నడు! నడు!

శ్రీ—(తనలో) రంగరంగరంగా! ఎంతమాట వినవలసివచ్చెను! (అపవారించి) స్వామీ! పోవుదము రండు.

వేశ్యమా—(అపవారించి) మాధవా! నేను బోయెదను. ఈదర్భాసన పుగట్టను నీవు తస్కరించుకొని రావలయును.

మాధ—సందేహమా? ఎంతదొంగకిన నంతయే యగును.

వేశ్యమా—మాదా! ఈముష్టిపెద్దమ్మలను గుమ్మములోనికి రాకుండఁ గుక్కలనుగొట్టినట్లు కొట్టుము. నేను పోయెదను.

(వేశ్యమాతనిష్క్రమించును.)

మాధ—అయ్యా! గురువుగారూ! నామాట విని యీముసలిముండ కేమైన నిచ్చినయెడల మీకు సర్వకార్యదిగ్విజయము కరతలామలకము. మీరు విద్వాంసులు. వేశ్యావీథిమర్యాద లెఱుఁగనివారా? ఏల మీరుపేక్షించిరో తెలియకున్నది.

విప్ర—ఉపేక్ష కాదు. ధనాభావము.

మాధ—నిజముగ?

విప్ర—ఆ!

మాధ—అటులైన మీరీవీథికి రాఁదగదు. దానములకు, దక్షిణలకు సంభావనలకు, సంతర్పణలకు నిది యేమి యజ్ఞవాటియా? అయ్యయ్యో! మాసవేతనములకు, వార్షికములకు, వస్త్రబహూకృతులకు, ధనసత్కారముల కిదియేమి రాజసభ యనుకొంటిరా? అయ్యయ్యో! బందిపోటుదొంగలమఠమున కేల వచ్చితిరి?

విప్ర—వారిభయము మాకేమి? వారు హరించునది మాయొద్ద నేమున్నది?

మాధ—సరి సరి! అటులైన ధనాగమమునకుఁ గొంతఁ బ్రయత్నించుటమీ కిష్టమా?

విప్ర—ఏమందువు? శ్రీనివాసా!

శ్రీ—మీ యిష్ట మెట్లో య ట్లాచరింపుఁడు. అయినను—

విప్ర—ఏప్రయత్నము చేయు మని నీయభిప్రాయ మయ్యా!

మాధ—అయ్యా! శ్రీనివాసుఁడు దుప్పివలె నున్నాఁడు. నేను గసిగవ లెనున్నాను. మీకు దేహబలము, దైవబలము కూడ నున్నది. ఊరుమాటుమడఁగినది. చీఁకటిరాత్రి—

విప్ర—ఇఁకఁ జెప్పకుము.

మాధ—వల దనుచున్నారు కాని యింతకంటె సద్యఃఫలద మైనప్రయత్నము మఱియొకటి లేదు. దీనితరువాతిప్రయత్నము చెప్పనా?

విప్ర—వలదు.

శ్రీ—వల దందు రేల? చెప్పనిండు.

మాధ—మీరు సంపూర్ణపండితులు. స్వరూపగ్రంథములలో నిధులు. మంచి వైదికజ్ఞానసంపన్నులు. అది గాక, కాసీయకుండ వెలయాలిని వశపఱుచుకొనుటకుఁ దగినంతలౌకికజ్ఞానమున నసమానులు. మీ రొక్క గ్రంథమును రచియించినయెడల గాగరా[illegible] నభోగముముండచేతఁ దలకొక్క గ్రంథమును గొనిపించి మీ[illegible] గావలసినంతధనముఁ జేర్తును. స్వతంత్రజీవనోపాధు[illegible] న్నము చేయుటతరువాత గ్రంథకర్తృత్వమే యూరివా[illegible]ధన[illegible] ను హరించుట కుత్తమమైనది.

విప్ర—ఏగ్రంథ మొనర్చు మని మీయభిప్రాయము?

మాధ—అటు లడుగుఁడు. చెప్పెదను. లౌకికవైదికసాంప్రదాయ[illegible] ననిష్ణేవు లగుమీరు కళాశాస్త్రమునకు విశిష్టాద్వైతభాష్య గ్రంథమును రచించినయెడల—

విప్ర—అయ్యా! దాసునిఁ గటాక్షించి వదలిపెట్టుఁడు.

మాధ—మీ రిక్కడ వీథియరఁగుమీఁదఁ జీఁకటిలో నుండెదుగునా? మాయింటికి రండు.

విప్ర—క్షమింపుఁడు. మే మిచ్చటనే యుందుము.

మాధ—దేవదేవి తిరిగి యిచ్చటకు వచ్చునను నాస మీ కేమైన నున్నదా?

విప్ర—ఏమైనఁ గాదు. కావలసినంత—

శ్రీ—(అపవారించి) ఊడినయెడల నతిసంగతి యెఱిఁగియుండియు నతనితోఁ జెప్పకుంటయ్యా?

మాధ—ఏమి మీ కీవెఱ్ఱి?

విప్ర—నా వెఱ్ఱికంటె దాని వెఱ్ఱి హెచ్చు—దానిహృద్వైఖరి నే నెఱుఁగుదును. ఈముసలియాయనకుఁ గొంత భయముండినను రాక మానును. ఆమె నన్నే విడుచునా? ఆమెవలన నాభక్తి చెడెను. నావలన నామెభక్తి చెడెను. ఇట్లు మన్యోన్యకారణమున భ్రష్టతను బొందితిమి. మా కిద్దఱి కొక్కటే యంతఃకరణవృత్తి. ఒక్కటే గతి. శ్రీనివాసా! నీయభిప్రాయ మేమి?

శ్రీ—నాకు మతి లేదు. నన్నేమియు నడుగకుండు.

మాధ—అది రసయుక్తహృదయ యనుమాట నిశ్చయము.

విప్ర—రసయుక్తహృదయ యని సామాన్యముగ ననెద వేమి? సంపూర్ణరసయుక్తహృదయ. దానిహృదయ మట్టిదే కానియెడల నేనట్టులై యుందునా? రాకపోవుటయే! ఎంతమాట— శ్రీనివాసా! కాలిచప్పుడగుచున్నది మామా!

శ్రీ—కాలిచప్పుడు కాదయ్యా! గాలిచప్పుడు. అదిగాక నేను జూచున దెక్కడ? తలుపు వేసియే యున్నది.

మాధ—ఆమె వచ్చునెడల నీద్వారముగుండ రాదు. ఈప్రక్కతెరువు లోఁదొడ్డిగుమ్మ మున్నది. అది నీకుఁ జూపించెదను. నాతో వచ్చెదవా?

శ్రీ—అంతయావశ్యకత యిప్పుడు లేదు.

విప్ర—శ్రీనివాసా! లేదందు వేల?

శ్రీ—ఆమె యిప్పుడే రాణ్నై యున్న దని మీరనుకొన్నట్లైయుండ నగత్య మేల?

విప్ర—ఈసారి గొల్లెమును డీయుగమును వినంబడినది. వేగ బొమ్ము.

శ్రీ—ఇది మా నుంగోసయుంబును.

మాధ—అట్లు లనంగూడదు. నేనుంగూడ వింటిని.

విప్ర—నూరాంటి తీనా?

శ్రీ—సరే! మాంచిదే. రాణే వచ్చును. ఇంకం బోవ నేల?

విప్ర—నాయనా! పొమ్ము. నామనసు మహానంద మొందుచున్నది.

శ్రీ—(పోవును)

మాధ—(నాంచి తీసికొని) నామనసు మహానంద మొందుచున్నది.

(వెడలిపోవును.)

విప్ర—శ్రీనివాసా! త్వరగ రమ్ము (పిలుచును)

శ్రీ—(వచ్చి) వచ్చినదా?

విప్ర—పోయినది.

శ్రీ—రాణి వచ్చి యున్నంతే పోయినదా?

విప్ర—రాణి కాదోయి! నాంచి—అంతఃపురమునం సాలగ్రామము లున్నవి.

శ్రీ—అయ్యయ్యో! నేను బోయెదను.

విప్ర—నేనిప్పుడేమి చేయుదను? నేను సాయంకాలమునను వచ్చెదను. అంతవఱ కెప్పటివలెనె యుందుము. తలుపు [illegible] యే యున్నది కద.

శ్రీ—ధనసీవని నామొగము సానిదానిహృదయమువలె—

విప్ర—హా! దేవదేవీ! దేవదేవీ!

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు)

(దేవదేవి ప్రవేశించును)

దేవ—అక్కా! ఇటు రమ్ము.

మధు—(ప్రవేశించి) నాకు నిద్ర వచ్చుచున్న దని చెప్పిన వినక తిరిగి యిప్పు డిక్కడకెందులకుఁ బిలిచితివి? అది గాక నీభర్తతో నా యెదుటఁ జెప్పవలసినమాట లేమి యున్నవి?

దేవ—రమ్మా. ఎట్టిమాటలఁ జెప్పెదనో.

మధు—నా కాతని జూడ సిగ్గమ్మా!

దేవ—నేనుగూడ నుందును గాదా రమ్మా (గుమ్మమునొద్దకుఁ బోయి) హా! ఇది యేమి? ఆమహానుభావుఁ డేఁడీ? ఏఁడీ! ఎటకుఁ బోయెనో?

మధు—అమ్మ భర్తురా లంటివికాదా? అమ్మచేసినపనియే యిదియై యుండును. ధనశూన్యముగ రానేల యని యేమిదుర్భాష లాడ సహింపలేక యాతఁ డెటకైనఁ బోయెనేమో? పాపము! నీకు మిక్కిలి సంతాపకరముగ నున్నది కాఁబోలు!

దేవ—నాకు సంతాపము లేదు. సంతోషము లేదు. ఆతని జూడవలసిన యావశ్యకత స్వల్పముగఁ గలిగి వచ్చితిని.

మధు—నాయెదుట నీ నాతనితో నాడవలసినమాట లున్న వని చెప్పితివి. అవి యేమి? అది గాక, మనసమయము ననుసరించి నా దాస్యమునకు నీ వేల యంగీకరింప కున్నావు?

దేవ—నాకు నీదాస్య మక్కఱ లేదు. నీ వక్కఱ లేదు. మీయమ్మ యక్కఱ లేదు. ధన మక్కఱ లేదు. ఏమియు నక్కఱ లేదు. ఈయంశములు నీతోఁ జెప్ప రమ్మంటిని.

మధు—అమ్మ తెలివితక్కువచేత నట్లు జరిగినది. ఆమహానుభావుఁడే తిరిగి వచ్చును.

దేవ—నా కాతఁ డక్కఱ లేదు. ఈవేశ్యావృత్తితోడనే పని లేదు. (నగలూడిచి) ఈదౌర్భాగ్యపుసొమ్ములతో నాకుఁ బని లేదు. (పాఱవైచును.)

మధు—అయ్యయ్యో! ఇది యేమి? విప్రనారాయణునితోఁ గొంత యావశ్యకత గలిగి వచ్చితి నంటివే?

దేవ—ఔను. ఇక్కడ నున్న యెడల మాట లాడఁ దలఁచినాను. మాట లనఁగ నేమున్నవి! అతనితో నాతప్పు నొప్పుకొని క్షమించుమని గోరఁ దలఁచితిని. లేదు. అతనిదారి యతనిది. నాదారి నాది.

మధు—చెల్లెలా! అట్లందు వేల? ఏమో గోజుచున్నా వేమి?

దేవ—ప్రపంచమున నిదివఱకుఁ బుట్టినవేశ్య లందఱు తమయావజ్జీవములలో సంపాదించుకొనినమహాపాపముకంటె సహస్రాంశము లధికమైనపాపమును నే నొక్కతె నొక్కయాఱుమాసములలో సంపాదించుకొంటిని. అందులకు నాకుఁ జింత లేదు. జరిగి పోయినది. చింత పడిన వినియోగము లేదు.

మధు—కాని యిప్పుడు నీ వేమందువు?

దేవ—చెప్ప లేదా? నాకుఁ బ్రాపంచికసంబంధ మేమియు నక్కఱలేదు.

మధు—మహాభక్తుఁ డైనవానిని సంపూర్ణభ్రష్టుని జేసి యాతని నిప్పుడు విడిచిపెట్ట న్యాయమా?

దేవ—అతఁడు సంపూర్ణభ్రష్టుఁడు కాలేదు. చేయుటకు నాతరము కాలేదు.

మధు—నాకుఁ దెలియనిమాటలఁ జెప్పుచున్నావు.

దేవ—విప్పి చెప్పెదను వినుము. ఎన్నరానిలంజెవేసములు వేసి యాతనిని మడిగదిలోనికిఁ దీసికొని పోయితిని.

మధు—తరువాత—

దేవ—ఆయనబ్రహ్మచర్యవ్రతమునకు భంగము కలుగఁజేయవలయు ననుదురుద్దేశముతోఁ గౌఁగిలించుకొనుసరికి నాయొడ లాపాదమస్తకము భగ్గుభగ్గున నిప్పులతోఁ గాల్చినట్లు మాడిపోయెను. నిలు

ఫువ నట్లు కాలిపోవుచుంటి ననుమహాభయముచే నేనుండఁ జేతులు తమంత తామె పట్టు వదలి పోయెను. వెంటనే యొక్క లిమూట చల్లారెను.

మధు—ఏమి వింతగ నున్నది?

దేవ—నుచకిది వింత గాని, దాస్యహ తేజస్సంపన్ను లైనభక్తుల కది వింత కాదు. అంతకు ముం దనేకపర్యాయములాతని స్పృశించితిని గాని యట్టియవస్థనాకుఁ గలుగ లేదు. ఆతఁ డప్పటికిఁ గొంతభక్తిచ్యుతిగలవాఁ డయ్యెను రంగఁ డాతనిని—నీవు చెప్పినట్లు—సంపూర్ణభ్రష్టుఁడు కాకుండ రక్షించినాఁడు. అంతట నా కేమియుఁ దోఁచక బాహ్యస్మృతిఁ జెడిపోయినమతితో నిల్లు సేరితిని.

మధు—అందుచేతనా వచ్చినప్పటినుండియు నేమో వెఱ్ఱిదానివలె నుంటివి? విప్రనారాయణవిరహముచే నట్లుంటి వని యనుకొంటిమి!

దేవ—అది మీవెఱ్ఱి—శ్రీరంగము వ్రాయు యాతనిని నాయింటికిఁ దోడితెత్తు నని యాతనిమహావాంఛ యైన మాటవరుస కంటిని. అట్లు నేను బోవపోవుటఁ జూచి యాతఁడే యిచ్చటకు వచ్చినాఁడు.

మధు—బ్రహ్మహత్యఁ దెచ్చుకొంటిమి కదా? మనపంచలఁ బడి దేవులాడుచు బ్రాహ్మణు నిప్పు డేమిచేయవలసినది?

దేవ—మనమా చేయవలసినది! అజ్ఞానము—వేశ్యాకులమునఁ బుట్టి తరతరములనుండి వచ్చుచున్న పాపగంధవిషసంపర్కమును రక్తము సంపూర్ణముగఁ గలిగి పెద్దదాన నైనది మొదలు నిరంకుశముగ వ్యభిచారమొనర్చినసేనే భక్తుని సంపూర్ణసంస్పర్శచే—అది యొక్కనిమిష—కాని యథార్థముగ నీవు చెప్పినట్లు దైవేచ్ఛచే—ప్రాపంచికసుఖవిరాగిని నై—భక్త్యంకురసహితహృదయ నై

యున్నప్పుడు—మహాత్ముఁడు, పరమభక్తుఁడు, లింగభేదమే యెఱుఁగనిరంగదాసుఁడు, ఆహా, దైవసముఁడు—అట్టి లోకోత్తరుఁ డొక్కసారి—పురాకృతపాపలేశమున వేశ్యావీథికి రాఁగ-ఇఁక నంతయేనా? తిరిగి భక్తుఁడు కాఁడా? అందులకు మన మేమి చేయవలసియున్న దనుచుంటివా? ఎంతమాట! తల గిఱ్ఱున దిరిగి, దేహ మపరశమై, పడిపోవుచుఁ గ్రుంగినప్పుడైన, నేలఁ బడకుండ నాతనిని రంగఁ డుద్ధరించినాఁడే? ఇప్పుడా రంగఁ డెక్కడకుఁ బోవును? ఆతనినిగూర్చి నీకు విచార మక్కఱ లేదు. నన్నుఁ గూర్చి యంతకంటె నక్కఱ లేదు. నేనుఁ బోయెదను. నమస్కారము.

మధు—ఎక్కడకు? తిరుగ విప్రనారాయణునియొద్దకుఁ బోయెదవా?

దేవ—అయ్యయ్యో! ఒకనితో నాకు లేశమైన నిమిత్తము లేదని చెప్పఁ దిరిగియట్లడుగుదు వేల? విప్రనారాయణునితో నా కేమి? నాతో నాతని కేమి? నా కొక్క శ్రీమహావిష్ణువుతోఁ దప్ప నితరవస్తువుతోఁ బని లేదు.

మధు—నీ విట్లు పోయితి వని తెలిసినయెడల నమ్మ బెంగపెట్టుకొని చచ్చిపోవు నేమో?

దేవ—అమ్మ పోయినయెడల జగత్తంత మగు ననియా నీయభిప్రాయము? అట్లయినమాత్ర మేమి?

మధు—అయినను దొందర పడక యాలోచించుకొనుము.

దేవ—ఆలోచించినయాఁడుదాని కధోగతియే. పోవుచున్నాను. (తనలో) దక్షిణమున సారనారాయణ మనుదివ్యక్షేత్ర మున్నది. అచ్చటఁ జేరి విష్ణుదాస్య మొనర్చుకొందును.

(దేవదేవి పోవును.)

మధు—అయ్యయ్యో! పోవు చున్నది. ఇఁక నాఁగదు. ఆహా! భక్తి యందున్న విశేష మెంత! దొంగభక్తి నాలుమాసములు దేచ్చుకొనుసరికి సత్యమైనభక్తి కుదిరినది. ఆహా! ఆహా! ఇంటి కొక్కటైనై పోయితిని. దేవదేవి యెక్కడకో భక్త్యావేశమున నిల్లు విడిచి పోయిన దని నేను మాయమ్మతోఁ జెప్పను. విప్రనారాయణుఁడు దన కేమితోఁదర యిచ్చునో యనుభయమున సమీపమున నున్నపినతల్లిగారిగ్రామమునకుఁ బోయె నని చెప్పెదను. హా! విప్రనారాయణా! ఎంతపనిఁ జేసితివయ్యా! ఎక్కడనుంటి వయ్యా!

(నిష్క్రమించును.)

ఇది పంచమాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

షష్ఠాంకము.

[ప్రదేశము—వేశ్యావీథి]

(ప్రవేశము—విప్రనారాయణుఁడు, శ్రీనివాసుఁడు.)

విప్ర—ఈసారి యేకారణముచేత లోనికిఁ బోవచ్చు నంటివా?

శ్రీ—అది కారణ మంటిని గాని పోవచ్చు నని చెప్పలేదు. వేశ్యామాతకు దూత నని యాతఁడు చెప్పలేదా? ఆతఁడే మనసంచి హరించినాఁడు. అందువలన నిర్భీతిగా లోనికిఁ బోయి యామెం డను బెదరింపవచ్చు నని యుంటిని. సంచికొఱకు నే నేడ్చుచుండఁగ సానికొఱకు మీరు వాంఛించుచున్నారు.

విప్ర—సరే. "దేవదేవి," యని పిలువుము.

శ్రీ—దేవదేవీ! దేవదేవీ!

(నేపథ్యమున) ఓసే! పెద్దీ! జంగమునూకాలయ్యగారు కాఁబోలు! తలుపు తీయుము.

(మఱియొకధ్వనితో) ఎవఁడైన సరియే నే నిప్పుడు తీయుటకు వీలు లేదు.

వేశ్యమా—(తలుపు తీసి) నాయనా! నాకు దగ్గునకు భూతపిల్లిగడ్డ తెచ్చిపెట్టెద నంటివి. తెచ్చితివా?

శ్రీ—నేను శ్రీనివాసుఁడను.

వేశ్యమా—నాతండ్రే! శిష్టుకరణాల శ్రీనివాసంగారా? చూచు! మీరాత్మమెడలోఁ బట్టెడ నంకించుకొనియే వచ్చితివి గదా! నాయనే! ఏదీ?

శ్రీ—(అపవారించి) అయ్యో! ఇక్కడకు దేవదేవి కీర్ద్రమైనాను. వింటివా? అడిగినకొలఁది నింక నొదలు బయలుదేరునుగో! బ్రహ్మచారిణి యని మీయభిప్రాయము. (ప్రకాశముగ) నేను శిష్టుకరణమును గాను. విప్రనారాయణునిశిష్యుఁడను. వీదేమాగురువుగారు.

వేశ్యమా—ఏఁడీ? మీగురువు. జుట్టు పాయఁదీసి తన్నెదను. నిన్నను బొమ్మని చెప్పినను సిగ్గులేక తిరిగి యేల వచ్చినాఁడు?

విప్ర—మాసంచిని నీదూత మాధవుఁడు హరించుటచేత నీతోఁ జెప్ప వచ్చితిమి! (మాధవుఁడు ప్రవేశించును.)

మాధ—దొంగముండకొడుక! నీసంచిని నేను హరించితి నంటరా? నీ బ్రదుకునకు సంచికూడనా? సంచి యున్న యెడల సందెబిచ్చమైన నెత్తుకొందువు కాని తేరసరసమునకు వత్తువా?

వేశ్యమా—దాసరిముండకొడుక! త్రిశూలములవలె, నుదికంబములవలె పట్టెనామములుపెట్టి సిద్ధమైతివా? నీసుద్దబద్దెలు చూచి నిన్ను వాడసాను లిట్టె యిట్టె ముద్దువెట్టుకొందు రనుకొంటివి కాఁబోలు! మొద్దుముండకొడుక! నీజేగురుడాగులు చూచి బోగముముండ లందఱురాగమొందెద రనుకొంటివి కాఁబోలు! బైరాగిముండకొడుక!

శ్రీ—రంగరంగరంగా! (చెవులు మూసికొనును.)

మాధ—ఆతనిస్థైర్య మది కాదమ్మా! అమ్మవిడిచినయాఁబోతు పొవుల మందపై నిరంకుశముగఁ బడినట్లు శంఖచక్రచిహ్నితుఁ డైన

యీరాతఁడు సానివసుమలపైఁ దేరతేరఁగఁ బాపట కథకారము న్నదని యనుకొనుచున్నాఁడు.

వేశ్యమా—ఊరివారికొంపలు మేముదీయుచుండ మాకొంపలుగూల్పవచ్చితివా? ఊరివారిరక్తమాంసములు మేమనుభవించుచుండ మారక్తమాంసములు నీపొట్టఁబెట్టుకో వచ్చితివా? ఛీఛీ! అక్రోసుతాయిలాగున మొగము నీవు! నడు! నడు!

మాధ—వట్టియక్రోసుతాయి కాదమ్మా! నాలుగవయంకె వేసినయక్రోసుతాయి యనునెడల కేవలము పాడుమొగము కాకుండఁ బాగనామముకూడఁ గొంత పడును.

వేశ్యమా—పోకపోయిన యెడల చీఁకలితోఁ బొడుతును.

శ్రీ—మాటలతోఁ బని లేదు. మాసంచి మాకిమ్ము. పోయెదము.

వేశ్యమా—మీసంచి యెక్కడ?

విప్ర—మాధవా! ఇదివఱకు నీతలక్రిందఁ బెట్టికొనినది మాసంచి కాదా?

వేశ్యమా—నాదిగా! నీకాలి జోడడీ? (తీసికొని) నీసంచి నామగనితలక్రింద, నామగనిపాదరక్ష నీతలపైని—(నెత్తిపైఁగొట్టుచున్నది)

విప్ర—రంగరంగరంగా! కావేరిరంగా! కస్తూరిరంగా! దయచేసితివా? తిరిగి నాకంటఁ బడితివా? నీ కిప్పటికి నాయందుఁ గరుణ కలిగినదా? నాకష్టము లింకఁ దొలఁగినవా? నాయనా! తండ్రీ! రంగయ్యా! రంగయ్యా! ఓహో! ఎంతకాలమునకు నీదివ్యదర్శనమిచ్చితివి! అపరాధుఁడను; దుర్మార్గుఁడను; భక్తవత్సలా! పరమపురుషా! దీనదయాళూ! సంసారోత్తారకా! నీలమేఘాంగా! రంగా! రంగా!

(క్రిందఁ బడును.)

శ్రీ—స్వామీ! స్వామీ! ఏమి యిది!

వేశ్యమా—రంగరంగా యనుచు గావుకేకల నైచి యట్లయ్యవారిగాఁడు కొయ్యవారినాఁ డేమి?

మాధ—నీచెప్పుదెబ్బతోఁ గపాలమోక్షమై, విటజన్మము వదలి భక్తజన్మము వచ్చినది.

వేశ్యమా—(అపవారించి) చచ్చు నేమో? నక్షత్రము మంచి దగునో కాదో! అరఁగుక్రిందనుండి యీడ్చి వేయుము.

శ్రీ—స్వామీ! స్వామీ! లేవరా?

మాధ—(అపవారించి) మన మిక్కడ నుండక లోనికిఁ బోవుదము రమ్ము. ఈతఁడు చచ్చినయెడల మన కేమిప్రమాదమో? ఈసంచిలోనిసొత్తును కపేక్షించియీతని జావితి మందు రేమో? ఈ సంచి వానిపైఁ బాఱవేయుదమా?

వేశ్యమా—(అపవారించి) వాఁడు చచ్చిన సరే. నీవు చచ్చిన సరే. నే నందులకొప్పుకొనను. రా! లోనికి రా!

మాధ—(అప) చచ్చినయెడల శ్రీచూర్ణపరిపాలనమునకైనఁ బనికివచ్చును. తిరుమణిపెట్టయైనఁ బాఱవేయుము.

వేశ్యమా—(అపవారించి) ఇది చుట్టలు పెట్టుకొనుట కెంతసొగసుగ నున్నదనుకొన్నావు. రా! లేకున్న నిన్నుఁ దన్నెదను.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

విప్ర—అయ్యయ్యో! అయ్యో! మృదుల మైనపాదమే. శిరీషపల్లవసల్లలిత మైన పాదమే—పరమమంగళరేఖాసంపూర్ణాతికోమల మైనపాదమే. అరుణారుణలలితలలిత మైనపాదమే—శ్రీదేవీకరపల్లవపరామర్శనార్హ మైనపాదమే! శంఖచక్రచిహ్నిత మైనపాదమే. ముద్దులు మూటగట్టుపాదమే—ప్రబలసంసారసముద్రోత్తారకసాధన మైనపాదమే—గంగామకరందస్యందనసుందరారవింద మైనపాదమే—అట్టిపాదమే—నాకుఁ బ్రాణపద మైనపా

దమే. నాతండ్రీ! రంగయ్యా! లలితలలిత — సుకుమార — కోమల — మృదుల — పేశల — మంజులారుణ మైనయట్టిపాదమును — ఈనిర్భాగ్యుని — ఈపరమపాపాత్ముని — ఈచలితేంద్రియుని — దైన — మహాకఠిన మైనయీతలపై మోప — ఆహా! నొచ్చిన దేమో కదా! నాయనా! నాతండ్రీ! లోకనాథా! దాసరక్షా! దీనబంధూ! సహజారుణ మైనపాదము కందిపోయిన దేమో? అయ్యయ్యో! ఈమహాపరాధమును నే నెట్లు భరింతునోయి రంగా! రంగా! రంగా! (బిగ్గరగ నఱచుచు లేవఁబోయి గుండెలు కొట్టుకొని నేలఁ బడును.)

శ్రీ — ఆహా! ఈతనిభక్తి యాకస్మికముగా నుద్బోధ మైనది. మహాదృష్టము సంభవించెను.

గీ. ఐహికాపేక్ష దిగలాగి ♦ నప్పుడితని
భక్తి మెల్లనఁ గ్రుంకి యా ♦ పట్టు దైన
కృపను వీడ హఠాత్తుగా ♦ నెగసెఁ బైకిఁ
గ్రుంగలాగి విడుచు చెట్టు ♦ కొమ్మఁబోలె.

విప్ర — గీ. బలిశిరంబునఁ దనపాద ♦ పద్మ ముంచి
యతని నిజభక్తుగాఁ జేసె ♦ నంబుజాక్షుఁ
డట్టిరంగయ్య కమ్మ! నా ♦ యందు నెంత
కృపయొ? నన్నాడ నట్లాద ♦ రించినాఁడు.

(శిరముపైఁ జేతు లుంచుకొని) ఇదిగో! నీపాదపద్మము. మెత్తమెత్తనొత్తెదను. ఆహా! నాతండ్రి! రంగా! రంగ! (తల నెత్తుకొనుచున్నాఁడు.) నాయనా! నీపాదమును గన్నుల కద్దుకొందును. (అట్లుచేయును.) బంగరుగజ్జలతో గలగలలాడి యొప్పులకుప్పలగునీపాదము లోకణ్ణక్! రాధ, పూర్వమున ముద్దుఁగొనినట్లు మదీయశిరోవతంస మైననీపాదమును ముద్దుఁగొందును. (తల

చును) అయ్యయ్యో! అంది కున్నది. (తలతిరిగి పైకెత్తును)
ఆహా ఏమి? హా! రంగరంగా! (గుండెలు కొట్టుకొనును)

శ్రీ—స్వామీ? మెడ నొప్పులు పెట్టెను. మొగము వచ్చుడు. (తనచే యున్న నతని మోము పైకెత్తి నైచును)

విప్ర—ఆహా! అందినది! అందినది! (లెక్కలేకుండ శ్రీనివాసుని చేతిని మూపున పెట్టుకొనును) రంగరంగరంగా! ఇదిగో! శ్రీపాదము. నా చేతులు ధన్యములైనవి! దీనిని స్పృశించుటకే నాత్వక్కు! దీనిని బాదించుటకే నా శిరస్సు! ఈ బాహువులు! ఈతీర్థమును త్రావుటకే నాలోను. దీనిని గాంచుటకే నాకన్నులు! దీని నాఘ్రాణించుటకే నాకీ నాస! దీనిని వదలకుండ గట్టిగ బట్టుకొనుటకే నా కీ చేతులు! ఈనాటికి! రంగరంగరంగా! రంగరంగరంగా! రంగరంగరంగా! (మోఁగి గంతులు వైచును.)

శ్రీ—స్వామీ! నేను శిష్యుడనగు శ్రీనివాసుడను.

విప్ర—అదిగో! రాజు! అదిగో! సవారి! అదిగో! రంగడు!

శ్రీ—పిలిచిన వినకుండ నున్నారు. దేహస్మృతి లేక యున్నది. ఆహా! భక్తి పారవశ్యము!

విప్ర—సీ. చెలఁగి యెవ్వఁ డెంత భక్తిని ◆ స్తుతియించునో
నన్నుఁ బిన్న ప్రోచితివి రా ◆ గిన్న తండ్రి!
చక్కికేలత్తి తాయియుగా ◆ నలయఁ హాల్య
నోము భక్తఁ జేసెనరఘు ◆ రాముఁ డల్లు.

అదిగో! విభీషణాళ్వారులు. అదిగో! కావేరి. అవిగో! గోపురములు. అవిగో! పుష్కరిణీకుండములు. అవిగో! ధ్వజస్తంభములు. అవిగో! ముఖమండపములు. అదిగో! సువర్ణబలిపీఠము. అదిగో! ఆలయము. అదిగో! ఘంటారవము. అదుగో! ద్వారపాలకులు. అదుగో! విష్వక్సేనాదులు. అదిగో! శేషతల్పము. అదిగో!

శ్రీదేవిపిరాట్టి. అదిగో! భూనీళాదేవులు అవిగో! అవిగో! అవిగో! దివ్యాభూషలు. అదిగో! రంగనితిరుమొముగదా. హాహాహాహా! (లెంపలు వైచుకొనును.) అవిగో! మంగళశ్రీగాత్రములకాంతులు! అదిగో! మణుల నాతండ్రితిరుమొగము! ఆహా! ప్రసన్నముగ నున్నది! (లెంపలు వైచుకొనును.) అదిగో! మణుల నాయకుఁడగు రంగని ముద్దుగొలుపుపదపద్మపీఠము. అదిగో! నాదైవము! నాభర్త! నానాథుఁడు! నాగురుఁడు! నాతల్లి! నాతండ్రి! నాతోడు! నాప్రభుఁడు! నాదైవము! నారంగనాథుఁడు! నాయయ్యతండ్రీ! నారంగమూర్తీ! ఓహోహో (పెద్దకేకలు వైచును.) దాసోస్మి! దాసానుదాసోస్మి! దాసానుదాసాధమోఽస్మి! రంగరంగరంగా, (సాష్టాంగపడును.)

శ్రీ———ఆహాహా! తిరిగి యెంతభక్తిసామ్రాజ్యమును బ్రకాశింపఁజేసినారు. గురూత్తమా! దాసోహం! దాసోహం! (ప్రదక్షిణము చేసి నమస్కరించును.)

గీ. ఇతఁడితనిశిష్యుఁ డని యిట్టు ♦ లెక్కవెట్టఁదగు
దేమొ యని మది శంకిలి ♦ యింతవఱకును
పితృవిశిష్టుఁడితని యిచ్ఛ ♦ నెఱుఁగుటకు నే
తగను హా! నే నెవఁడను? భ ♦ క్తవరుఁ డెవఁడు?

గీ. ఇతనిభక్తి కాంతాబలా ♦ త్కృతిని వొల్లఁ
బడలి, యాపట్టు వీడఁద ♦ త్క్షణమునందు
నట్టిబింకమ్మె దాకొనెఁ ♦ బట్టి లాగి
విడుచుననుపబింకపుఁబట్టు ♦ విధముగాఁగ

గీ. జ్ఞానిముక్తమహాంతలు నాని ♦ దాసకింకరి
కేమటఁ గన్నుగీటులుగ ♦ దిందిహోప

భక్తుచేతితాళంపుఁజి ♦ ప్పలును వేశ్య
యెనుట గబ్బిగుబ్బ లయి హే ♦ మించిపోవు.

గీ. పొగవలెను దుష్టపవనము ♦ పోల్కి- తెలియ
రాకయుండఁగ సానిదు ♦ ర్మహిమము మన
మనములను దూరి పరిశుద్ధి ♦ మన్నుఁ జేసి
నాశ మెఱుఁగనియాత్మకు ♦ నాశ మిచ్చు.

గీ. దానితోఁ బల్కఁ బని లేదు; ♦ దానిఁ గనఁగ
నక్కఱయె లేదు; మొద్దయి ♦ యద్ది యొద్ద
నున్నఁ జెనుట నిక్కము నల్లు ♦ లున్న మంచ
ము వలసను మంచిదియుఁ జెడి ♦ పోవుఁ గాదె?

విప్ర—సాష్టాంగస్థితినుండియు, నీతిరుముఖమండలదర్శన మవిచ్ఛిన్నము గఁ జేయుటకుఁ గన్ను లిక్కడ నుంచ లేకపోయితివా? (తలను జూపును) రంగా! రంగ! తిరిగి లేవనక్కఱ లేకుండును గాదా? మహాప్రభూ! (లేచును.) ఆహా! మహాత్మా! నీదివ్యనై భవదర్శన మపేక్షించి యిచటికి వేంచేయుభక్తులపాదపరాగము నాకుఁ బాదాదిశిరఃపర్యంత మంటి యొల్లు ప్రకాశించుచున్నదో భక్త పాదరేణువులచే నీసన్నిధానమున నిట్లు పవిత్రుఁడనుగఁ జేయఁబడిననే నింతటినుండి ‹‹భక్తాంఘ్రిరేణు›› వనునామమును ధరింతును.

శ్రీ—గ్రామపౌరుషవ్యాపారాదిజన్యనామములఁ ద్రోసి తత్తదీయసంబంధసూచకాభిధానముల ధరించువాఁడే నిజముగ భక్తుఁడు కదా! భక్తాంఘ్రిరేణు వనఁగ ద్రావిడమున ‹‹దొండరడిప్పొడి›› యగును. అధోగతినుండి రంగకటాక్షమున హఠాత్తుగ మహోన్నతస్థితిగలిగినయీతనిలోనిమార్పు నూతనజన్మమువంటిదే కాన నూతననామముగూడ సర్వమే. ఆహా! భక్తిమహిమము!

ఆ. వె. వేశ్యవీథి తేరు ♦ వీథి యయ్యెను; విటుల్
పరమభక్తు లైరి; ♦ హరిపాద
రజము పూతమయ్యె ♦ రంగఁ డాలయముతో
నిట గుడిసెలనడుమ ♦ నిలిచినాఁడు.

విప్ర—(చేతులెత్తుచు) అందవా? అందవా? తండ్రీ! తండ్రీ! (ఎగు
రును) అంద వేమి? రంగా! రంగా! రంగా! తండ్రీ! తండ్రీ!

ఆ. వె. దాసుఁ డెగుర లేక ♦ గాసిల రంగయ్య!
యీవు వంగి నన్ను ♦ నెత్తవలదె?
ఎగిరి కరము లెత్తి ♦ యెగఁబ్రాఁకుపుత్త్రకు
నిట్టె తండ్రి వంగి ♦ యెత్తుకొనఁడె?

(ఎగిరి, ఎగిరి) రంగరంగరంగా! (పడిపొరలుచున్నాఁడు.)

శ్రీ—ఈతనిభక్తి మునుపటిదానికంటె ద్విగుణముగ నున్నది. ఎందు
చేతనో?

గీ. అను ముల్చినఁగాని పు ♦ ష్పాంచితంబు
కాదు మల్లె; తలంగోయఁ ♦ గాని మొవ్వ
వేయ దరఁటి; చెప్పున రాచి ♦ విసువఁ గాని
దనియ మెదుగదు; భక్తి యీ ♦ దారి యేమొ?

గీ. అనిలదేవుఁడు శైరఁయ్యె ♦ మనక ముందుఁ
బలచఁబడి చప్పఁబడు నిర ♦ భ్యంతరముగఁ
బొంగఁదలఁచు నబ్ధి; వెనుకఁ ♦ బోవుభక్తి
యల్లెగయుటకు ముందు వె ♦ న్కాడు నేమొ?

ఆహా! భక్తపాదపరాగము దేహమునకు నెంత యంటుకొనిన
నంతమంచి దని యీమహాత్ముఁడు నేల దొరలుచున్నాఁడు.

గీ. గంధగజ మెక్కు భూపతి ♦ ఘనుఁడు గాఁడు
ప్రాణవాయువులను బిగ్గఁ ♦ బట్టి మింట

నుండువాఁడు ఘనుండు కాఁ – డొడలు తెలియ
కిలను బొరలుచుండెడు భక్తుఁ – డే ఘనుండు.

ఆహా! ఎంతవిస్మృతిగ నున్నాఁడు. మహాత్మా! లేచెదరా? (లేవఁదీయుచున్నాఁడు.)

విప్ర— ఓఓఓ! నాతండ్రీ! నాతండ్రీ! నిన్నుఁ జేరుటకు నాకుఁ జేయూఁత యిచ్చితివా? ఎగరలేక పడిపోయిననన్ను నీయొద్ద కెత్తితివా? రంగా! రంగా! రంగా! దేవరదాసుఁడను (శ్రీనివాసునకుఁ బ్రదక్షిణము సేయును)

శ్రీ— ఆహా నన్ను రంగనిగ భావించుచున్నాఁడు. నేనీతనివెనుకకుఁబోవ నేమిచేయునో చూతును. (అట్లుపోవును.)

విప్ర— భక్తుఁడగునాంజనేయునిఁ గౌఁగిలించిన యాసీరుహహస్తములతో నన్నొకసారి స్పృశింపవా? ఏదీ ఏదీ! (కౌఁగిలింపఁ బోయి పడును. తిరిగిలేచి) అదుగో! రంగఁడు! ఇదుగో! రంగఁడు! అదుగో రంగఁడు! అదుగో! రంగఁడు! ఎక్కడఁ జూచిన రంగఁడే! ఎక్కడ జూచిన రంగఁడే! నాయఱచేతులలో రంగఁడు! నావక్షస్స్థలమున రంగఁడు! (కన్నులు మూసికొని) అదుగో! నాలోఁగూడ రంగఁడు! వెలుపల నంత రంగఁడు! రంగనిలో నేను; నాలో రంగఁడున్నాఁడు. నేనికఁ గన్నులు తెఱవను. నాలోనున్న రంగదేవు నాంతరదృష్టిచేఁ జూచుకొందును. (పడును.)

శ్రీ— ఇది భక్తి కవధి కాఁబోలు! ఈతనిభక్తిక్రమము నేను నాకుఁ దోఁచినట్లు కనిపెట్టితిని. మొట్టమొదట నల్పజ్ఞానేంద్రియ మగు స్పర్శయందు భగవదనుభవ మారంభమై పులకాంకురాదులు కలిగినవి. అటుతరువాత జ్ఞానసంపత్తిచే నగ్రగణ్యమగు నేత్రేంద్రియమునకుఁగూడఁ దదనుభవము వ్యాపించి శ్రీరంగదేవాలయ మెదుటఁ గానఁబడ దానిలో రంగనిఁ గాంచెను. తరువాత

నాలయమూది బహిస్సంబంధశూన్యముగనే నన్నే రంగనిగ ధ్యానించెను. అటుపైన లోక మంతయు రంగమయమై కంటికిఁ గానఁబడెను. తరువాత బాహ్యేంద్రియవ్యాపార మక్కఱలేక యే యాంతరదృష్టిచే రంగని దనలోను వెలుపలను గాంచెను. ఆహా! వెఱ్ఱిలోఁగూడ నెంతక్రమమున్నది!

గీ. ప్రకృతిక్రమ మెప్డు తప్పదు ♦ క్రమము తప్ప
వెఱ్ఱి యుండదు రసత్వంబు ♦ వెఱ్ఱిలోన
ననుభవించువానికిఁ జూడు ♦ సతనికైనఁ
దత్క్రమము మతివేగమున బో ♦ ధంబు కాదు.

గీ. మనసు చెడుట వెఱ్ఱి యటంచు ♦ మనుజు లందు
రది యమితవృద్ధి నందుట ♦ యగుచు వెఱ్ఱి
జ్ఞానరాగంబులం దేది ♦ యైనఁ బొంగ
కుండ వెఱ్ఱిలే దా వెఱ్ఱి ♦ యుండ మేలు.

గీ. సమ్యకమునను మెత్తఁద ♦ నమునను పర
కష్టజాత్రినో యూహినో ♦ కరుణలోను
కొలఁదియో గొప్ప దేననో ♦ కొంతవెఱ్ఱి
గలుగువానికిఁ గాక స ♦ ద్గతియె లేదు.

గీ. మనసుభాగము లన్ని తూ ♦ చినవడుప్రన
గలిగి కొలబుఱ్ఱతోఁ దిని ♦ కొలిచి పరుని
కిచ్చి వేడి చల్వయును గా ♦ కెసఁగునరుని
కచట నిచటను సద్గతి ♦ యరుదు సుమ్ము.

గీ. పరమపద మొందఁదలచిన ♦ ప్రతినరుండు
నిత్యస్థితిని బొందక తీఱ ♦ దట్టు గాక
మెత్త లున్నకుర్చికి నాని ♦ మింటితండ్రి!
యని మొఱవెట్టు గళశోష ♦ మగుటె ఫలము.

గీ. ఇట్టిభక్తుఁడు దేవ నీ ♦ కించుఁ గనులు
మూసికొన్నియైనఁ; గడుపాఱ ♦ నేసి కనులు
మూసి ధ్యానించునరునికిఁ ♦ బొడముకుండో?
గరిటెయో? కుక్కతోఁకయో? ♦ కానిపించు.

గీ. విగ్రహారాధనము, వర్ణ ♦ విభజనంబు,
లింగభేదంబు, నిట్టిశ్రీ ♦ రంగభక్త
వరున కక్కఱ లేదన్ని ♦ పట్లదేవ
పొడఁగనెడునాతనికి భేద ♦ బుద్ధియెల్లు?

గీ. ఇట్టిపరమప్రపన్నున ♦ కెట్టికర్మ
ములు పనియె లేవు స్నానసం ♦ ధ్యలను మాని
విస్మృతిఁ గొంటకు చెడఁద్రాగి ♦ వీరవైష్ణ
వప్రపన్నుల మనుకొంట ♦ పట్టితప్పు.

గీ. కర్మశూన్యత్వము ప్రపత్తిఁ ♦ గలుగవచ్చు
గర్మశూన్యత ప్రపత్తి ♦ కలుగఁబోదు
కలితఫలశక్తి భాగ్యంబు ♦ గలుగవచ్చు
గాని సంపదచే బుద్ధి ♦ గలుగఁగలదె?

గీ. భక్తి యాత్మలో నిండెను ♦ వఱకు స్మరణ
నృత్యములు తప్ప వఱుమైన ♦ నేమి లేవు
నీటిలో ముంచఁబడు కూజ ♦ నిండువఱకు
గుడుగుడనుఁగాని పిదప కి ♦ క్కురనునొక్క?

అహా! ఈమహాత్ముఁ డింక స్మృతిలేక యున్నాఁడు. స్వామీ! దేవా! తొండరడిప్పొడియాచార్యోత్తమా! ఆహా! ఇంకఁ బలుక కున్నాఁడు. ఈవిస్మృతి యెప్పటికి వదలునో? ఇంత యొడలు తెలియక యుండువానిని నేనెట్లు శ్రీరంగక్షేత్రమునకుఁ దీసికొని పోవుదును? హా! ఏమిదిక్కు! దేవదేవి యేమైనదో తెలియదు.

ఆహా! ఎంతదుర్మార్గురాలు! ఈతఁడినది యిట్లు భంగపఱచి యి ట్లుపేక్షించుటకుఁ గారణ మేమో యగ్రాహ్యమై యున్నది. ఆ హా! రంగరంగరంగా! రంగ!

(నేపథ్యమున) ఎవరచ్చట! రంగనామస్మరణమును జేయుచున్నారు?

శ్రీ—నేను విప్రనారాయణభాగవతోత్తమునిశిష్యుఁడను—

(నేపథ్యమున) ఆమహాత్ముఁ డచ్చట నున్నాఁడా?

శ్రీ—ఉన్నాఁడు. నీవెవఁడ వయ్యా?

(నేపథ్యమున) నిచుళాపురభూపాలుఁ డాతనిని దరిసించుటకు వ చ్చుచున్నాఁడు.

శ్రీవి—అహా! రాజుగారే! దయచేయుఁడు.

(రాజు ప్రవేశించును.)

రాజు—(ప్రదక్షిణము చేసి) విప్రనారాయణాచార్యోత్తమా! దాసోహం దాసోహం. భక్తిపారవశ్యమున నిట్లుంటివా? అయ్యా! నేనీమ హాత్ముని శ్రీరంగమునకుఁ దీసికొనిపోవ వచ్చితిని.

శ్రీ—ఈతఁ డిచ్చట నున్నట్లు ప్రభువుల కెట్లు తెలిసినది.

రాజు—నా కీదినమున జాము ప్రొద్దెక్కినది కీలేఖ చేరినది. ఇది దేవ దేవి యను నొక వేశ్య వ్రాసినది. చదివెదను. వినుము.

(చదువుచున్నాఁడు.)

“అయ్యా!

విప్రనారాయణుఁడు నిశ్చలభక్తుఁ డని మాయక్కయు చలితేంద్రియుఁ డని నేనును వాదులాడు కొని తుద కాతని భ్రష్టుని జేసెద నని నే నామెతోఁ బందెము వైచితిని. అట్లు భక్తిభంగుని గావించి యాతని మావీథికి ర ప్పించితిని. కాని యాతనికి బ్రహ్మచర్యవ్రతభంగము కాలేదు. ఆతని కిట్టికురవస్థ నామూలమునఁ గలిగినప్పటినుండియు నా కే

మో యమిత మగునాందోళనము, మనసునఁ గలిగి, ప్రపంచము
ను రోసి, విరాగినినై, దైవేచ్ఛచే భక్తిలేశావృతనై యెచ్చటి
కో యీయుదయముననే పోవుచుంటిని. మీరు నన్ను వెదుక
వలదు. మీకు నేను గనఁబడను. కాని శ్రీరంగభక్తుఁ డగు మ
హాత్ముఁడు మావీధి నున్నాఁడు. ఆతనిని మీరు శ్రీరంగమునకు
గౌరవపూర్వకముగఁ దీసికొనిపోయి యాతనివశమునఁ బ్రవేశ
పెట్టుఁడు. ఆతనిని రంగఁడే సర్వవిధములఁ గాపాడు ననునిశ్చ
యవిశ్వాసము కలిగినదాననయ్యును మీ కీమహాత్ముని సేవవల
నఁబుణ్యము రాఁగల దని వ్రాసితిని,,

తిరుక్కరంబనూరు. } చిత్తగించవలెను. దేవదేవి.

శ్రీ—(తనలో) ఇప్పటికి నాసందేహము తీఱినది. ఇంతకాలమునుండి గు
రుసేవఁ జేసిననాకుఁ బూర్ణభక్తి కలుగలేదు కాని, కుహనాభ
క్తి యొనర్చిన దేవదేవి యిట్టి భక్తురా లయ్యెనుగదా! అదృ
ష్టము!

రాజు—ఈదేవదేవి యెవ్వతెయో? ఈలేఖ యెంతసత్యమో యని నేను
పేక్షించి రేపు చూడవచ్చు నని యెంచి యీరాత్రి నిదురింప
నొకనాల్గుగడియలక్రిందట శ్రీరంగేశ్వరుఁడు స్వప్నమున నిట్లు
సాయించెను.

శ్రీ—ఎట్లు? మహాత్మా!

రాజు—,, మదీయభక్తాగ్రగణ్యుఁ డగువిప్రనారాయణుఁడు తిరుక్కరంబ
నూర వేశ్యావీధి నున్నాఁడు. నీ విప్పుడపోయి యాతనిని మా
పల్లకిలో నుంచి సమస్తవైభవములతోఁ దెల్లవాఱకుండ మాస
న్నిధికిఁ దీసికొని రావలయును,, అని.

శ్రీ—ఆహా! రంగనికటాక్షము.

రాజు—పల్లకి యట నున్నది. ఈతని నిమ్మళముగ లేవఁదీయుము.

శ్రీ—ఈతని కింక స్మృతి రాలేదు.

రాజు—శ్రీరంగేశ్వరుని నిర్మాల్య మగుచందన మీాతని దేహమునకుఁ బూసి శ్రీపాదతీర్థము లోని కిచ్చినఁగాని స్మృతి రాదు. ఆలసింపకుము.

శ్రీ—చిత్తము. (లేవఁదీయును.)

రాజు—ఇప్పు డింక నిచ్చటఁ గావలసిన దేమి?

శ్రీ—ఏమియు లేదు ఐననిట్లు కావలయును.

గీ. ధరణి యీతిబాధలు లేక ♦ తనరుఁగాక
ప్రజలయన్యోన్యవైరముల్ ♦ పాయుఁగాక
కవిత రాజపోషణమునఁ ♦ గ్రాలుఁగాక
నీతిపాలనమున రాజు ♦ నెగడుఁగాక.

రాజు—తథాస్తు. తథాస్తు.

(అందఱునిష్క్రమింతురు.)

ఇది షష్ఠాంకము.

సర్వమును సంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

